

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

อำเภอเมืองพิชัย จังหวัดพิชัย

A Study of Grassroots Economy of Buddhist Ways of Hat Mun Krabue
temple Community Mueang Phichit District Phichit Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

อำเภอเมืองพิชัย จังหวัดพิชัย

Economic Development of Grassroot of Creative Buddhist Ways of
Hat Mun Krabue Temple Community Mueang Phichit District Phichit

Province

โดย

พระครูวศินวรกิจ, ดร.

พระครูวิโชติสิกขกิจ, ดร.

พระครูอุทัยกิจจาร์กษ์, ดร.

พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวิชาโน, ดร.

นายปริญญา นิกกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิชัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610765015

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิชัย จังหวัดพิชัย

A Study of Grassroots Economy of Buddhist Ways of Hat Mun Krabue
temple Community Mueang Phichit District Phichit Province

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิชัย จังหวัดพิชัย

Economic Development of Grassroot of Creative Buddhist Ways of
Hat Mun Krabue Temple Community Mueang Phichit District Phichit
Province

โดย

พระครูวศินวรกิจ, ดร.

พระครูวิโชติสิขกิจ, ดร.

พระครูอุทัยกิจจาร์ภ, ดร.

พระครูใบฎีกาสุนันท์ สุวิชาโน, ดร.

นายปริญญา นิกกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิชัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610765015

(ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 1

A Study of Grassroots Economy of Buddhist Ways of Hat Mun Krabue
temple Community Mueang Phichit District Phichit Province

Under Research Plan

Economic Development of Grassroot of Creative Buddhist Ways of
Hat Mun Krabue temple Community Mueang Phichit District Phichit
Province

By

Phrakru Wasinworakit, Dr.

Phrakru Wichotsikkhakit, Dr.

Phrakru Uthaikitjarak, Dr.

Phrakrubaidika Suwin Suwichano, Dr.

Mr. Parinya Nikornkul

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phichit Buddhism College

B.E. 2565

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610765015

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร
ผู้วิจัย:	พระครูศินวรกิจ, ดร., พระครูวิโชติสิกขกิจ, ดร. พระครูอุทัยกิจจารักษ์, ดร., พระครูใบฎีกาสุนิท์ สุวิชาโน, ดร. นายปริญญา นิกรกุล
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒) เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๓) เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) รวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม การจัดเวที ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษา จำนวน ๔๕ รูป/คน การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และอธิบายด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

๑. การสืบสานและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่า การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเพณีต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน และทรัพยากรป่าไม้

๒. ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนมีการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มข้าวเม่าพอกทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ต่อเรือ เลี้ยงปลา จักสาน เป็นต้น ที่เชื่อมร้อยศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาและสร้างรายได้ให้ชุมชน ประกอบด้วย กิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า ในการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมของวัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเปลี่ยนวิธีคิดในการจัดทำธุรกิจของชุมชนยังใช้คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชนอีกด้วย

๓. ภายหลังจากสถานการณ์โควิด-๑๙ คลี่คลาย คณะกรรมการวัดและทีมวิจัยมีความเห็นพ้องกันคือใช้พื้นที่บริเวณวัดจัดให้มีตลาดวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและเป็นลานแสดงออกทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ มีการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวทางน้ำโดยเริ่มจากวัดหงส์วัดหาดมูลกระบือ และวัดท่าฟ่อ และการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนวัดหาดมูลกระบือตามแนวคิด TERMS Model

คำสำคัญ

ศักยภาพ, เศรษฐกิจฐานราก, วิถีพุทธ, วัดหาดมูลกระบือ, จังหวัดพิจิตร

Research Title : A Study of Grassroots Economy of Buddhist Ways of Hat Mun Krabue temple Community Mueang Phichit District Phichit Province

Reserchers : Phrakru Wasinworakit, Dr., Phrakru Wichotsikkhakit, Dr.
Phrakru Uthaikitjarak, Dr., Phrakrubaidika Suwin Suwichano, Dr.
Mr. Parinya Nikornkul

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phichit Buddhism College

Fiscal Year : B.E. 2565 / 2022

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the economic potential of the Buddhist foundations of Wat Hat Moon Krabue community; Mueang Phichit District Phichit Province. 2) To analyze the economic potential of the Buddhist foundations of Wat Hat Mun Krabue Community. Mueang Phichit District Phichit Province 3) To suggest the economic potential of the Buddhist foundations of Wat Hat Moon Krabue Community. Mueang Phichit District Phichit Province It is a participatory action research. (Participatory Action Research: PAR) gathered data by document research. Field research consisted of in-depth interviews, observations, group discussions, forum arrangements, key informants used in the study, 45 figures/persons, a triangulation of data collection methods. Data analysis by content analysis method. and explained in a descriptive way

The results of the research revealed that

1. Inheritance and preservation of cultural heritage by adding value Creating income for people in the area by using the temple as a center to drive the economy through various traditions related to temples, Nan River and forest resources

2. The economic potential of the Buddhist community's foundation is grouped together, for example, the Khao Mao Phok group. Making wooden furniture, building boats, raising fish, basketry, etc. that connect the faith in Buddhism and generate income for the community, consisting of long boat races and rice-making activities. in gatherings of people with the purpose of earning money to spend on the activities of the temple In order to understand and change the way of thinking about doing business in the community, the Community Business Model Canvas (CBMC) is also used.

3. After the COVID-19 situation resolved, the temple committee and the research team agreed on using the temple area to provide a cultural market to generate income for the community and as a platform for cultural expression of the local people. A map of water tourism has been created starting from Wat Hong, Wat Hat Mun Krabue and Wat Tha Lo and economic self-reliance in the community of Wat Hat Mun Krabue according to the concept of TERMS Model.

Keywords:

Potential, Foundation Economy, Buddhist Way, Wat Hat Mun Krabue, Phichit Province

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ และให้ข้อคิดเห็นในการแก้ไข ส่วนที่บกพร่องในงานวิจัยให้มีความถูกต้อง คณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง และขอบพระคุณ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนวางแผนและส่งเสริมการวิจัย ที่ได้ติดต่อประสานงานและเรื่องอื่นๆ เกี่ยวกับสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ขอขอบคุณเจ้าอาวาส, กรรมการวัด วัดหาดมูลกระบือ กลุ่มข้าวเม่าพอก กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเรือยาว พ่อค้า แม่ค้า ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ประชาชนในพื้นที่วัดหาดมูลกระบือ ที่ท่านให้ข้อมูลและสละเวลาในการทำความเข้าใจการวิจัยในพื้นที่ ให้สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ขอขอบคุณ “สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ที่ได้สนับสนุนทุนในครั้งนี้

พระครูวศินวรกิจ, ดร. และคณะ

กันยายน ๒๕๖๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๕
๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก	๗
๒.๒ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๑๗
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม	๒๑
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๒
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๒
๓.๒ วิธีดำเนินการ	๖๒
๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๖๓
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	๖๓
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๔
๓.๖ การตรวจสอบข้อมูล	๖๔
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๓๙
๔.๑ ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร	๔๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๔.๒ การวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร	๕๓
๔.๓ ข้อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร	๖๒
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๖๘
๕.๑ สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตและวิธีการวิจัย.....	๖๘
๕.๒ สรุปผลการศึกษา.....	๗๑
๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย.....	๗๒
๕.๔ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๗๗
๕.๕ ข้อเสนอแนะ.....	๗๘
บรรณานุกรม.....	๗๙
ภาคผนวก.....	๘๔
ภาคผนวก ก เครื่องมือวิจัย.....	๘๔
ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย.....	๙๗
ภาคผนวก ค หนังสือรับรองการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย.....	๑๐๓
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๐๔

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศรายได้สูง ที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคตโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและวิสาหกิจชุมชน^๑

“เศรษฐกิจฐานราก” คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชนวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปิรามิดแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก

ระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความหลากหลายและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุดระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความหลากหลาย พอเพียงเพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถมีพื้นที่และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตรเป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม^๒ การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากได้

เนื่องจากกระแสการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกกล่าวถึงในระดับโลกและระดับประเทศ ประกอบกับสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอัตราการเติบโตเพิ่มสูงขึ้น หน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยว ได้ตระหนักรู้และร่วมกันพัฒนาเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของประเทศไทยจากฐานรากสู่มาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้นภาคประชาชนในท้องถิ่นเป็นเป้าหมายหลัก บทความ

^๑ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑๖) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

^๒ คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก บรรณาธิการ . (๒๕๕๙). คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๑๙-๒๐

วิชาการนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาประเด็นการทองเที่ยวโดยชุมชน และหลักการเศรษฐกิจฐานราก จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการทองเที่ยวโดยชุมชนกับหลักเศรษฐกิจฐานราก ในการนำการทองเที่ยวมาเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนผ่านหลักการเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการทองเที่ยวโดยชุมชนสู่ความอย่างยั่งยืนจากแผนยุทธศาสตร์การทองเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนอันนำไปสู่การเสริมสร้างสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนให้มีศักยภาพในการจัดการการทองเที่ยวโดยชุมชนแบบพึ่งพาตนเองบนฐานแห่งความพอเพียง ผนวกกับการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรในแหล่งทองเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น และมุ่งเน้นการสร้างความสุขของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการกระจายรายได้จากการทองเที่ยวอย่างเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเกิดความยั่งยืนในชุมชนอย่างแท้จริง^๓

ชุมชนวัดหาดมูลกระเปือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยประชาชนจำนวน ๒ ตำบลโดยมีการรวมตัวของประชาชนหมู่ที่ ๓ จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาอาชีพเกษตร ขณะที่ยังมีประชาชนภายในตำบลย่านยาวอีกจำนวนหนึ่งซึ่งได้รวมตัวกันประกอบอาชีพที่หลากหลาย อาทิเช่น การเกษตร การทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย การทำดอกไม้จันทน์ ขนมกระยาสารท เครื่องจักสาน การเพาะเห็ด นอกจากนี้ยังมีการผลิตสินค้า OTOP ซึ่งเป็นสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่ผลิตและจำหน่ายในแต่ละท้องถิ่นโดยได้รับอิทธิพลมาจากภูมิปัญญาของบรรพชนวิถีชีวิต ประเพณี และได้รับการพัฒนาต่อยอดให้ทันสมัย ด้วยความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น นอกจากนี้เมื่อถึงเทศกาลแข่งขันเรือยาวภายในจังหวัดพิจิตร ชาวบ้านต่างมีส่วนร่วมในการที่จะทำอาหารจัดจำหน่ายโดยมีวัดหาดมูลกระเปือเป็นศูนย์กลาง อาทิเช่น ข้าวหลาม ข้าวเม่าพอก ซึ่งจะมีเพียงปีละ ๑ ครั้ง คือช่วงงานแข่งเรือยาวเท่านั้น โดยอดีตเจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระเปือเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดที่จะทำจำหน่ายเพื่อนำเงินเข้าวัดนับเป็นการสร้างบุญ สร้างความผูกพันระหว่างชาวบ้านและวัดเพราะคนที่ไม่ไปทอดข้าวเม่านั้น ไปด้วยใจไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อนำรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายถวายวัดเพื่อเป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทย และยังมีประเพณีที่สำคัญและกิจกรรมหรือวิถีที่สร้างความรักความสามัคคีและเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและสามารถสร้างรายได้หรือกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี คือ แต่ในปัจจุบันการแข่งขันด้านการค้าขายมีการแข่งขันกันในระดับสูง อาทิเช่น ห้างสรรพสินค้าต่างๆ มีการแข่งขันทางการค้ากันในระดับสูงได้ดำเนินธุรกิจทั้งค้าส่งและปลีก และได้ขยายสาขาแทบจะทุกพื้นที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน

อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-๑๙) ทำให้เกิดรูปแบบการการค้าขายผ่านระบบออนไลน์มีบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้านยังส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนอย่างหนักหน่วง เพราะชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชนบทขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงรูปแบบการค้าขายที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งจะเคยชินกับการที่รอผู้ซื้อเดินทางมาซื้อสินค้าที่ร้าน รวมถึงจุดอ่อนที่สำคัญ ๓ ด้านหลัก คือ ๑. “การตลาด” สินค้าไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ สินค้ามีลักษณะใกล้เคียงกัน ไม่มีความแตกต่างบรรณจุภัณฑ์ หีบห่อไม่สวยงามและทันสมัย ๒. “ตั้งราคาไม่สอดคล้องกับต้นทุนของสินค้า” ทำให้ประสบปัญหาทางการเงินจนเกิดภาวะขาดทุน ๓. “ขาดช่องทางการจำหน่าย” ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่สามารถเข้าถึงสินค้า และไม่มีทำการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้จัก แปรนด

^๓ เกวลิน หนูสุทธ์ วราภรณ์ ดวงแสง. (๒๕๖๒). การพัฒนาแหล่งทองเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดเศรษฐกิจฐานราก. วารสารการบริหารท้องถิ่น, ๑๒(๓) ๔๘๑-๔๙๖.

และสินค้า ๔. เครือข่ายในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ซึ่งส่งผลให้ประชาชนที่รวมตัวกันผลิตสินค้ามีความ
 ท้อแท้ในการดำเนินการ

วิถีชีวิตของของชุมชนวัดหาดมูลกระบือดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลใน
 พระพุทธศาสนา ดังนั้นจะมีหลักธรรมใดในพระพุทธศาสนาที่จะสามารถนำมาบูรณาการเพื่อเป็นส่งเสริมให้
 เกิดพุทธวิธีการในการสร้างพลังบวรของชุมชนวัดหาดมูลกระบือให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น รูปแบบ
 เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือควรเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนา
 เศรษฐกิจฐานรากให้ดียิ่งขึ้น จะมีแนวทางใดที่จะสามารถการพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิง
 สร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรให้ขยายออกไปเป็นวงกว้างได้
 อย่างไรนับว่าเป็นคำถามที่ท้าทายพลังบวรในพื้นที่เป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจฐาน
 รากของชุมชนที่สัมพันธ์กับวิถี วัฒนธรรม ประเพณี และวัดในพระพุทธศาสนา

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอ
 เมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
 อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
 อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร
 จังหวัดพิจิตร เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตด้านการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านแนวคิด ทฤษฎี

แนวคิดที่นำมาศึกษาเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัย จากผู้รู้ต่างๆ ตลอดจนผู้ที่มี
 ประสบการณ์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- เศรษฐกิจฐานราก
- การพัฒนาที่ยั่งยืน
- หลักพุทธธรรม
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

การรวมกลุ่ม การจัดการระบบการเงินของชุมชน ระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน การฟื้นฟูทรัพยากร ระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก ระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ระบบการอยู่ร่วมกัน มีคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นเจ้าของร่วมกัน คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ที่มีการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา ทุนด้านต่างๆ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มาจากความร่วมมือของคนในชุมชน มีการเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและการบริการในชุมชน มีการเชื่อมโยง/การบูรณาหลักพุทธธรรม ทุนชุมชน (ที่เป็นเงินและไม่ใช้ตัวเงิน) ระบบข้อมูล และมีชุดความรู้ของชุมชน (นวัตกรรมชุมชน) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกการเลือกประชากรแบบเจาะจง (Purposive) ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

เจ้าอาวาส, กรรมการวัด วัดหาดมูลกระบือ

กลุ่มข้าวเม่าพอก

กลุ่มจักสาน

กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้

กลุ่มเลี้ยงปลา

กลุ่มเรือยาว

พ่อค้า แม่ค้า ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

ประชาชนในพื้นที่วัดหาดมูลกระบือ

รวมทั้งสิ้น ๔๐ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตุลาคม ๒๕๖๔ ถึง กันยายน ๒๕๖๕

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ (วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต) อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ เช่น ระบบเศรษฐกิจของชุมชน

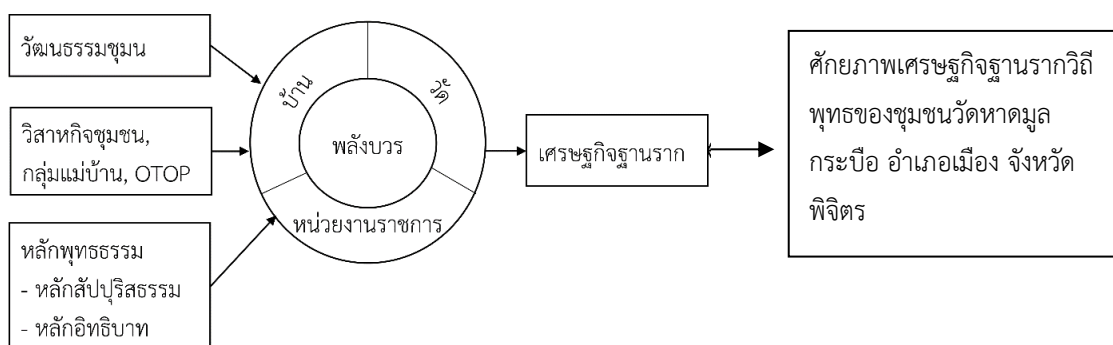
เศรษฐกิจฐานราก หมายถึง เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วน สร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอกสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตรเป็นธรรมและมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

วิถีพุทธ หมายถึง การบูรณาการหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน เป็นการดำเนินการในพื้นที่ทั้งภายในและภายนอกวัดที่เป็นการร่วมมือกันระหว่างพลังบวรในพื้นที่

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ หมายถึง ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือที่ดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่จะสามารถนำมาบูรณาการเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจฐานรากตามแนวพุทธวิถีการในการสร้างพลังบวรของชุมชนวัดหาดมูลกระบือให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น พร้อมกันนี้ก็ยังสามารถได้เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือที่เหมาะสมกับพลังบวรในพื้นที่ ดังที่กล่าวแล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ดังนั้นจึงได้สร้างข้อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ให้ขยายออกไปเป็นวงกว้างต่อไปได้ทั้งในระดับชุมชน จังหวัด และเทศสืบต่อไป

ภาพที่ ๑ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย: การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน
วัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑.๗ ประโยชน์ที่จะได้จากงานวิจัย

- ๑.๖.๑ ได้ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์วิถีพุทธ
- ๑.๖.๒ ได้สนับสนุนองค์ความรู้ที่เกิดจากงานวิจัยจนกลายเป็นนวัตกรรมชุมชนและได้รับการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากที่สัมพันธ์กับพลังบวรในพื้นที่
- ๑.๖.๓ ได้เชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและการบริการในชุมชน เป็นเครือข่ายระดับตำบล (เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้ การต่อรองฯลฯ)
- ๑.๖.๔ มีการพึ่งตนเองของการสร้างเศรษฐกิจฐานรากโดยอาจพิจารณาจาก(ผลิต/บริโภค/แปรรูป/จำหน่าย/แบ่งปัน)
- ๑.๖.๕ มีการช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน
- ๑.๖.๖ มีการดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็ง มีกลุ่มหลากหลายมีรายได้มากกว่ารายจ่าย
- ๑.๖.๗ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายในภายนอก

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา “การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เป็นการศึกษาเพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ เสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

๒.๑ เศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม มีการไหลเวียนของระบบเศรษฐกิจระหว่างกันเป็นระบบ และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิด การพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ที่เกิดการสร้างอาชีพและการกระจายรายได้ สามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคในระดับชุมชน

๒.๑.๑ เศรษฐกิจฐานราก

เศรษฐกิจฐานราก คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอกระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกัน สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียง และพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือธุรกิจของชุมชน (ในมิติของการเอื้อกูลเอื้อเฟื้อ การมีส่วนร่วมของคนในตำบล) ต่างๆ ทั้งขนาดย่อมหรือขนาดใหญ่ขึ้น โดยใช้ทั้งความรู้ที่สั่งสมในพื้นที่ หรือที่เป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมของพื้นที่ และมีการพัฒนาให้ทันสมัย พร้อมกับมีเทคนิควิชาการและความรู้ เทคโนโลยี มาพัฒนาเพิ่มเติมให้เหมาะสมกับตลาด หรือสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้คนและชุมชนท้องถิ่นโดยรวมสามารถพึ่งตนเอง มีรายได้มากกว่ารายจ่าย และสามารถพัฒนาเป็นผู้ผลิต ผู้สร้างงานบริการต่างๆ จากท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สร้างสรรค์ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ ทันสมัย และเชื่อมโยงกับระบบตลาดอย่างมีประสิทธิภาพระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้อง

มีความหลากหลาย พอเพียงเพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถมีพื้นที่และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตร เป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม

๒.๑.๒ องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง

๑) มีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังในการท างานร่วมกัน ความสามารถที่จะเจรจาต่อรอง และประสานงานทั้งภายในและกับภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจสังคม อาชีพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน และของคนในชุมชน

๓) มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ฟื้นฟูทรัพยากร วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประวัติศาสตร์

๔) มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่น อาชีพ รายได้รายจ่าย การผลิต ฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องภายนอก เป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจการติดตาม วัดผลและรายงานผล

๕) มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้

๖) สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธ์ภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกลุ่ม กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัดภูมิภาค หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประเด็นต่างๆได้ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศน์วิถีวัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

๗) มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการการดูแลซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล

๘) มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต

๙) มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการ ในการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน

๑๐) คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม มีความรู้เรื่องราวการพัฒนาในพื้นที่รวมทั้งความรู้ในสังคมอื่นๆ มีคุณภาพ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ครอบครัวมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

๒.๑.๓ กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

กระบวนการขับเคลื่อนระดับกลุ่ม ชุมชน และตำบล กลุ่ม ชุมชน ตำบล ถือเป็นหน่วยปฏิบัติการในระดับพื้นที่ ซึ่ง เป็นที่รวมของทุกอาชีพ ทุกกลุ่มอาชีพ และการพัฒนาทุกกลุ่ม

ต่างๆ หรือเครือข่ายต่างๆ ที่ทำเรื่องเดียวกัน มารวมกันจัด ความสัมพันธ์และสร้างความร่วมมือกัน โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนที่เป็นรูปธรรม ดังนี้

๑. สร้างความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ เพื่อพัฒนาคน พัฒนาระบบการจัดทำแผน และการท างานร่วม โดย

๑.๑) สํารวจข้อมูลทั้งในระดับครัวเรือน และระดับ กลุ่ม เพื่อกำหนดทำระบบฐานข้อมูลทั้งในระดับ ครัวเรือนสมาชิก และระดับกลุ่มที่เป็นลาย ลักษณะอักษร หรือไฟล์ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน

๑.๒) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา ทุน ด้านต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีระบบข้อมูล และชุดความรู้ศักยภาพของชุมชนที่สามารถ นำไปใช้ประโยชน์ได้

๑.๓) จัดทำแผนชีวิตชุมชน หรือแผนแม่บทชุมชน พัฒนาไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบลทุกมิติ (สังคม วัฒนธรรม ประเพณี การเมือง ฯลฯ) ครอบคลุมด้านปัจจัยสี่ โดยกำหนดเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ที่มาจากการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน

๑.๔) นำแผนไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาคน พัฒนา อาชีพ พัฒนาสวัสดิการ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่เป็น รูปธรรม ในชุมชน เช่น มีการผลิต แลกเปลี่ยนหรือแบ่งปันปัจจัยการผลิต/ผลผลิต และหรือเชื่อมโยงปัจจัยการผลิต/ ผลผลิตกับ ตลาดภายนอกได้เป็นต้น

๑.๕) มีการทบทวนระบบข้อมูลกลุ่ม ชุมชน ตำบลทุกปี เพื่อเชื่อมโยงแผนไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ

๒. สร้างกลไกการท างานในระดับตำบล ให้เป็นกลไกการ จัดการร่วม

๒.๑) สร้างกลไกการจัดการร่วม โดยมีองค์ประกอบ จากหลากหลายกลุ่ม หลากหลายอาชีพ หลากหลายช่วงวัยที่มีในพื้นที่ โดยใช้สภาองค์กร ชุมชนเป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยงประสานงาน เป็นเวทีกลางของตำบล มีการ ประชุมอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนร่วม จัดการ ร่วม ประกาศอัตลักษณ์ของชุมชนต่อสาธารณะ มีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาที่ เกี่ยวข้อง

๒.๒) จัดตั้ง หรือประสานให้เกิดศูนย์กลางการรวบรวม ผลผลิต-วัตถุดิบ การซื้อขาย กระจายสินค้า เชื่อมโยงการตลาด และเจรจาทางการค้าทั้งในระดับชุมชน ตำบล และจังหวัด โดยอาจใช้ระบบ สหกรณ์

๒.๓) มีข้อมูลเพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดของศูนย์กลาง หรือสหกรณ์

๓. สร้างกองทุนระดับตำบลที่เป็นนิติบุคคล โดยคนในตำบลเป็นเจ้าของ ซึ่ง “กองทุนระดับตำบล หมายถึง การบูรณาการทุนในระดับตำบล ที่อาจทำหน้าที่แตกต่างกัน แต่มีความเข้าใจในการทำงานและมีข้อมูลภาพร่วมของกลุ่มต่างๆ หรือมีการลงหุ้นร่วมในนามของกลุ่ม หรือการมีธนาคารคนในตำบลเป็นธนาคารกลางของชุมชน เพื่อจัดการการเงินทั้งระบบร่วมกัน”

๔. พัฒนา และสร้างระบบการเชื่อมโยงเครือข่ายระดับตำบล โดย

๔.๑) เชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูป และการบริการในชุมชน เป็นเครือข่ายระดับตำบล เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้ การต่อรอง ฯลฯ

๔.๒) เชื่อมโยงกลุ่ม/เครือข่ายการผลิต การแปรรูป และการบริการเป็นเครือข่ายระหว่างตำบล หรือคลัสเตอร์ เพื่อการหนุนเสริมช่วยเหลือกันและกัน

- ๔.๓) จัดความสัมพันธ์ในระดับตำบล เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมในระดับจังหวัด
๕. มีเวทีเรียนรู้ สรุปรบทเรียน และถอดความรู้จากการทำงาน เพื่อยกระดับงาน ขยายผลงานในเชิงพื้นที่ และนโยบาย^๑

๒.๑.๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑๖) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นการดำเนินงานที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็ประเทศรายได้สูง ที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคต โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเอง ได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของ ยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์ จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกร และการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและวิสาหกิจชุมชน

ที่ผ่านมา ปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคง โดยใน ปี๒๕๖๐ มีประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและแรงงานทั่วไปคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๕.๕ และอาชีพ อิสระร้อยละ ๓๕ ของกลุ่มประชากรร้อยละ ๔๐ ที่มีรายได้น้อยที่สุด โดยส่วนมากประสบปัญหาการเข้าถึง ทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุน ขาดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องส ำหรับการวางแผนการพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ รวมทั้งยังมีพฤติกรรมขาดการออมและมีแนวโน้มจะมีหนี้สินที่สะสม เรื้อรัง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจนและ ความเหลื่อมล้ำ อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก จึงมีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้าง เศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่ง กันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เกิดการสร้างอาชีพ และกระจายรายได้และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ และไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน โดยแผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น เศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วยแผนย่อย ๒ แผน ได้แก่

- ๑) การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกร แรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการสนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อยกระดับ

^๑ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๕๙). คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. ๑๙ - ๒๒, ๔๑ - ๔๓

องค์ความรู้และทักษะที่สาคัญและจําเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการบริหารจัดการหนี้สิน ครอบคลุมทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม

๒) การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เน้นส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบที่มีโครงสร้างกระจายรายได้ ทั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนา ช่องทางการตลาดและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการจัดการกลไกการตลาดครบวงจรในรูปแบบการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงการมีกติกาให้เกิดโครงสร้างกระจายรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้ง ๖ เป็น และการบริหารจัดการกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีทุน ในการพัฒนาการสินค้าและยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ทางสังคมได้กําหนดประเด็นยุทธศาสตร์ เน้นตอบโจทย์การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ ๖ ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริม เศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขันสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วย ก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยทุกคนได้รับ ประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก มีความ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาและประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์ชาติด้านที่เกี่ยวข้อง

แผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น เศรษฐกิจฐานราก

เพื่อให้การดําเนินการพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากสามารถดําเนินการให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่กําหนดไว้ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น เศรษฐกิจฐานราก จึงมีแผนย่อยทั้งหมดจํานวน ๒ แผน ได้แก่ การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ และการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีรายละเอียดของแต่ละแผนย่อย

๓.๑ แผนย่อยการยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ

เน้นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกรแรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการสนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้และทักษะที่สาคัญและจําเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการบริหารจัดการหนี้สิน ครอบคลุมทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม

๓.๑.๑ แนวทางการพัฒนา

๑) เสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยสร้างโอกาสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ ทั้งทางด้านเทคโนโลยีการจัดการ การบริหารจัดการความเสี่ยง และการตลาด มีทักษะต่าง ๆ ที่สอดคล้องและจำเป็นต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการ มีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีการผลิต การควบคุมต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจัดการคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตของตนให้สามารถมีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ สามารถเชื่อมโยงและผสมผสานบูรณาการองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน ที่ครบวงจร ครอบคลุมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒) บริหารจัดการหนี้สินอย่างยั่งยืน โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้กับประชากรที่ 'มีรายได้น้อย' ผ่านการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริมความรู้และวินัยทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน นำไปสู่การออมเพื่อเป็นทุนและหลักประกันในการลงทุนพัฒนามาตรการแก้ปัญหานี้ นอกระบบอย่างยั่งยืนและปรับโครงสร้างหนี้ให้สอดคล้องกับศักยภาพในการชำระหนี้เพื่อป้องกันหนี้เสียที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการขอสินเชื่อแหล่งทุน

๓.๒ แผนย่อยการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เน้นส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบที่มีโครงสร้างกระจายรายได้ ทั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาช่องทางตลาดและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการจัดการกลไกการตลาดครบวงจรในรูปแบบการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงการสร้างกติกาให้เกิดโครงสร้างกระจายรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และการบริหารจัดการกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีทุนในการพัฒนาการสินค้าและยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ รวมถึงการส่งเสริมสถาบันการเงินชุมชนให้มีบทบาทในการดูแล ให้คำแนะนำในการจัดการหนี้สิน

๓.๒.๑ แนวทางการพัฒนา

๑) ส่งเสริมและพัฒนากลไกและโครงสร้างดูดซับมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชน เพื่อสร้างการเติบโตและการหมุนเวียนของเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจหรือกิจการเพื่อสังคม ที่ส่งเสริมการถือหุ้นโดยสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตกกลับสู่สมาชิก รวมทั้งการพัฒนาช่องทางและศูนย์กลางตลาดสินค้าชุมชน โดยครอบคลุมถึงช่องทางตลาดออนไลน์และช่องทางตลาดอื่น ๆ

๒) ส่งเสริมให้มีนวัตกรรมทางการเงินเพื่อสนับสนุนแหล่งทุนให้กับเศรษฐกิจชุมชน อาทิ ตลาดทุนในการทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสรรทรัพยากรด้านเงินทุนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและผู้ลงทุน ผ่านเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลายที่สามารถพัฒนาขึ้นให้มีความเหมาะสมกับความต้องการระดมทุนในจำนวน เงื่อนไขเวลา และต้นทุนที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีกลไกการเปิดเผยข้อมูลและกลไกราคาที่สามารถช่วยให้อุปสงค์สามารถระดมเงินทุนที่เหมาะสมกับความต้องการ พัฒนาระบบกำกับ/ระบบ

มาตรฐานบัญชี การใช้ รูปแบบสินเชื่อบริหารใหม่ ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้ง การส่งเสริมให้ธนาคารเฉพาะกิจที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถยกระดับเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนด้านเงินทุนและ บริหารสภาพคล่อง

๓) พัฒนากลไกการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ โดยการพัฒนารูปแบบที่ดิน ให้มีความครอบคลุมทั่วประเทศ โดยแยกตามประเภทการใช้ประโยชน์ ผู้ครอบครอง ที่มีความทันสมัย โดยให้เป็นข้อมูลสาธารณะ ทั่วประเทศที่เปิดเผย และ สามารถสืบค้นได้ พัฒนากลไกเพื่อหาพื้นที่รับฝากที่ดิน จากเอกชนและหน่วยงานมหาชนเวียนสร้างประโยชน์โดยให้ผู้มีรายได้น้อย รวมทั้งปรับระบบการบริหารจัดการที่ดิน ของรัฐทั้งในเขตปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และที่สาธารณะ เพื่อให้เกิดผลิตภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่สูงขึ้น^๒

๒.๑.๓ เศรษฐกิจฐานราก

“เศรษฐกิจฐานราก” คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก

องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งมีอะไรบ้าง

- มีการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน ความสามารถที่จะเจรจาต่อรองและประสานงานทั้งภายในและกับภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ
- มีการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจสังคม อาชีพ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน และของคนในชุมชน
- มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ฟื้นฟูทรัพยากร วิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญา อัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ประวัติศาสตร์
- มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่น อาชีพ รายได้รายจ่าย การผลิต ฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องภายนอก เป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจ การติดตาม วัดผลและรายงานผล

^๒ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ(๑๖) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

- มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งชั้นพื้นฐานและก้าวหน้า ที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้
- สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ทั้งระดับกลุ่มต่อกลุ่ม กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภูมิภาค เวที หรือรวมตัวกันเป็นเครือข่ายประเด็นต่างๆได้ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เครือข่ายภูมินิเวศน์วิถีวัฒนธรรม หรือการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น
- มีระบบการอยู่ร่วมกัน หรือเคารพกติกา จารีตประเพณีในการอยู่ร่วมกัน ระบบสวัสดิการ การดูแลซึ่งกันและกันและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสังคมใหญ่อย่างสร้างสรรค์และเกื้อกูล
- มีคุณธรรม จริยธรรมในการทำกิจกรรม การประกอบกิจการ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือการดำรงชีวิต
- มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยคนในชุมชนร่วมทุนร่วมกิจกรรมหรือกิจการ ในการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน มีสำนึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน
- คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม มีความรู้เรื่องราวการพัฒนาในพื้นที่รวมทั้งความรู้ในสังคมอื่นๆ มีคุณภาพ มีความมั่นใจที่จะให้ความรู้ความเห็น ร่วมคิดร่วมทำ ตื่นรู้ มีความสร้างสรรค์ มีคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน ครอบคลุมมีความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากที่สุด

กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากมีอะไรบ้าง

เพื่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เห็นผลรูปธรรมที่ชัดเจน จึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ที่จะใช้เป็นแนวทางตั้งต้น ดังนี้

๑. ใช้พื้นที่ตำบลเป็นตัวตั้ง โดยกำหนดให้มี
  - เป้าหมาย คือ ระบบเศรษฐกิจชุมชนสร้างความสุขยั่งยืน
  - ยุทธศาสตร์ คือ สร้างระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนฐานราก ด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมมีความสุข
  - เครื่องมือ คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนวัตกรรมเทคโนโลยี
  - มาตรการ คือ กำหนดให้พื้นที่ทุกระดับเป็นเขตเศรษฐกิจชุมชนพิเศษ
  - หลักการ คือ เศรษฐกิจปลอดภัย หรือเศรษฐกิจสีเขียว
  - พื้นที่ดำเนินงาน คือ ตำบล หรือท้องถิ่น
  - พื้นที่บูรณาการ คือ การรวม ๒-๓ ตำบลขึ้นไป ภายใต้ประเด็นงานร่วมที่ตำบลได้ปรึกษาหารือ และตกลงร่วมกัน
  - พื้นที่จัดการ คือ ใช้พื้นที่ระดับอำเภอ จัดการเป็น “เครือข่ายระดับอำเภอจัดการตนเอง” ครอบคลุม (ผลิต บริโภค แปรรูป ซื่อขาย ทุน กำไร)
๒. สร้าง และพัฒนาแกนนำตำบล อำเภอ จังหวัด โดยตำบลและหน่วยงานในพื้นที่ ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน ต้องรับรู้ ทำความเข้าใจต่อเป้าหมาย และวางแผนงานร่วมกัน
๓. การสร้างกลไกการขับเคลื่อนทั้งในระดับประเทศ จังหวัด อำเภอ ตำบล และชุมชน เช่น

- มีการกำหนดตัวแทนในแต่ละระดับร่วมกับหน่วยงานภาคี
- วางเป้าหมาย และกำหนดแผนงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากร่วมกัน
- จัดทำแผนพัฒนาด้านต่างๆ เช่น แผนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการผลิต แผนการจัดระบบการกระจายสินค้า แผนการสร้างพื้นที่ทางการตลาด การเพิ่มรายได้ การลดหนี้สิน การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้น
- ๔. การพัฒนาองค์ความรู้ ที่มาจากกรอบคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยชุมชน เพื่อพัฒนาเป็นระบบข้อมูล องค์ความรู้ ขยายผล เผยแพร่ ใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมกับการจัดการทรัพยากรในชุมชน
- ๕. การจัดการองค์กรชุมชน และเครือข่ายองค์กรชุมชนในด้านต่างๆ เช่น
  - การจัดการทุนชุมชน
  - การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคน กลไกในระดับต่างๆ
  - การจัดการสัมพันธ์ของระบบเครือข่ายทั้งแนวราบ และแนวตั้ง เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
  - การสร้างระบบเศรษฐกิจในระยะต่างๆ ภายใต้งบทุนที่มีอยู่ เช่น ระยะสั้น ดำเนินการจัดการทรัพยากรในชุมชนให้เหมาะสม ระยะกลาง พัฒนาคนให้เข้าใจระบบเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน และระยะยาว การตลาดภายในภายนอก และการสร้างและพัฒนาเทคโนโลยี เป็นต้น

กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สู่ SDGs (Sustainable Development Goals)

เป็นอย่างไร

๑. สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (ธรรมชาติ)
  ๒. ทุกสิ่งอย่างที่มีมนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นทั้งสิ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรม เรียกว่าเครื่องมือ เครื่องจักร หรือที่เป็นนามธรรม เรียกว่า เทคนิควิทยาการ (technical knowhow) หรือก็คือ “ทุน-Capital” นั้นเอง
  ๓. แรงกาย แรงสมอง
  ๔. ความสามารถในการประกอบกิจการ
  ๕. ปัจจัย ๓ ด้านพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
- (๑.) ผลผลิต : รายได้ที่ดีขึ้นสู่สภาพที่ดีขึ้นของสมาชิกในชุมชน
- (๒.) ผลลัพธ์ : คนในชุมชนนั้นๆ มีการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ร่วมตรวจสอบ ร่วมแบ่งปัน” เพิ่มขึ้น หรือรักกันมากขึ้น
- (๓.) ผลกระทบ : สภาพแวดล้อมและธรรมชาติเพิ่มพูนดีงามขึ้น

“แผนธุรกิจเพื่อชุมชน” (Communit Business y Model Canvas ; CBMC) คืออะไร

“เศรษฐกิจชุมชน” หมายถึง วิธีการผลิตของกิน ของใช้ สินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองความจำเป็น(need) และความต้องการ (want) ของมนุษย์ ด้วยปัจจัยทางการผลิตที่เอื้อต่อวิถีของ

ชุมชน“ธุรกิจชุมชน” หมายถึง การรวมตัวกันทำมาหากิน ทำมาค้าขาย สร้างรายได้ลดค่าใช้จ่าย โดยคนในชุมชน ของคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน“แผนธุรกิจชุมชน” หมายถึง การออกแบบการประกอบการของธุรกิจชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพดังนั้น “แผนธุรกิจชุมชน” จึงหมายถึง การออกแบบแผนดำเนินการธุรกิจชุมชน ที่เกิดจากแบบจำลองทางธุรกิจที่เรียกว่า Community Business Model Canvas โดยให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพของ Capacity Building ประกอบด้วย ยกระดับความรู้(Knowledge : K) ทักษะ(Skill : S) เครือข่าย(Network : N) และการประกอบการ(Business model : B) หรือเรียกว่า การพัฒนา KSNB

การทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Business Model Canvas ; BMC) มีกี่ขั้นตอน

๑. มี ๔ ขั้นตอน ประกอบด้วย**ขั้นตอนที่ ๑** : การออกแบบและพัฒนา ชุดความรู้ C-BMC หรือ “แคนวาสชุมชน ๔ ขั้นตอน” คือ
  ๑. ค้นหาจุดขาย หรือคุณค่าของสินค้าและบริการที่ลูกค้าจะได้รับ
  ๒. กลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจน (ผู้ซื้อและรับบริการ) คือใครบ้าง? จะต้องระดมความเห็นให้ครอบคลุมทุกระดับ
  ๓. การสื่อสารการตลาด ทำอย่างไร ให้ ข้อ ๒ และ ข้อ ๑ ได้ พบกัน
  ๔. การปิดการขายและการซื้อซ้ำ ทำอะไร? อย่างไร?
  ๕. ที่มาของรายได้ ให้ร่วมกันค้นหา ว่ารายได้จะสามารถมาจากกิจการไหนอีกได้บ้าง ? (ระดมสมองให้ละเอียด ครบถ้วน) จากสินค้า และบริการในข้อที่ ๑
  ๖. กิจกรรมที่สำคัญที่ต้องทำเพื่อให้บรรลุ ข้อที่ ๔ , ๓ , ๒ และ ๑
  ๗. ค้นหาปัจจัยการผลิตใดบ้างที่ยังนำมาใช้ได้ไม่เต็มที่ เพื่อทำให้เป้าหมายในข้อ ๖ สำเร็จ
  ๘. สิ่งที่ต้องทำ ในข้อ ๖ แต่ทำด้วยกลุ่มเองเพียงลำพังไม่ได้ ต้องร่วมมือกับภายนอกหรือภาคี คืออะไร กับใครบ้าง
  ๙. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ต้องใช้เงินกับกิจกรรมใดในข้อที่ ๖ บ้าง ถ้าทำ ข้อ ๗ และ ๘ ได้ดี จะช่วยให้ลดการใช้เงินในการลงทุนได้มาก

ขั้นตอนที่ ๒ : ติดตามกระบวนการทำแผนธุรกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ ๓ : การเชื่อมโยงต่อยอด งานพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน

ผลลัพธ์ในขั้นตอนที่ ๓ คือ การเกิดแผนธุรกิจชุมชนที่สมบูรณ์แบบ และการนำไปสู่การปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๔ : การศึกษาและการจัดทำชุดความรู้ กระบวนการทำแผนธุรกิจชุมชนและการนำแผนธุรกิจชุมชนไปสู่การปฏิบัติ

หัวใจสำคัญของการจัดทำ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน”

หัวใจสำคัญของการจัดทำ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชน” คือ การพัฒนาผู้นำองค์กรชุมชนให้เกิดความเข้าใจ และเปลี่ยนวิธีคิดในการจัดทำธุรกิจของชุมชน จากการใช้ “เงินเป็นตัวตั้ง” มาเป็นการใช้ “ทุน” ที่เป็นปัจจัยทางการผลิตในการประกอบการ หรือการรู้จักใช้ “ปัจจัยการผลิต ที่ประกอบด้วย ธรรมชาติ ทุนที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น และหนึ่งสมองสองมือ” ที่

สอดคล้องกับวิถีชุมชนมาเป็นตัวตั้ง และทำให้องค์กรชุมชนเกิดความมั่นใจว่า “องค์กรชุมชนสามารถจัดการธุรกิจได้ด้วยตนเอง” เป็นธุรกิจเพื่อชุมชน เพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เกิดการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ในพื้นที่ที่หลากหลายทั้งผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืน

คุณลักษณะ ๘ ประการ ของชุมชนท้องถิ่นที่มีการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและทุน

ชุมชน ประกอบด้วย

๑. มีกระบวนการสำรวจข้อมูล และวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจของพื้นที่/ตำบล
๒. มีการตั้งเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและทุนชุมชน และตัวชี้วัดความสำเร็จ
๓. มีการจัดกลไกรับผิดชอบการทำงาน เช่น สภาองค์กรชุมชน องค์กรการเงิน กองทุน และกลุ่มต่างๆ
๔. มีการเชื่อมโยงความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง
๕. มีการดำเนินการตามแผน เชื่อมโยงแผนไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ
๖. มีเวทีเรียนรู้ สรุปรบทเรียน และจัดการความรู้/ถอดความรู้จากการทำงาน
๗. มีผลการเปลี่ยนแปลงจากการทำงานตามแผนอย่างเป็นรูปธรรม หรือเห็นผลได้อย่างชัดเจน
๘. มีการยกระดับงาน ขยายผลงานในเชิงพื้นที่ และนโยบาย^๓

๒.๒ การพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒.๑ เกี่ยวกับ SDGs

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) คือ แนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนอง ความต้องการของคนรุ่นหลัง (Brundtland Report, ๑๙๘๗) โดยการบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ การเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ความครอบคลุมทางสังคม (social inclusion) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (environmental protection)

ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ ๗๐ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม ๑๙๓ ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ (๒๐๓๐ Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ โดยกำหนดให้มีเป้าหมาย

^๓ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (). เศรษฐกิจฐานราก.

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ๑๗ เป้าหมาย ประกอบด้วย ๑๖๙ เป้าหมายย่อย (SDG Targets) ที่มีความเป็นสากล เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน และกำหนดให้มี ๒๔๗ ตัวชี้วัด เพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนา โดยสามารถจัดกลุ่ม SDGs ตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน ๕ มิติ (๕P) ได้แก่ (๑) การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำ ในสังคม (๒) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป (๓) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ (๔)สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก และ (๕) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน^๔

ยุทธศาสตร์ชาติ กับ SDGs

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ๑๗ เป้าหมาย ที่ครอบคลุมมิติการพัฒนาด้านการพัฒนาคน เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สันติภาพและความยุติธรรม และความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของประเทศไทยภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล และเป็นกรอบในการจัดทำแผนการพัฒนาประเทศไทยที่มีความสอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ตามที่คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (กพย.) ได้มีมติเห็นชอบหลักการของแผนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย (Thailand's SDG Roadmap) ซึ่งประกอบด้วยดำเนินการใน ๖ ด้าน ซึ่งรวมถึงการเชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนกับแผน ๓ ระดับของประเทศ โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินการวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อมโยงระหว่าง ๑๖๙ เป้าหมายย่อย (Target) ของ SDGs กับ ๓๗ เป้าหมายระดับประเด็นแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ จำนวน ๒๓ ฉบับ (แผนระดับที่ ๒) และ ๑๔๐ เป้าหมายระดับแผนย่อยของแผนแม่บทฯ (Y๑) เพื่อประมวลความสอดคล้องการกำหนดทิศทาง การพัฒนาระดับประเทศกับระดับนานาชาติ ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ พบว่า เป้าหมาย SDGs ทั้ง ๑๗ เป้าหมายหลัก และ ๑๖๙ เป้าหมายย่อย มีความสัมพันธ์สอดคล้อง กับยุทธศาสตร์ชาติทั้ง ๖ ด้าน และมีความสอดคล้องกับเป้าหมายระดับแผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติทั้ง ๒๓ ประเด็น ซึ่งหน่วยงานของรัฐสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำโครงการและแผนระดับที่ ๓ ให้สามารถบรรลุได้ทั้งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนและเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทฯ ได้ในคราวเดียวกัน^๕

^๔ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ | NESDC เกี่ยวกับ SDGs <https://sdgs.nesdc.go.th>

^๕ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ | NESDC <https://sdgs.nesdc.go.th>

๒.๒.๒ การพัฒนาที่ยั่งยืน

จุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอมุมมองของการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับของการพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจัยพื้นฐานของความยั่งยืน แนวคิดการนำวัฒนธรรมเข้ามาเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงการนำเสนอแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยใช้แนวคิดนิเวศวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานของการพัฒนา

การศึกษาค้นคว้าได้ใช้วิธีการวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้อง กับปัจจัยของการพัฒนาที่ยั่งยืน รูปแบบของความยั่งยืนใน ระดับของการพัฒนาที่ยั่งยืน ช่องว่างของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยผลการศึกษาพบว่าพื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจะ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่าง ๓ ปัจจัย คือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยการพิจารณาถึงความยั่งยืนมักมีที่มาจาก ปัญหาสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดทุนนิยม ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีมุมมองในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เชื่อว่าเมื่อแก้ปัญหาได้ก็สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนได้ แต่ มนุษย์ที่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดปัญหาลกลับไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง เช่น การเปลี่ยนวิถีคิด การปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ ก็ยากที่จะให้กลไกของการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกิดขึ้น ดังนั้นควรที่จะย้อนมองกลับมาที่วัฒนธรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ผู้คิด อยู่กับมนุษย์ นอกเหนือไปจากการพิจารณาด้านเศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เป็นอยู่ขณะนี้ มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านวัฒนธรรมน้อยมาก ดังนั้นจึงควร ผลิตวัฒนธรรมที่เป็นกรอบที่ดีสำหรับการดำรงชีวิตเข้าไปสู่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปสู่สังคมที่ยั่งยืนที่อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่นเป็นหลักถึงแม้ว่าได้นำวัฒนธรรมเข้ามาเป็นส่วนประกอบของความยั่งยืน แล้วกลับพบว่ายังไม่ครอบคลุมเนื่องจากวัฒนธรรมยึดโยงอยู่กับ คน และในขณะที่คนผูกติดอยู่กับพื้นที่ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้อง พิจารณาถึงสภาพแวดล้อมที่กำหนดความเป็นพื้นที่ นั่นคือ แนวทางหนึ่งที่มีมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรดำเนินไป ได้แก่ แนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของนิเวศวิทยาวัฒนธรรม ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับระบบวัฒนธรรมควบคู่ไปกับระบบนิเวศ ของพื้นที่ โดยมุ่งเน้นที่ระบบนิเวศ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มนุษย์ ใช้ในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์และ แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ นั่นคือการอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อม ดังนั้นการพัฒนาที่ยั่งยืนควรอยู่บนพื้นฐานของระบบนิเวศ วัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

การนำวัฒนธรรมมาพิจารณาร่วมกับความยั่งยืนต้องเริ่มจาก การเปลี่ยนมุมมองที่มีอยู่ในปัจจุบันของบุคคลที่มองถึงความเติบโต (Growth) ต้องเปลี่ยนไปมองถึงเรื่องความสมดุล (Balance) รวมถึงเปลี่ยนแนวคิดจากการแข่งขัน (Competition) ไปสู่การร่วมมือกัน (Cooperation) และเปลี่ยนมุมมองจากการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ (economic centered worldview) ไปสู่มุมมองที่หลากหลายมิติ (multi-dimensional worldview) มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Davide Brocchi, ๒๐๐๘) นั่นคือการพัฒนาควรต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม ความเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นเมื่อมิติของความยั่งยืนได้หมุนย้อนกลับมาที่ผู้คนและท้องถิ่น ซึ่งหัวใจสำคัญของท้องถิ่นก็คือ ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณี มรดกภูมิปัญญา สถานที่ ที่ถ่ายทอดจากอดีตสู่ปัจจุบันและ ต่อเนื่องไปสู่นอนาคต นั่นก็คือเอกลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น (local cultural Identity)

และท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่ต่างกันย่อมมีพื้นฐานหรือสภาพแวดล้อมที่ต่างกันอย่างหนึ่งคือทุนทางธรรมชาติ ซึ่งสภาพแวดล้อมที่ต่างกันส่วนหนึ่งได้หล่อหลอม และกำหนดตัวตนทางวัฒนธรรมและตัวตน ทางกายภาพของแต่ละพื้นที่ให้ต่างกันออกไป นั่นคือความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อม รวมถึงระบบนิเวศที่เป็นความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ความยั่งยืนของพื้นที่จึงควรถูกกำหนดโดยกรอบของมิติทางวัฒนธรรมผสานไปกับกรอบมิติของระบบกายภาพ กล่าวคือ มิติวัฒนธรรมต้องประสานความถูกต้องเที่ยงธรรมกับมิติ สิ่งแวดล้อม และสามารถดำรงชีวิตและอยู่ได้ในมิติเศรษฐกิจ และมิติเศรษฐกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อมิติสิ่งแวดล้อม ซึ่งนั่นคือความยั่งยืนที่แท้จริงที่คำนึงถึงกรอบของ “ระบบนิเวศวัฒนธรรม” (Cultural Ecology) ที่เป็นสิ่งบ่งชี้ถึงตัวตนของพื้นที่ที่แตกต่างกันทั้งด้านกายภาพและวัฒนธรรม ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนควรพิจารณาบนพื้นฐานจากสิ่งที่ เป็น ตัวตนของพื้นที่นั้น คือ การพัฒนาที่คำนึงถึงต้นทุนทางวัฒนธรรม และต้นทุนทางธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่นั้นเป็นพื้นฐาน ในการพัฒนาต่างๆ โดยที่ Julian Steward อ้างถึงใน Robert Netting (๑๙๗๗) ได้ให้คำนิยามนิเวศวัฒนธรรม คือ การศึกษาถึงกระบวนการปรับตัวโดยธรรมชาติ ของมนุษย์ และรูปแบบวัฒนธรรมมีพื้นฐานการปรับตัวมาจากมนุษย์ ซึ่งได้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ในขณะที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (๒๕๕๑)

ได้อธิบายนิเวศวัฒนธรรม คือ ความสัมพันธ์ในท้องถิ่นที่ผู้คนหลายกลุ่มหรือหลายชาติพันธุ์ เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเป็นเมืองขึ้น โดยมีพื้นฐานมาจากภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ซึ่งหมายถึงลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ในอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งอันสัมพันธ์ กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของคนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกัน และมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ นั่นคือ ภูมินาม โดยอาจสร้างเป็นตำนานขึ้นมาอธิบายความเป็นมา ความหมาย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เห็นได้ว่าสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นไม่สามารถแยกออก จากกันได้ เพราะสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นย่อมอยู่บนพื้นฐานของ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่นั้น นั่นคือ ความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ สมศรี ศิริขวัญ (๒๕๔๑) ที่อธิบายการศึกษาด้านนิเวศวัฒนธรรมเป็นศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม และนักมานุษยวิทยาแนวนิเวศวัฒนธรรมเชื่อว่า วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีผลซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคที่เทคโนโลยีอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำเป็นต้อง ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม แต่เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้นมนุษย์ ก็สามารถดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม ก็ลดน้อยลง แต่ลักษณะทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีจะยังคงอยู่ และสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีก รุ่นหนึ่ง ซึ่งสัมพันธ์กับ ศรีศักร วัลลิโภดม (๒๕๕๑) ที่อธิบายว่านิเวศวัฒนธรรมก็คือ พื้นที่ธรรมชาติที่ผู้คนพากันมาตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านและเป็นเมืองขึ้นมา โดยมีการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ร่วมกัน สร้างความรู้ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดสรรทรัพยากรระหว่างกัน รวมทั้งการกำหนด

แบบแผนประเพณีในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งความเป็นท้องถิ่นอยู่ตรงความเป็นนิเวศวัฒนธรรม ตรงกับที่สุโขเกษม ขุนทอง ได้ทำการศึกษาการพัฒนาชุมชนบนฐาน

นิเวศวัฒนธรรมที่ชุมชนควรพัฒนาอยู่บนพื้นฐานการมีปฏิสัมพันธ์เกื้อกูลกันระหว่างสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่นั้น

ดังนั้นนิเวศวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญต่อพื้นที่เนื่องจากเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของการทำความเข้าใจพื้นที่ทั้งความเข้าใจในเรื่องกายภาพ และความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมผู้คน และอยู่บนวิถีของความเหมาะสมในการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมเท่าที่ควรจะเป็นเพื่อเรียนรู้ ที่จะอยู่ร่วม (co-existence) กับสภาพแวดล้อม คือ มนุษย์ปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมและใช้ทรัพยากรเพื่อบริโภคอย่างพอเพียง ดังนั้นนิเวศวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวตน ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงเอกลักษณ์ คุณค่า และความสำคัญของพื้นที่ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม นั่นเท่ากับว่าหากการพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น โดยทำความเข้าใจได้จากระบบนิเวศวัฒนธรรมแล้ว การพัฒนาที่เกิดขึ้นก็น่าจะเป็นไปในทิศทางที่ เหมาะสม สอดคล้องกับตัวตนของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งนำไปสู่การตอบคำถามของความยั่งยืนในการพัฒนาได้^๖

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

๒.๓.๑ หลักสัพพัตถธรรม ประกอบด้วย

๑. ธรรมัญญุตตา (ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่น ภิกษุรู้ว่าหลักธรรมข้อนั้นๆ คืออะไร มีอะไรบ้าง พระมหากษัตริย์ทรงทราบว่าหลักการปกครองตามราชประเพณีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนี้ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการอันนั้นๆ เป็นต้น

๒. อตถัญญุตตา (ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือภาสิตข้อนั้นๆ มีความหมายว่าอย่างไร หลักนั้นๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้หรือพึงปฏิบัติเพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร การที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้ เป็นต้น

๓. อัตตัญญุตตา (ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

๔. มัตตัญญุตตา (ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ ศฤห์สัฎฐ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและในการเก็บภาษี เป็นต้น

^๖ อนุกุล ตันสุพล. “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): หน้า ๑๙๓-๒๒๑.

๕. กาลัญญตา (ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

๖. ปริสัญญตา (ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประพฤติดต่อกันว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

๗. บุคคลัญญตา หรือ บุคคลปโรปรัญญตา (ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใครๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น^๗

๒.๓.๒ หลักอิทธิบาท ๔

เป็นแนวทางการทำงาน ให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสวดไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ ๔ ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งใครๆ ก็ท่องได้ จำได้ แต่จะมีสักกี่คนที่ปฏิบัติได้ครบกระบวนการทั้ง ๔ ข้อ อันเป็น ๔ ขั้นตอนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ ด้วยว่ามันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงกันทั้ง ๔ ข้อ จึงจะทำให้เราประสบผลสำเร็จในชีวิตและการงานได้ตามความมุ่งหวัง ขออธิบายดังต่อไปนี้

๑. ฉันทะ คือ การมีใจรักในสิ่งที่ทำ ใจที่รักอันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำ จึงจะเกิดผลจริงตามควร การมีใจรัก ถือว่าสำคัญมาก ไม่ใช่ทำให้รักเพื่ออะไรสักอย่าง หรือ ห้ามใจไม่ให้รัก มันก็ยากยิ่งพอๆกัน เพราะรักดังกล่าวไม่ได้เกิดจากความรักความศรัทธาของเราจริงๆ ขึ้นทำไปก็มีแต่จะทุกข์ทรมานแม้จะได้บางสิ่งที่มุ่งหวังแล้วก็ตาม ประการสำคัญเป็นการแอบแฝงมาจากความคิดอื่นศรัทธาอื่นหรือความเป็นอื่นที่เราพยายามหาเหตุและผลมาอธิบายว่า มันคือสิ่งเดียวกัน เพื่อให้สามารถดำเนินไปได้หรือเพื่อให้ตัวเองสบายใจที่สุด แต่ถ้าเรามีใจศรัทธาอันแรงกล้าแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะบังเกิดขึ้นกับเราอย่างมหัศจรรย์ทีเดียวที่นี้มาพูดถึงว่า “เราจะสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นได้อย่างไร” พระพุทธองค์เคยสอนไว้ว่า มนุษย์เราต้องเลือกที่จะศรัทธาบางอย่างและหมั่นตรวจสอบศรัทธาของตัวเองว่าดีต่อตัวเองและดีต่อผู้อื่นอันรวมถึงสังคมโดยรวมหรือไม่ เมื่อดีทั้งสองอย่างก็จงมุ่งมั่นที่จะทำด้วยความตั้งใจ และหากไม่ดีก็จงเปลี่ยนแปลงศรัทธาเสียใหม่ ซึ่งเราต้องเลือก ไม่เช่นนั้นเราจะกลายเป็นคนที่สับสนไม่มีแก่นสารและเป็นคนไร้รากในที่สุด เมื่อเป็นคนไม่มีแก่นสารก็จะถูกชักชวนไปในทางที่ไม่ดีได้ง่ายนั่นเอง หากจะฝึกฝนตนเอง อาจเริ่มจากการตั้งคำถามกับตัวเองว่าเราศรัทธาอะไรอยู่ เพราะคนเราเมื่อศรัทธาอะไรก็จะได้พบกับสิ่งนั้นเข้าถึงสิ่งนั้น ศรัทธาในเทคโนโลยีเราก็จะเข้าถึงเทคโนโลยี ศรัทธาต่อชาวบ้านเราก็จะเข้าถึงชาวบ้าน ศรัทธาต่อวัตถุก็จะเข้าถึงวัตถุ ศรัทธาต่อลาภยศสรรเสริญก็จะเข้าถึงลาภถึงยศเข้าถึงตำแหน่ง ศรัทธาต่อความรู้ก็จะเข้าถึงความรู้ หรือ ศรัทธาต่อหลักธรรมก็จะเข้าถึงธรรม หรือไม่ศรัทธาอะไรเลยก็ไม่เข้าถึงก็ไม่เข้าถึงอะไรเลย เพราะความศรัทธานำมาซึ่งมุ่งมั่นทุ่มเทเพื่อทำทุกอย่างให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราศรัทธานั้นเอง ขณะเดียวกันก็ลอง

^๗ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) สืบค้นจาก <https://๘๔๐๐๐.org> เมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๔

ตรวจสอบตัวเองดูว่าสิ่งที่เราศรัทธากับสิ่งที่องค์กรของเราศรัทธานั้นตรงกันหรือไม่ หากตรงกันก็เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตนหรือหากไม่ตรงกันก็เรียนรู้ที่จะให้โอกาสตัวเองไปสู่แห่งที่ที่เหมาะสมกว่า

๒. วิริยะคือ ความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้เข้าถึงแก่นแท้ของสิ่งนั้น วิริยะนี้มาคู่กับความอดทนอดกลั้น เป็นความรู้สึกไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง โดยมีศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นำใจ และเตือนใจความอดทนเป็นเครื่องมือสำหรับคนใจเย็นและใจงามด้วย ไม่ใช่มุทะลุสุดันรบเร้าและรุ่มร้อน เพราะมันจะทำให้มีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย หรือสูญเสียความอดทนในที่สุด ดังนั้น ความวิริยะอุสาหะ จึงเป็นวิถีทางของบุคคลที่หาญกล้าและท้าวต่ออุปสรรคใดๆ ทั้งมวล ถ้าจะฝึกฝนเรื่องความวิริยะแล้วคงต้องเริ่มจากความคิดที่ว่า ต้องหมั่นฝึกฝนตนเองบ่อยๆ หมั่นทำหมั่นคิดหมั่นเขียนหมั่นนำเสนอและอย่าขี้เกียจ อย่ากลัวความผิดพลาดและจงกล้าแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อความล้มเหลวของตัวเอง อย่าท้อต่องานหนักและงานมากให้คิดว่าทำมากรู้มากเก่งมากขึ้น อย่าบ่นว่าไม่มีเวลาเพราะเวลามีเท่าเดิม ฯลฯ

๓. จิตตะ คือ ใจที่จดจ่อและรับผิดชอบ เมื่อมีใจที่จดจ่อแล้วก็จะเกิดความรอบคอบตามคำนี้ยิ่งใหญ่มาปัจจุบัน สังคมซับซ้อน มีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย แต่ละคนมีภาระหน้าที่ ที่ต้องทำมากมาย ไม่รู้จะทำอะไรก่อน แต่ถ้าเรามีใจที่จดจ่อต่อสิ่งที่เราคิดเราทำและรับผิดชอบแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการเรียนหรือการงานก็ตาม ทุกอย่างก็จะดีขึ้นไปเอง เราก็จะมีความรอบรู้มากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยใจที่จดจ่อตั้งมั่นและใฝ่เรียนรู้ของเรา เมื่อมีความรอบรู้มากขึ้นก็จะเกิดความรอบคอบตามมา เมื่อมีความรอบคอบแล้วการตัดสินใจทำอะไรก็จะเกิดความผิดพลาดน้อยตามไปด้วย ความรอบคอบนอกจากจะดำรงอยู่คู่กับความรอบรู้แล้ว ยังต้องอาศัยความดีงามเป็นเครื่องเตือนสติด้วย ถึงจะสามารถใช้จิตของเราพิจารณาและตรึกตรองในเนื้อแท้ของสิ่งต่างๆ นั้นได้อย่างเหมาะสม เพราะความดีงามตามแบบอย่างของคุณธรรมตามหลักศาสนาและจริยธรรมของสังคมนั้นเป็นสิ่งเดียวที่จะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุข

๔. วิมังสา คือ การทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา อันเกิดจาก การมีใจรัก (ฉันทะ) แล้วทำด้วยความมุ่งมั่น (วิริยะ) อย่างใจจดใจจ่อและรับผิดชอบ (จิตตะ) โดยใช้วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ จึงนำไปสู่การทบทวนตัวเอง และทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมาว่าเกิดผลดีผลเสียอย่างไร ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของเราเองและเป็นเรื่องที่ร่วมคิดร่วมทำกับคนอื่น เพื่อปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ในการวิจัยและการพัฒนานั้นเรามักจะใช้คำว่า “สรุปบทเรียน” เป็นการสรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูว่าสิ่งที่คิดและทำมานั้นมันดำเนินไปในแนวทางที่วาดหวังหรือไม่ หรือว่าคิดไว้อย่างทำอีกอย่าง หรือคิดไว้แต่ไม่ได้ทำเลย หรือทำไปแล้วแต่ไม่ได้อย่างที่มุ่งหวัง ทั้งนี้จะได้วิเคราะห์ต่อไปว่า ที่มันสำเร็จมันเป็นเพราะอะไร และที่มันล้มเหลวมันเกิดจากอะไร เพื่อที่จะได้หาแนวทางแก้ไขหรือหาทางหลีกเลี่ยงผลเสียที่อาจเกิดขึ้น

ดังนั้น “อิทธิบาท ๔” จึงมีความหมายกับคนรุ่นใหม่ที่ต้องการจะเดินทางไปไปสู่ความสำเร็จในชีวิตและการงาน เพราะหากทำได้ตามกระบวนการแล้ว สังคมความรู้ ชุมชนความรู้ และปัจเจกชนความรู้ คงอยู่ไม่ไกลเกินฝัน ประการสำคัญ “อิทธิบาท ๔” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยวจากหลักธรรมข้ออื่นๆ อันเป็นองค์รวมและเชื่อมโยงถึงกัน เพียงแต่อธิบายคนละบทบาทเท่านั้น สิ่ง

สำคัญ เราได้ใคร่ครวญในเรื่องเหล่านี้มาน้อยเพียงใด เพราะ ในโลกปัจจุบัน โลกที่สั่งสม อวิชามา มากจนเกินล้น จึงกลายเป็นโลกที่ฉาบฉวยและวุ่นวายสูงสุด นั่นแปลว่าเราต้องฝึกฝนตนเอง หลายเท่าตัวเพื่อจะเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมที่ก่อกำเกิดการพัฒน์ที่จุดเริ่มต้นของตนเองอย่าง แท้จริง

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องคณะผู้วิจัยได้ศึกษาการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้นน้ำเจ้าพระยาเกี่ยวกับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานราก ทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากใน ชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ การพัฒนา ศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความ เข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม ยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม เป็นต้น

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

กาญจนา รอดแก้ว และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบาย การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า

๑) การศึกษา ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พบว่า ๑.๑) ปัจจัย สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมชุมชน และ ด้านสถานการณ์ ปัจจุบัน เช่น กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ การส่งเสริมนวัตกรรมชุมชน ๑.๒) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อ ความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน และทุนชุมชน ๑.๓) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การสื่อสารสร้าง การรับรู้เพื่อความยั่งยืน การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้ เพื่อประโยชน์ในการ ต่อยอด ๑.๔) ผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีรายได้เพิ่ม การ กระจายรายได้ในชุมชน และคนในชุมชนมีความสุข ๒) แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐาน รากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีดังนี้ ๒.๑) การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ นโยบาย การพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม การส่งเสริมความรู้และ กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ ๒.๒) การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทุนชุมชน และ การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม ๒.๓) การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การสื่อสารสร้างการรับรู้ อย่างยั่งยืน และการส่งเสริมองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ ๒.๔) การกำหนดเป้าหมายผลผลิตจาก การดำเนินการ ได้แก่ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน เศรษฐกิจชุมชน เข้มแข็ง และคนในชุมชนมีความสุข ๒.๕) มาตรการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ การจัดหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูน

ความรู้และทักษะ การส่งเสริมการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย และการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน^๘

อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ต้นน้ำเจ้าพระยากับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ต้นน้ำเจ้าพระยา ดังนี้ ๑) กลยุทธ์เชิงรุก จะต้องมีการพัฒนามาตรฐาน จัดการเชิงเครือข่าย ใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมพัฒนามูลค่าเพิ่ม เติมเต็มความร่วมมือ และใช้สื่อออนไลน์ ๒) กลยุทธ์เชิงรับ จะต้องมีการพัฒนาทักษะ ตรีเตรียมระบบสารสนเทศ แก่สาเหตุคือทัศนคติ ริเริ่มการเป็นเจ้าของที่ดี และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ๓) กลยุทธ์เชิงป้องกัน จะต้องมีการพัฒนาเครือข่าย ใช้การระดมปัญญา จัดหาผู้ร่วมทุน และหนุนจัดกิจกรรมต่อเนื่อง และ ๔) กลยุทธ์การทบทวนเพื่อพัฒนาซึ่งจะต้องรีบแก้ไขปัญหา เร่งพัฒนาผู้ประกอบการและประสานความร่วมมือชุมชน^๙

บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/ นโยบายการค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ของทุกชุมชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพล ทางอ้อมเชิงลบต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน^{๑๐}

หทัยชนก คะตะสมบุรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ๑) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่เพื่อเป็นการสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานราก โดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ๒) การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเองบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓) คนในชุมชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทุกด้านโดยเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรมผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อ

^๘ กาญจนา รอดแก้ว และคณะ. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): หน้า ๔๘-๖๖.

^๙ อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ. “ต้นน้ำเจ้าพระยากับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓): หน้า ๑๔๗๙-๑๔๙๑.

^{๑๐} บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ. “ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้”, วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๕๓ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒): หน้า ๘๗ - ๑๐๘.

การพัฒนาศักยภาพของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ๔) การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การนำชุมชนไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น และชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันพร้อมกับการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจตระหนักและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาสู่การแบ่งปันทรัพยากรในการทำกิจกรรมเพื่อการพัฒนาองค์ความรู้ผ่านนวัตกรรมของชุมชนในลักษณะที่หลากหลายร่วมกัน^{๑๑}

เกศสุตา โภคานิตย์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่าบริบทและสภาพทั่วไปของเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดชัยภูมิ โครงการที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองจังหวัดชัยภูมิเสนอขออนุมัติเพื่อดำเนินการส่วนใหญ่เป็นโครงการเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการเกษตร ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๐ โครงการลักษณะการบริหารงานชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๕๗ และโครงการลักษณะร้านค้าชุมชน คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๘ ตามลำดับศักยภาพของชุมชนในการดำเนินงานการพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม ๑) ด้านศักยภาพของชุมชน คนในชุมชนมีรู้ที่หลากหลายเกิดจากการสังสมประสบการณ์ของแต่ละคนและคนในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันจากการลงมือปฏิบัติร่วมกันและนำผลที่ได้ขึ้นมาเป็นบทเรียนและองค์ความรู้ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของภายในชุมชน ๒) ศักยภาพและบทบาทของกองทุนในการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจฐานราก (๑) คณะกรรมการกองทุนจะยึดหลักคุณธรรม ๕ ประการ คือ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความไว้วางใจต่อกัน ความเสียสละเพื่อส่วนรวม ความรับผิดชอบร่วมกัน และมีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน (๒) ด้านความรู้ คณะกรรมการกองทุนได้รับการอบรมหรือศึกษาดูงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน (๓) ด้านการบริหารจัดการมีการแต่งตั้งคณะกรรมการ ๔ คณะในการบริหารจัดการและได้แต่งตั้งอาสาประชารัฐ ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานและรายงานผลการดำเนินโครงการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ^{๑๒}

พระปลัดสุระ จันทิก และคณะ. ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า ๑. บทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดสุรินทร์โดยรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก (= ๓.๖๒, S.D. = ๐.๑๑) เมื่อพิจารณาจากรายด้าน พบว่า ด้านมีความเป็นเจ้าของร่วมกันมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (= ๔.๒๔, S.D.= ๐.๕๗) รองลงมาได้แก่ ด้านการสร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ (= ๓.๘๙, S.D.= ๐.๕๐) และน้อยที่สุดได้แก่ ด้านการจัดการระบบการเงินของชุมชน (= ๓.๑๐, S.D.= ๐.๕๖) ๒. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า สมาชิกสภาองค์กรชุมชนยังไม่เข้าใจถึงเจตนารมณ์การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน ทักชะและ

^{๑๑} หทัยชนก คตะสมบุรณ์. (๒๕๖๓). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ๘(๒) ๔๗๓ - ๔๘๘

^{๑๒} เกศสุตา โภคานิตย์ และคณะ. (๒๕๖๒). ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมในจังหวัดชัยภูมิ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ๖(๓) ๒๗๙ - ๒๘๙

ประสบการณ์ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดมีน้อย ส่งผลต่อการจำหน่ายสินค้าของชุมชน การมุ่งเน้นการจัดเวทีประชุมสัมมนาเพื่อจัดสรรงบประมาณมากกว่าการลงปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ สมาชิกชุมชนมีรายชื่อในทำเนียบสภาองค์กรชุมชนในการจัดตั้ง จัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อให้ครอบคลุมองค์ประกอบที่ พอช. กำหนดไว้เท่านั้นแต่บางชุมชนมิได้ดำเนินการต่อแต่อย่างใด การสร้างความเข้าใจให้สมาชิกในตำบลยอมรับต่อสภาองค์กรชุมชนตำบลยังทำได้น้อย กลไกในการดำเนินงานยังมีอุปสรรคเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ ระบบอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องจึงไม่สามารถดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ๓. แนวทางการเสริมสร้างบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดสุรินทร์ ชาวบ้านในแต่ละชุมชนต้องมีเจตนาารมณ์เดียวกันในการจัดตั้งองค์กรชุมชน โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการรวมพลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน แต่ละชุมชนสามารถจัดการตนเองได้มีการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และการเรียนรู้การจัดการระบบการเงิน นำวัฒนธรรมแบบเครือญาติมาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิต รวมไปถึงการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีการจัดการตนเองของชุมชน เสริมสร้างทัศนคติเกี่ยวกับความเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม หาความโดดเด่นของชุมชนตนเองเพื่อนำไปต่อยอดในการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ได้มาตรฐานสากล และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเกิดความยั่งยืน โดยการดำเนินการทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้อุดมการณ์เดียวกันและเกิดความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน^{๑๓}

ธนชาติ โชติธนนันท์ และกฤษฎวรรณ โสวัชรินทร์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า เทศบาลทั้ง ๔ แห่ง มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ในด้านภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์และนโยบาย และด้านการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น ด้านโครงสร้างองค์กรและกระบวนการงาน ด้านการเงินการคลัง ด้านบุคลากร และด้านกายภาพ อย่างไรก็ตามเทศบาลยังมีความท้าทายในมิติอื่น ๆ อยู่ กล่าวคือ ด้านการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งพบว่า มุ่งเน้นการให้คำปรึกษาแก่ประชาชน ด้านโครงสร้างองค์กรและกระบวนการงานนั้น เทศบาลขาดอำนาจในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก มีข้อจำกัดทางกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน ในด้านการเงินและการคลัง เทศบาลได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสามารถจัดหารายได้ตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ด้านบุคลากร แม้ว่าเทศบาลมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ แต่ไม่ได้รับจัดสรรอัตราบุคลากรที่รับผิดชอบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยตรง รวมทั้งด้านกายภาพ เทศบาลมีความพร้อมในด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคาร และสถานที่ ดังนั้น รัฐบาลจึงควรกระจายอำนาจในการ

^{๑๓} พระปลัดสุระ จันทิก และคณะ. “บทบาทของสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์”, วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓): หน้า๒๘๑-๒๘๔.

พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากแก่ อปท. ให้สามารถกำหนดนโยบายและโครงการที่เป็นรูปธรรมและตอบสนองความต้องการเชิงพื้นที่ได้^{๑๔}

กาญจนา รอดแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ๑.๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมชุมชน และด้านสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ การส่งเสริมนวัตกรรมชุมชน ๑.๒) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จ ได้แก่ ผู้นำชุมชน และทุนชุมชน ๑.๓) กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ๑.๔) ผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีรายได้เพิ่ม การกระจายรายได้ในชุมชน และคนในชุมชนมีความสุข ๒) แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีดังนี้ ๒.๑) การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม การส่งเสริมความรู้และกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ ๒.๒) การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทุนชุมชน และการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม ๒.๓) การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน และการส่งเสริมองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ ๒.๔) การกำหนดเป้าหมายผลผลิตจากการดำเนินการ ได้แก่ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ในชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีความสุข ๒.๕) มาตรการสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ การจัดหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ การส่งเสริมการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่าย และการสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน^{๑๕}

ยุรดา น้อยวังหิน และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศึกษา ยังขาดศักยภาพและความพร้อมในการปรับและเพิ่มบทบาทของตน ให้มารับผิดชอบและดำเนินนโยบายหรือโครงการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก อันเนื่องมาจากข้อจำกัด ๕ ประเด็น ดังนี้ ๑) ขาดความสามารถในการวางแผนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ๒) ขาดความสามารถในการระดมทุนและทรัพยากร ๓) ขาดความคิดริเริ่มในเรื่องการขยายอาชีพและสร้างงานในพื้นที่รับผิดชอบ ๔) ขาดความรู้และเทคนิคทางด้านการตลาด และ ๕) ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและการผลิต กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนในปัจจุบัน เป็นเพียงการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้เพื่อการ

^{๑๔} ธนชาติ โชติธนนันท์ และกฤษฎวรรณ โสวัชรินทร์. “ศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี”, *Journal of Buddhist Education and Research*. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): หน้า ๑๑๒-๑๒๘.

^{๑๕} กาญจนา รอดแก้ว. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): หน้า ๔๘-๖๖.

ดำรงชีวิตให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน และในครัวเรือนเท่านั้น เทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดการลงทุน ตามแนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก^{๑๖}

หทัยชนก คะตะสมบุรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา บ้านเนินถ่าน หมู่ที่ ๖ ตำบลเสื่อโฮก อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า ๑) กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน มีดังนี้ ๑.๑) การเรียนรู้ในการวางแผนที่ดี มีการวางแผนการทำงานในหมู่บ้าน ๑.๒) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน มีกิจกรรมลดรายจ่ายสร้างรายได้ ๑.๓) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ ๑.๔) สุขภาพอนามัย มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายจิตใจ ๑.๕) การบริหารจัดการ พัฒนาบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม ๑.๖) การพัฒนาคน ส่งเสริมให้คนในชุมชนพัฒนาทักษะความรู้ ๒) การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน มีดังนี้ ๒.๑) วิถีชีวิต มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ๒.๒) ระบบการคิด คิดเชิงระบบและคิดแบบบูรณาการ ๒.๓) การพัฒนา แสวงหาแนวทางเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและสังคม ๒.๔) ความรู้ พัฒนาองค์ความรู้อยู่ตลอด ๒.๕) คุณธรรม มีความซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตสาธารณะ ๓) รูปแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน นำเสนอรูปแบบ ดังนี้ ๓.๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ๓.๒) สร้างองค์ความรู้ ได้รับองค์ความรู้จากภาครัฐ ๓.๓) การตลาด จัดทำแผนยุทธศาสตร์ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ๓.๔) การบริหารจัดการ มีการบริหารงานร่วมกัน ของชุมชน^{๑๗}

ศรัณญา นาเหนือ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเพื่อเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจฐานราก ผลการวิจัยพบว่า ห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์เขมร พบว่า ในกิจกรรมต้นน้ำกลุ่มชาติพันธุ์เขมรส่วนใหญ่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมน้อยรายและมีการจ้างงานในกิจกรรมที่ทำเองไม่ได้ ความนิยมในการย้อมสีไหมจากสีธรรมชาติและเคมี มีสัดส่วนไม่ต่างกัน กิจกรรมกลางน้ำ มีการมัดหมี่ ออกแบบลาย และทอผ้าจนสำเร็จเป็นผืนได้ด้วยตนเองเป็นส่วนมาก และมีการจ้างในบางขั้นตอน และกิจกรรมปลายน้ำมีการจำหน่ายผ้าไหมพื้นเมืองที่บ้านตนเอง กำหนดราคาขายเอง มีการขายออนไลน์ แนวทางพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเพื่อเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจฐานรากของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านสวาย พบว่า ระดับปฏิบัติในกิจกรรมหลักที่ยังเป็นจุดอ่อนของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านสวาย ได้แก่ ด้านปัจจัยป้อนเข้าการผลิต ขาดโรงเรือนสำหรับการเลี้ยงไหมที่ดี การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีจำนวนน้อย ราย ด้านการปฏิบัติการหรือกระบวนการผลิต ความไม่แน่นอนเรื่องระยะเวลาของการทอผ้าแต่ละผืน ด้านการกระจายสินค้า ขาดบรรจุภัณฑ์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของกลุ่ม ด้านการตลาดและการขาย ไม่มี

^{๑๖} ยุธดา น้อยวังหิน และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. “ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น”, *Journal of Modern Learning Development*. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๔): หน้า ๓๙-๔๘.

^{๑๗} หทัยชนก คะตะสมบุรณ์. “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาบ้านเนินถ่าน หมู่ที่ ๖ ตำบลเสื่อโฮก อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท”, *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๒): หน้า ๒๗๐-๒๘๖.

ฝ่ายขายโดยเฉพาะ และการบริการ ส่วนระดับปฏิบัติในกิจกรรมสนับสนุน ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มีการสอนงาน การประชุมก่อนการทำงานทุกครั้ง ยังไม่ได้รับความร่วมมือครบถ้วน ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ทักษะในการคำนวณต้นทุนของผลิตภัณฑ์เพื่อตั้งราคาขาย, ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี ยังไม่สามารถใช้ระบบบัญชีธนาคารผ่านมือถือได้ทั่วถึงทุกคน และด้านการจัดการทรัพยากร ยังไม่มีการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชธรรมชาติในท้องถิ่นที่ปลูกและให้สืบยอมตามธรรมชาติ^{๑๘}

อรุณ สนใจ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศักยภาพการพัฒนาชุมชนสู่หมู่บ้านท่องเที่ยววิถีชุมชนโดยเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชนฐานรากกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนตำบลบึงเต้า จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) การท่องเที่ยววิถีชุมชนศักยภาพของการท่องเที่ยววิถีชุมชน มีกิจกรรมรายการท่องเที่ยวที่ให้คุณค่า รายการนำเที่ยวที่มีความที่น่าสนใจ เช่น เส้นทางจักรยานเพื่อเป็นการออกกำลังกาย รวมถึงมีแหล่งที่พักและร้านอาหารเพียงพอ และมีจุดศูนย์รวมที่แวะพักและเช็คอิน (ร้านอาหารและกาแฟ) และมีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ วิถีทัศน์บริเวณรอบอ่างเก็บน้ำมีความสวยงามและบรรยากาศที่สดชื่นในยามเช้า ซึ่งมีจุดเด่นในการท่องเที่ยววิถีชุมชน ในด้านความสวยงามของสิ่งแวดล้อม และภูมิอากาศในวิถีชุมชนดี เหมาะกับการพักผ่อน การปั่นจักรยานเพื่อการท่องเที่ยว มีทำเล พื้นที่ใกล้แหล่ง สถานที่ท่องเที่ยว เช่น วัดหลวงพ่อบท และมีสัตว์เศรษฐกิจในชุมชนคือการเลี้ยงแกะของชุมชนรอบบริเวณอ่างเก็บน้ำ ในด้านความต้องการส่งเสริมและปรับปรุงการท่องเที่ยววิถีชุมชน ในเรื่องที่พักค้างแรม และที่พักผ่อนที่ได้คุณภาพและมาตรฐาน รวมถึงเพิ่มกิจกรรมและการบริการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย และสร้างแผนที่บอกบริเวณ เส้นทางท่องเที่ยวชมแหล่งต่างๆ ในวิถีชุมชน ที่ชัดเจน ในแหล่งท่องเที่ยวควรสร้างห้องน้ำ ห้องสุขา เพื่อให้มีบริการกับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอและสะอาด ๒) ผลิตภัณฑ์ชุมชนผลิตภัณฑ์ชุมชน อาศัยองค์ความรู้ มีภูมิปัญญาการผลิตมาตั้งแต่ดั้งเดิม จำพวกสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน อาหารพื้นบ้าน ที่น่าสนใจ มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นจุดเด่น เช่น ผลิตภัณฑ์ตะกร้าจากชองกาแพที่ใช้แล้ว และผลิตภัณฑ์พรมเช็ดเท้าจากเศษผ้าและผลิตภัณฑ์กระเป๋าลือของสุภาพสตรีจากเศษผ้าและชองกาแพ ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและตะกร้าจากเชือกปอฟาง ซึ่งทำให้ต้นทุนการผลิต ค่าแรงงานต่ำเนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานในพื้นที่สามารถขยายตลาดและลดต้นทุน เช่น ผลิตภัณฑ์จากเศษไม้ภายในชุมชน ประเภทโต๊ะเก้าอี้ ชุดโต๊ะอาหารโต๊ะหมู่บูชา โซฟา และผลิตภัณฑ์ตามทีลูกค้าสั่ง และยังมีผลิตภัณฑ์ชุมชนมีอาหารพื้นบ้านที่เป็นจุดเด่น เช่น ขนมนก กล้วยฉาบ ขนมนส อุดไส้ น้ำพริก น้ำพริกปลาร้า เป็นต้น ในส่วนจุดด้อยของผลิตภัณฑ์ชุมชนคือ ยังไม่มีแหล่งจำหน่าย ทำให้บุคคลภายนอกชุมชนไม่รู้จักผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชนบางชนิด ยังไม่มี ตราสินค้า ที่แสดงถึงรายละเอียดของสินค้า จึงไม่สามารถทำให้เป็นที่รู้จักในตัวสินค้า และทำให้สินค้าไม่น่าสนใจมากนัก ในส่วนความต้องการส่งเสริมและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ชุมชน การมีแหล่งศึกษา เที่ยวชมการผลิต ทดลองทำหัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกและของฝากจำหน่าย ยังไม่มีสถานที่ตั้งที่เหมาะสม และการส่งเสริมให้ความรู้กับประชาชนในชุมชนให้มีความรู้และความพร้อมในด้านการจัดการตลาด ๓) เศรษฐกิจชุมชนฐานราก ศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชน มีสิ่งแวดล้อมในวิถีชุมชนดี ไม่มีมลภาวะรบกวนทรัพยากรธรรมชาติมี

^{๑๘} ศรีัญญา นาเหนือ. “แนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเพื่อเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจฐานราก”, วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๓): หน้า ๒๓๓-๒๔๘.

เพียงพอ ประชาชนทำเกษตรที่สามารถเพราะปลูกผักปลอดสารพิษ ได้ ซึ่งจุดด้อยของเศรษฐกิจชุมชน คือ ข้อจำกัดของฤดูกาลการท่องเที่ยวไม่สามารถที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ทั้งปี และความต้องการส่งเสริมและปรับปรุงของเศรษฐกิจชุมชน ให้หน่วยงานมาสนับสนุนงบประมาณในการจัดตั้งร้านค้าชุมชนเพื่อจำหน่ายสินค้า ผลิตภัณฑ์ของชุมชน อีกทั้งขาดความร่วมมือของหน่วยงานของรัฐ และเอกชน และยกระดับมาตรฐาน หมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจฐานรากการท่องเที่ยววิถีชุมชนและพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้บ้านเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเอง สร้างกลุ่มอาชีพเสริมเชื่อมโยงวิถีวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ๔) วิถีวัฒนธรรมชุมชนในชุมชนมีการจัดการตามวิถีวัฒนธรรมชุมชน มีการแสดง ศิลปะ การละเล่นพื้นบ้านที่น่าสนใจ เช่น เพลิดเพลินกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษาช่วงเทศกาลเข้าพรรษาที่มีรูปขบวนในไร่ถ่ออีโก้หรืออีแตกแห่ขบวน และมีจุดเด่น ในการจัดการตามวิถีวัฒนธรรมชุมชน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นประเพณีที่ชุมชนร่วมกันรังสรรค์หรือคิดค้นขึ้นมาใหม่แล้วพัฒนาต่อจนเป็นประเพณีขึ้นมา เช่น ประเพณีสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมืองวังรอบสันอ่างเก็บน้ำและความต้องการส่งเสริมและปรับปรุงในการจัดการตามวิถีวัฒนธรรมชุมชน ในการพัฒนาเรื่องสุขภาพของประชาชนในชุมชน เช่น การจัดการแข่งขันกีฬาฟุตบอล การแข่งขันจักรยาน เป็นต้น^{๑๙}

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

สุนทร สายคำ เจาอธิการบุญช่วย โชติวิไล ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ๓ ยุทธศาสตร์ ๙ กลยุทธ์ และ ๓๒ ตัวชี้วัด ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ด้านสิ่งแวดล้อม กลยุทธ์ที่ ๑ ด้านการส่งเสริมอุตสาหกรรมนวัตกรรมและโครงสร้าง พื้นฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมี ๕ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ ๒ ด้านการตั้งถิ่นฐานและชุมชน อย่างยั่งยืนมี ๓ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ ๓ ด้าน การส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมี ๓ ตัวชี้วัด ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ด้านคุณภาพชีวิต กลยุทธ์ที่ ๔ ด้านการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมทั่วถึงและมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตมี ๔ ตัวชี้วัดกลยุทธ์ที่ ๕ ด้านการเข้าถึงการใช้น้ำสะอาดและสุขภาพที่ดีมี ๔ ตัวชี้วัดกลยุทธ์ที่ ๖ การเข้าถึงพลังงานที่มั่นคงและ สะอาด มี ๓ ตัวชี้วัด ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านสังคมสันติสุข กลยุทธ์ที่ ๗ การสร้างสังคมสันติสุข ยุติธรรมและมีสถาบันทางสังคมที่มีความเข้มแข็งมี ๓ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ ๘ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกะดับในการบรรลุถึงเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลกมี ๔ ตัวชี้วัด กลยุทธ์ที่ ๙ ด้านการลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศมี ๓ ตัวชี้วัด

ขอเสนอแนะการสร้างยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ที่หน่วยงานควรดำเนินการ กล่าวคือ มีการสร้างกรอบ ยกร่างรูปแบบ พัฒนากลยุทธ์ และใช้วิธีการจัดลำดับความสำคัญโดยการวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นจะทำให้ได้ยุทธศาสตร์

^{๑๙} อรุณ สนใจ และคณะ. “ศักยภาพการพัฒนาชุมชนสู่หมู่บ้านท่องเที่ยววิถีชุมชนโดยเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชนฐานรากกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนตำบลบุงน้ำเต้า จังหวัดเพชรบูรณ์”, วารสารการบริหารนิติบุคคล และนวัตกรรมท้องถิ่น. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๔): ๑๙๑-๒๐๐.

และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและใช้ในการประเมินการดำเนินงานนั้น ๆ ได้หน่วยงานควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านคุณภาพชีวิต และด้านสังคมสันติสุขให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้งโดยยึดเป้าประสงค์ขององค์การสหประชาชาติ ในขั้นตอนการสร้างยุทธศาสตร์ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุมกลุ่มย่อยร่วมกัน ในกรณีที่มีระยะเวลาในการดำเนินงานมากซึ่งจะทำให้ได้ผลการวิจัยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีประสิทธิภาพสูงสุด^{๒๐}

กาญจนารถ แก้วทิพย์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดความยากจนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยความสำเร็จในการจัดความยากจนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย ได้พบปัจจัยสำเร็จสรุปได้ ๕ ประการ คือ ๑) ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ๒) การมีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย ๓) การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ๔) การดำเนินชีวิตที่มีสภาพวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ดี และ ๕) ผู้นำชุมชนมีความน่าเชื่อถือสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่คนในชุมชนได้ การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย พบว่า มีกระบวนการขับเคลื่อนประกอบด้วย ๕ กระบวนการ คือ ๑) การสร้างแรงผลักดัน ๒) การปรับเปลี่ยนเรียนรู้ ๓) การจัดทำแผนชุมชนสู่นาคต ๔) การนำหลักการหรือแผนการไปขับเคลื่อนการปฏิบัติอย่างจริงจังทั้งเชิงลึกและเชิงกว้าง และ ๕) การปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รูปแบบการจัดความยากจนตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัด ได้พบรูปแบบการจัดความยากจนอย่างยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย สรุปเรียกว่า “CMPAC MODEL” ประกอบด้วย ๑) C = Create Motivation การสร้างแรงผลักดันจากภายใน ๒) M = Modify Learning การปรับเปลี่ยนเรียนรู้ ๓) P = Plan Together การวางแผนอนาคตชุมชน ๔) A = Applied Implementation การประยุกต์วิธีการและปฏิบัติจริง และ ๕) C = Change for Sustainable Development การปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๒๑}

จักรพงษ์ มัตสยะวนิชกุล และพิชญาภา ยืนยาว ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ๒) การยกร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ๕ ด้าน ๑๙ กลยุทธ์ ๓) การยืนยันกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้กลยุทธ์จำนวน ๕ ด้าน ๒๙ กลยุทธ์ ๔) การทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์ของ

^{๒๐} สุนทร สายคำ เจ้าอธิการบุญช่วย โชติวิโส. “ยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. *Journal of Buddhist Education and Research*. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): หน้า ๔๑๓-๔๒๘.

^{๒๑} กาญจนา แก้วทิพย์ และคณะ. “รูปแบบการจัดความยากจนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนในจังหวัดเชียงราย”, *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓): หน้า ๓๓๖-๓๔๗.

โรงเรียน จำนวน ๕ ด้าน ๒๙ กลยุทธ์ และการจัดประชุมเสวนาผู้ที่เกี่ยวข้องได้วิธีการดำเนินงานตามกลยุทธ์^{๒๒}

นภาพรณ์ บัวแก้ว และ ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการดำเนินงานของกลุ่มอาชีพพืชผักอินทรีย์มีการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ซึ่งกลุ่มอาชีพพืชผักอินทรีย์มีการบริหารในรูปคณะกรรมการ รวมทั้งมีกฎระเบียบสำหรับใช้เป็น แนวปฏิบัติ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ๑) การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ๒) กระบวนการเรียนรู้ ๓) ปริมาณการผลิต ๔) คุณภาพผลผลิต ๕) การวางแผนการผลิต ๖) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต ๗) การตลาดที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ๘) การมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม ๙) ระบบมาตรฐานรับรองการผลิต ๑๐) การจัดองค์กร ๑๑) การบริหารจัดการ และ ๑๒) การสนับสนุนจากหน่วยงาน ส่วนวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้แก่ ๑) การรวมกลุ่มอาชีพพืชผักอินทรีย์ ๒) การวางแผนการผลิต ๓) การบริหารจัดการที่ดี ๔) การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม ๕) ตลาดที่มั่นคงและ ช่องทางการตลาดหลายช่องทางในการเข้าถึงผู้ซื้อ/ผู้บริโภค และ ๖) กระบวนการเรียนรู้ สำหรับรูปแบบการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ๑) หลักการ ๒) วัตถุประสงค์ ๓) ปัจจัยสนับสนุน ๔) ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย (๑) ทุนมนุษย์ (๒) ทุนทรัพยากร (๓) ทุนทางปัญญา และ (๔) ทุนทางสังคม ๕) กระบวนการโดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการ ๑๒ ประการ ได้แก่ (๑) การวางแผนการผลิต (๒) ระบบมาตรฐานรับรองการผลิต (๓) กระบวนการเรียนรู้ (๔) การมีส่วนร่วม ภายในกลุ่ม (๕) การปฏิบัติที่ดีในฟาร์ม (๖) ปริมาณการผลิต (๗) คุณภาพผลผลิต (๘) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิต (๙) การจัดองค์กร (๑๐) การบริหารจัดการ (๑๑) การตลาดที่ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และ (๑๒) การสนับสนุนจากหน่วยงาน และ ๖) ผลลัพธ์ ๓ ด้านคือ (๑) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (๒) ความยั่งยืนด้านสังคม และ (๓) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้การประเมินรับรองรูปแบบ โดยมีผลการประเมินภาพรวมของรูปแบบทั้ง ๔ ด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด^{๒๓}

ทิพวรรณ ฤทธิชัย และนันทวัน ปัญญาศรณารณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนผ่านการพัฒนาระบบบัญชีสู่ความยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า (๑) สภาพปัจจุบันในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีประเด็นปัญหาที่พบเกี่ยวกับผู้มีหน้าที่ทำบัญชีไม่ได้มีระบบการบันทึกบัญชีอย่างถูกต้องตามหลักการบัญชี เอกสารอ้างอิงในการลงรายการทางบัญชีไม่ครบ นอกจากนี้ผู้มีหน้าที่ทำบัญชีและการเงินเป็นคนเดียวกันซึ่งขัดกับหลักการควบคุมภายใน (๒) การพัฒนาระบบบัญชีวิสาหกิจชุมชนแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทได้แก่ เอกสารประกอบการบันทึกบัญชี สมุดบัญชี และสรุป

^{๒๒} จักพงษ์ มัตสยะวนิชกุล และพิชญาภา ยืนยาว. “กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): หน้า ๓๔๖-๓๖๒.

^{๒๓} นภาพรณ์ บัวแก้ว และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. “รูปแบบการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑): หน้า ๑๗๒๑-๑๗๓๘.

รายงานงบการเงิน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญนำไปสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขันสามารถลดความเสี่ยงจากความขาดทุนที่เกิดจากต้นทุนจม และสรุปรายงานงบการเงินสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับสมาชิกรวมถึงสามารถควบคุมค่าใช้จ่าย ต้นทุนการผลิตของวิสาหกิจชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านลุ่มเตยสู่ความยั่งยืนต่อไปในอนาคต^{๒๔}

โสภณ วุฒิประเสริฐกุล และประทุมทอง ไตรรัตน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัย ตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจากการจัดอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และ ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน อย่างไรก็ตามจากสภาพที่พึงประสงค์ในอนาคตของการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจากการจัดอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา และ ด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยกลยุทธ์สำคัญในการบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ๑) ปฏิรูปการออกแบบหลักสูตรแบบบูรณาการสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ๒) ยกระดับคุณภาพการวัดและประเมินผลการศึกษาที่ส่งเสริมทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ๓) พลิกโฉมและบูรณาการการจัดการเรียนการสอนที่เป็นทักษะและแนวคิดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๒๕}

เรวดี พานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง เจตคติผู้บริหารบริษัทไทยที่มีต่อการดำเนินธุรกิจแบบยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ๒๐๑๕-๒๐๓๐ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ผู้บริหารร้อยละ ๒๐ มีความรู้ความเข้าใจนิยามการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติและการสร้างคุณค่าร่วมของธุรกิจ ๒) ผู้บริหารทุกบริษัทที่ให้สัมภาษณ์มีนโยบายด้าน CSR เพื่อรักษาสมดุลระหว่างผลกระทบต่อสังคมทั้งทางบวกและลบ ร้อยละ ๘๘ มีการจัดทำรายงานด้าน CSR และ SD ลักษณะเด่นของบริษัทไทยคือมีแนวทางการพัฒนาธุรกิจโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผสมผสานหลักคำสอนทางพุทธศาสนา ผู้บริหารร้อยละ ๕๐ มีมุมมองต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของบริษัทมากกว่าการสร้างคุณค่าร่วมของธุรกิจ และดำเนินการให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของ ตลท. ขณะที่ผู้บริหารบริษัทขนาดเล็กที่ให้สัมภาษณ์ มุ่งผลประโยชน์ทางการเงินของธุรกิจเป็นสำคัญ^{๒๖}

ธนากร เทียงน้อย และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง องค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า องค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพในประเทศไทยมีลักษณะ

^{๒๔} ทิพวรรณ ฤทธิชัย และนันทวัฒน์ ปัญญาศรนากรณ์. “ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนผ่านการพัฒนาแบบบัญชีสู่ความยั่งยืน”, วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริหาร. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕): หน้า ๒๔๒-๒๕๑.

^{๒๕} โสภณ วุฒิประเสริฐกุล และประทุมทอง ไตรรัตน์. “กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัย ตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๔): หน้า ๓๘๗-๔๐๓.

^{๒๖} เรวดี พานิช. “เจตคติผู้บริหารบริษัทไทยที่มีต่อการดำเนินธุรกิจแบบยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ๒๐๑๕-๒๐๓๐”, วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.). ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓): หน้า ๑-๑๒.

ความเป็นปัจเจกองค์กร หมายถึง การจัดตั้ง การบริหารจัดการ การดำเนินกระบวนการ วิธีคิดขององค์กรต่าง ๆ มีความแตกต่างกันไม่สามารถใช้รูปแบบความสำเร็จขององค์กรใดองค์กรหนึ่งมาเป็นตัวอย่างให้แก่องค์กรอื่น ๆ ได้ การวิเคราะห์แยกแยะประเภทองค์กรชุมชนและระดับการพัฒนาขององค์กรชุมชนพบว่า องค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพในประเทศไทยขับเคลื่อนด้วยจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน แบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม ๑. องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนด้วยแนวคิดผลทางธุรกิจ (ขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจทุนนิยม) ๒. องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนด้วยแนวคิดความผสมผสาน (ขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจสายกลาง) ๓. องค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนด้วยแนวคิดความเสียสละ (ขับเคลื่อนด้วยเศรษฐกิจชุมชน) นำผลการวิจัยมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการขับเคลื่อนขององค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แล้วนำผลที่ได้ไปวัดเจตคติของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาองค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพ จำนวน ๑๕ ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นด้วยมากถึงเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการมีอยู่และแนวทางการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งสามารถสรุปแนวคิดพื้นฐานขององค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้ว่า “ไม่ปฏิเสธทุนนิยม สังคมและชุมชนยอมรับ ปรับชีวิตให้มั่นคงได้ มีศักดิ์ศรี ภาคภูมิใจ ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน”^{๒๗}

สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล และสีบตระกูล คำโหมง ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนพัฒนาเทศบาลเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนของเทศบาลตำบลเขาชีจรรย์ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ๑. การสร้างความตระหนักและความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล หลังการพัฒนาระดับความรู้ ความเข้าใจ ($\bar{x} = ๖.๗๕$) สูงกว่าก่อนการพัฒนา ($\bar{x} = ๔.๔๒$) ๒. ระดับการพัฒนาชุมชนยั่งยืนของเทศบาลอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = ๔.๐๔$) ๓. เมื่ออิทธิพลของ การระบุและวิเคราะห์ปัญหา การให้ความรู้ ความเข้าใจ การประชาสัมพันธ์ การจัดทำและดำเนินการ และการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาเทศบาลสูงขึ้น ทำให้การพัฒนาชุมชนยั่งยืนสูงขึ้น ๓. การดำเนินงาน ๕ ขั้นตอน ผลการวิจัยรูปแบบเชิงยุทธศาสตร์สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสัมฤทธิ์ทำให้เทศบาลมีแผนพัฒนาที่ดีและเหมาะสมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น^{๒๘}

๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

วารานุมิ สุวะโสภา และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัญหาทั่วไปของการดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า คริวเรือนชุมชนส่วนใหญ่อยู่ในภาวะพอเพียงชีพมีรายได้ค่อนข้างน้อยแต่ก็ใช้จ่ายอย่างเพียงพอไม่ใช้จ่ายเกินตัวและมีส่วนน้อยที่รายได้ค่อนข้างสูง แม้ว่าชุมชนจะไม่มีกรรวมกลุ่มในการผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใดชนิดหนึ่งก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ

^{๒๗} ธนากร เทียงน้อย และคณะ. “องค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, **วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔): หน้า ๔๘-๖๙.

^{๒๘} สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล และสีบตระกูล คำโหมง. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนพัฒนาเทศบาลเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนของเทศบาลตำบลเขาชีจรรย์ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี”, **วารสารวิชาการสิรินธรปริทรรศน์**. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓): หน้า ๔๐-๕๑.

เท่าที่ควร๒. กระบวนการในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม จัดทำแผนและกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและสนับสนุนจัดอบรมให้ความรู้และจัดสรรงบประมาณโดยกำหนดยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างเพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนต. แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมที่ภูธรธัมมิกัตถประโชชน์ ๔ นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาชีวิตในสังคมไทย ๑) การนำหลักอุฏฐานสัมปทามาแก้ปัญหาการขาดความเพียรหรือแก้ไขความเกียจคร้านสิ่งสำคัญก็คือการระมัดระวังหรือสำรวมรักษากาย วาจา ใจ ๒) การนำหลักอารักขสัมปทามาแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์คือการใช้จ่ายเงินตามหลักกรรมคนรู้จักทำมาหาเลี้ยง ๓) การนำหลักกัลยาณมิตรตามาแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล ความมีกัลยาณมิตรคือ มีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดีความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล และ ๔) การนำหลักสมชีวิตามามาแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะให้จักประมาณในการใช้ชีวิตโดยกาชอบธรรมกล่าวคือการดำรงชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีลซึ่งเป็นหลักขั้นพื้นฐานที่ระดับประกอบกาย วาจาให้เรียบร้อยและทำงานที่สุจริต^{๒๙}

กศิพัญญู ทองแกม และโฆสิต แพงสร้อย ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิธี ในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การผลิตสินค้าโอท็อปในจังหวัดอุดรธานี มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านและวิถีชุมชน เป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเกิดจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีการดำรงชีวิต การผลิตสินค้าโอท็อปมักจะใช้เวลาว่าง หลังจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรของประชาชนในชุมชน เป็นการผลิตสินค้าในครัวเรือน เพื่อการใช้สอย มีการนำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าประเภทอื่น ๆ และจำหน่ายในสถานที่ผลิต ชุมชน และสถานที่ส่วนราชการจัดขึ้น

สภาพปัจจุบันและปัญหาของสินค้าโอท็อปในจังหวัดอุดรธานีพบว่า ยอดจำหน่ายสินค้าโอท็อป ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัว อยู่ในกิจการบางกลุ่มหรือบางชุมชน เช่น ร้านวีที แหนมเนือง ร้านผ้านาข้าวและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดบางแห่ง ไม่ได้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ทั้งจังหวัดอย่างแท้จริง ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถยืนหยัดทำธุรกิจได้ด้วยตนเองตามหลักการของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) จากการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ปัญหาและสังเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหาในงานวิจัยนี้พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดอุดรธานีควรมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ ๑) สร้างมาตรฐานในกระบวนการและขั้นตอนการผลิตสินค้าและการควบคุมคุณภาพการผลิตให้ได้มาตรฐานเดียวกันหรือสร้างเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของสินค้าเช่น ผ้า ควรมีความกว้างและยาวเท่ากัน หรือการผลิตไวน์ ควรมีรสชาติเหมือนกัน ในการผลิตแต่ละครั้ง ๒) การสร้างและพัฒนาส่งเสริมผู้ประกอบการโอท็อป รุ่นใหม่ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับผู้ประกอบการโอท็อป ๓) การบริหารจัดการด้านวัตถุดิบโดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การปลูก การบำรุงรักษา เพื่อลดการพึ่งพา

^{๒๙} วราภุมิ สุวะโสภกา และคณะ. “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): หน้า ๘๕-๑๐๐.

วัตถุดิบภายนอกชุมชน ลดการขึ้นราคาของพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้กลุ่มมีวัตถุดิบในการผลิตอย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพ^{๓๐}

พระสิทธิสิงหเสนี (โสภณ โสภโณ) และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ๑. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรม สำนักงานเกษตรจังหวัดนครพนม ให้การสนับสนุนเชิงนโยบายสู่การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวของเกษตรกรมาเป็นการปลูกพืชที่หลากหลาย ลดการกระจายความเสี่ยงราคาผลผลิตตกต่ำ โดยการปลูกพืชแบบผสมผสาน จะช่วยให้การประกอบอาชีพของเกษตรกรยุคใหม่ ประสบความสำเร็จ และเกิดความยั่งยืน ๒. การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมเกษตรกรยุคใหม่ สอดรับกับ ๗ ยุทธศาสตร์ชาติ และ ๘ ยุทธศาสตร์จังหวัด ๑) เน้นกลุ่มผู้ประกอบการเกษตร ๒) พัฒนาเชิงพื้นที่ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ๓) ส่งเสริมการปลูกแบบผสมผสาน ๔) พัฒนากิจกรรมเรียนรู้ด้วยการสัมมนาด้านเกษตร และบูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรม ๓. รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรม ภายใต้รูปแบบ ๑) รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ ๒) การจัดการตลาดพุทธวิถี ๓) การสื่อสารจัดจำหน่ายสินค้าการเกษตร ๔) พัฒนารูปแบบภาคเกษตรกรรมสู่พุทธจริยธรรมเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ^{๓๑}

สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม ผลการวิจัยพบว่า ๑. การสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบชุมชนมีแนวทางการสร้างความสามัคคี ๔ แนว ได้แก่ การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ การประกอบอาชีพ และขยายเครือข่ายการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มตามธรรมชาติของชุมชนตามความสนใจและกิจกรรมทางสังคม การสืบสานประเพณีวัฒนธรรม ๒. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ที่ชาวบ้านใช้ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน มากที่สุด คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือหลักอภิธานียธรรม หลักสัพปุริสธรรม และ หลักสังคหวัตถตามลำดับ หลักธรรมที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพมากที่สุด คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักสัพปุริสธรรม หลักอภิธานียธรรม และสุดท้ายคือหลักสังคหวัตถ หลักธรรมที่มีความสำคัญกับการรวมกลุ่ม อันดับแรก คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักอภิธานียธรรม หลักสัพปุริสธรรม และสุดท้ายคือ หลักสังคหวัตถ หลักธรรมที่มีความสำคัญกับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี อันดับหนึ่ง คือ หลักสาราณียธรรมรองลงมาคือ หลักอภิธานียธรรม หลักสัพปุริสธรรม และ หลักสังคหวัตถตามลำดับ ๓. การบูรณาการการสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม หมู่บ้านทั้งสิบหมู่บ้านไม่ได้เลือกและไม่ได้เน้นหลักธรรมใดหลักธรรมหนึ่งในการสร้างความสามัคคีแต่การสร้างความสามัคคีของหมู่บ้านนั้นขึ้นกับกิจกรรมแต่ละกิจกรรมของชาวบ้านซึ่งหมู่บ้านได้เลือกใช้รูปแบบการสร้างความสามัคคีแบบ

^{๓๐} กศิพัญญู ทองแถม และโฆสิต แพงสร้อย. “ปัญหาและแนวทางการแก้ไขสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิถีในจังหวัดอุดรธานี”, วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗ (กันยายน ๒๕๖๒): หน้า ๓๔๖๙-๓๔๘๘.

^{๓๑} พระสิทธิสิงหเสนี (โสภณ โสภโณ) และคณะ. “รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม”, มหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๐ (ธันวาคม ๒๕๖๒): หน้า ๕๔๔๑-๕๔๕๗.

บูรณาการหลักธรรมแต่ละหลักธรรมมาผสมผสานกัน ตามความเหมาะสมของกิจกรรมและกลุ่มคนที่มาร่วมกิจกรรมนั้นๆ ๔. แนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการสร้างสามัคคี ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม” เรียกว่า MMMSH Model คือ มีเมตตากรุณาต่อกัน(Mercy) มีการพบปะสังสรรค์พูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง (Meeting) มีการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรม (Management) มีการเสียสละเจือจาน (Sacrifice) จึงจะก่อให้เกิดความสามัคคี (Harmony)^{๓๒}

เสาวลักษณ์ หิรัญรักษ์ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต สามัคคีและไม่เบียดบังหรือคดโกงกัน ด้านความพอประมาณ วางแผนเป็นขั้นตอน ใช้สติ คิด วิเคราะห์ ใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้จักเก็บออม ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมายกติกา สร้างความตระหนักร่วมกัน ความขยัน อดทน อดออม ส่งเสริมการมีอาชีพ ด้านเงื่อนไขความรู้ ส่งเสริม อบรม ให้ความรู้ ด้านความมีเหตุผล แก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมผ่านเวทีประชาคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความรู้เรื่องพลังงานทดแทน และสร้างจิตสำนึกของการอนุรักษ์ ด้านเศรษฐกิจ มีความซื่อสัตย์ สุจริต และไม่เบียดบังหรือคดโกงกัน ฝึกอาชีพ การจัดทำบัญชีครัวเรือน ด้านการเรียนรู้ การประชาคมหมู่บ้าน ทำแผนชุมชน สร้างเครือข่ายภาคี ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และด้านจิตใจและสังคม มีส่วนร่วม ปฏิบัติงานร่วมกัน ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย ลดความขัดแย้ง การเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการ^{๓๓}

^{๓๒} สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ. “การสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม”, วารสารสมาคมนักวิจัย. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๒): หน้า ๑๙๑-๒๐๓.

^{๓๓} เสาวลักษณ์ หิรัญรักษ์ และคณะ. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓): หน้า ๑๕๑-๑๖๒.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา “การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชน วัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มเฉพาะ และการจัดเวทีในการเก็บข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

- รูปแบบการวิจัย
- วิธีดำเนินการ
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
- การเก็บรวบรวมข้อมูล
- การตรวจสอบข้อมูล
- การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๔๕ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการจัดเวที การตรวจสอบข้อมูลตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และอธิบายข้อที่รวบรวมได้ด้วยวิธีการพรรณนา ที่ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive) โดยเลือกศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป้าหมายที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา คือ เจ้าอาวาส, กรรมการวัด วัดหาดมูลกระบือ กลุ่มข้าวเม่าพอก กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเรือยาว พ่อค้า แม่ค้า ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ประชาชนในพื้นที่วัดหาดมูลกระบือที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชน การวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ เสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชน วัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งประกอบด้วย

๑. การวิจัยเอกสาร เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือ วิทยานิพนธ์ วารสาร และสิ่งพิมพ์ต่างๆ
๒. การวิจัยภาคสนามประกอบด้วยเทคนิคดังต่อไปนี้
  - ๒.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก
  - ๒.๒ การสังเกต

๒.๓ การสนทนากลุ่ม

๒.๔ การจัดเวที

๓.๒ วิธีดำเนินการ

เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) การจัดเวที ในการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับชุมชน แนวทาง และกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก

๑. การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นส่วนขยายเพิ่มเติมในการวิจัยเอกสารจะให้ภาพที่มีทั้งตัวปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและสภาพแวดล้อมหรือบริบททางสังคมที่ปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้นในชุมชน เป็นไปตามสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นเงื่อนไขสำคัญของข้อมูลที่ดีและแม่นยำได้

๒. การวิจัยภาคสนาม (Field research) ประกอบด้วยเทคนิคดังต่อไปนี้

๒.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยกำหนดตัวผู้ตอบเป็นการเฉพาะเจาะจงเพราะผู้ตอบนั้นมีข้อมูลที่ดีลึกซึ้งกว้างขวางเป็นพิเศษเหมาะสมกับความต้องการของผู้วิจัยในที่นี้ผู้วิจัยเรียก “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

๒.๒ การสนทนากลุ่ม การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนา ถกเถียง อภิปรายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์ในประเด็นวิถีวัฒนธรรม

๒.๓ การจัดเวที การรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนด้วยตนเอง เป็นเวทีของการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลถกแถลง เช่น ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

๓. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนามใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีศึกษาด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In depth Interview) การสนทนากลุ่ม และการจัดเวที

๔. การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) โดยการนำข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจเอกสาร และนำมาประกอบกับข้อมูลจากภาคสนามที่ได้มาจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและการจัดเวที จากนั้นจึงอธิบายข้อที่รวบรวมได้ดังกล่าวด้วยวิธีการพรรณนา โดยอาศัยจากทฤษฎีต่างๆ เข้ามาวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาได้ และยังได้ใช้ตารางในการช่วยวิเคราะห์

๓.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive) จำนวนทั้งสิ้น ๔๕ รูป/คน

เจ้าอาวาส, กรรมการวัด วัดหาดมูลกระบือ

กลุ่มข้าวเม่าพอก
 กลุ่มจักสาน
 กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้
 กลุ่มเลี้ยงปลา
 กลุ่มเรือยาว
 พ่อค้า แม่ค้า ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
 ประชาชนในพื้นที่วัดหาดมูลกระบือ
 รวมทั้งสิ้น ๔๕ รูป/คน

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลพร้อมทั้งวิธีการสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant interview) มีการกำหนดโครงสร้างคำถามเป็น ๒ ส่วนคือ ชื่อเรื่องและวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ และส่วนประเด็นข้อความที่ให้ผู้สัมภาษณ์ ได้แก่ การรวมกลุ่ม การจัดการระบบการเงินของชุมชน ระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน การฟื้นฟูทรัพยากร ระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก ระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ระบบการอยู่ร่วมกัน มีคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นเจ้าของร่วมกัน คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เป็นต้น

๒. แบบสนทนากลุ่ม ประเด็นดังนี้ การวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา ทุนด้านต่างๆ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มาจากความร่วมมือของคนในชุมชน มีการเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและการบริการในชุมชน มีการเชื่อมโยง/การบูรณาหลักพุทธธรรม ทุนชุมชน (ที่เป็นเงินและไม่ใช้ตัวเงิน) ระบบข้อมูล และมีชุดความรู้ของชุมชน (นวัตกรรมชุมชน) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นต้น

๓. แบบคำถามการจัดเวที ประเด็นการเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและการบริการในชุมชน ให้เป็นเครือข่ายระดับตำบล (เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้ การต่อรอง) การพึ่งตนเองของการสร้างเศรษฐกิจฐานรากโดยอาจพิจารณาจาก (ผลิต/บริโภค/แปรรูป/จำหน่าย/แบ่งปัน) การช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นต้น

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typoloagical Analysis) ด้วยการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ (typologies) คำว่า (typologies) ใช้ในนี้หมายถึงขั้นตอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไปการจำแนกแบบที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาที่ยั่งยืน และการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือแล้วจำแนกชนิดในเหตุการณ์หนึ่งๆ โดยยึดแนวคิดทฤษฎีเป็นกรอบในการจำแนก แล้วใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis fcd) และผู้วิจัยได้วางเค้าโครงข้อมูลโดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะถูกนำมาวิเคราะห์และแบ่งไว้เป็นประเภท (categories) การทำเช่นนี้จะช่วยให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ ผู้วิเคราะห์สามารถตัดสินใจได้ว่าคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบท (text) และนอกจากนี้ยังใช้ตารางช่วยในการวิเคราะห์อีกด้วย

ตารางช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

คำสำคัญ	อ้างอิง

รูปภาพ	อธิบาย

ประเด็น				
๑	๒	๓	๔	๕
๑.๑	๒.๑	๓.๑	๔.๑	๕.๑
๑.๒	๒.๒	๓.๒	๔.๒	๕.๒
๑.๓	๒.๓	๓.๓	๔.๓	๕.๓
๑.๔	๒.๔	๓.๔	๔.๔	๕.๔
๑.๕	๒.๕	๓.๕	๔.๕	๕.๕

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

ในบทนี้ขอกล่าวถึงศักยภาพและการวิเคราะห์เศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธพร้อมทั้งสร้างเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เป็นต้น

๔.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔.๑.๑ ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

ประวัติความเป็นมา

วัดหาดมูลกระบือ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๓ บ้านหาดมูลกระบือ หมู่ที่ ๑ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินตั้งวัดเนื้อที่ ๓๐ ไร่ อาณาเขต ทิศเหนือยาว ๗๕ วา และทิศใต้ยาว ๗๒ วา ติดต่อกับที่ดินซึ่งมีผู้หวงห้ามทั้ง ๒ ด้าน ทิศตะวันออกยาว ๑๑๓ วา ติดต่อกับแม่น้ำน่าน ทิศตะวันตกยาว ๑๐๘ วา ติดต่อกับที่ดินของประชาชน มี น.ส.๓ เป็นหนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๒ แปลง เนื้อที่ ๒๕ ไร่ ๒ งาน ๖๐ ตารางวา

พื้นที่ตั้งวัดเป็นที่ราบลุ่ม อาคารเสนาสนะต่างๆ มีอุโบสถกว้าง ๙ เมตร ยาว ๑๗ เมตร สร้าง พ.ศ. ๒๔๓๖ ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ศาลาการเปรียญกว้าง ๓๖ เมตร ยาว ๒๒ เมตร สร้าง พ.ศ. ๒๕๐๙ ล้อมศาลาหลังเก่าลักษณะแปด ๕ หลัง เป็นทรงไทย สร้างด้วยไม้ทั้งหมด หอสวดมนต์ กว้าง ๙ เมตรยาว ๑๔ เมตร สร้าง พ.ศ.๒๔๙๙ เป็นอาคารไม้สัก ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นหอนั่งชั้นบนเป็นหอสวดมนต์ กว้าง ๑๐ หลัง เป็นอาคารสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

วัดหาดมูลกระบือ เป็นวัดโบราณประมาณ ๒๐๑ ปี ราว พ.ศ.๒๓๑๖ พระอธิการบุญมา เจ้าอาวาส พร้อมกับประชาชน ได้ย้ายวัดออกมาสร้างในที่ใหม่ เนื่องจากที่เดิมไม่เหมาะสมเพราะแม่น้ำเปลี่ยนแปลงไหลออกไปและดินขึ้นประกอบกับที่ใหม่ซึ่งกลายเป็นเกาะมีน้ำไหลตลอดปี อุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยป่าไม้ เหมาะสมที่จะสร้างเป็นวัด และตั้งชื่อว่า "วัดขทิวาลัย" แต่ไม่มีใครเรียกขาน คงเรียกว่า "วัดหาดขี้ควาย" เพราะเป็นที่เลี้ยงกระบือของประชาชนสำหรับอุโบสถหลังแรกได้สร้างแต่สมัยเจ้าอธิการอินทร์ เป็นเจ้าอาวาสครั้งหนึ่งแล้ว ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๔๓๕ แต่ต่อมาสมัยพระมหาเขียวเป็นเจ้าอาวาส ได้สร้างขึ้นใหม่ แทนหลังเก่า คือ อุโบสถหลังปัจจุบัน ทางวัดเปิดสอนพระปริยัติธรรมตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ มีโรงเรียนประชาบาลห้องสมุดประชาชนตั้งอยู่ในวัดด้วย

ประวัติประเพณีเรือยาวและการทำข้าวเม่าพอก

พระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธัญญะโชโต) อดีตเจ้าคณะตำบลท่าพ้อ-ไผ่ขวาง-ย่านยาว ผู้ดำรงเริ่มในประเพณีแข่งขันเรือยาวของทางวัดหาดมูลกระบือ พระเดชพระคุณหลวงพ่อดีมีปณิธานในการสร้างความสามัคคีในชุมชน จึงได้มีการจัดการพายเรือสามัคคี ในสมัยนั้น จนกระทั่งมีผู้เข้าร่วม

และสนใจเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ให้มีการจัดงานแข่งขันเรือยาวเกิดขึ้น ทั้งยังได้มีการดำริเริ่มทำขนมไทย ต้นตำหรับ , เดียวในจังหวัดพิจิตร คือ *ข้าวเม่าพอก* ที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันทำด้วยจิตศรัทธา ในสมัยก่อนข้าวเม่าพอกนั้นทำเพื่อเลี้ยงชาวบ้านที่มาร่วมพายเรือ ในประเพณีพายเรือสามัคคี เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ ๒๐ ปี ได้มีการเริ่มทำข้าวเม่าในเทศกาลแข่งเรือยาว เพื่อนำรายได้มาบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะและวัตถุโบราณต่างๆ ภายในวัดที่มีการชำระชุดทรวดโถมไปตามสภาพกาลเวลา และยังได้ได้นำปัจจัยต่างๆ มาทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งด้านสาธารณะประโยชน์และด้านการศึกษาอีกด้วย

เรือยาวของวัดหาดมูลกระบือมีทั้งหมด ๘ ลำ คือ

๑. เรือเมฆขลา ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๔ โดยมีหลวงพ่อบุชฌาย์นวล เป็นหัวหน้าช่าง ซึ่งทำมาจากไม้ตะเคียนทอง

๒. เรือจอมเลิศ ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยมีหลวงตาโหนเป็นหัวหน้าช่างซึ่งทำมาจากไม้ตะเคียนทอง

๓. เรือวาริกระฉ่อน ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ที่บ้านพันชาลี ต.พันชาลี อ.วังทอง จ. พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๘ วา ๓ ศอก

๔. เรือพญาราชสีห์ ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๓ วา ๒ ศอก

๕. เรือพรจันทร์เพ็ญ ได้ขุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ที่ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๑ วา ๒ ศอก

๖. เรือเทพเทวาฤทธิ์ ได้ขุดเมื่อปีเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ที่ป่าภูฮวด อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๓ วา ๒ ศอก

๗. เรือพญาราชสีห์ ๒ ได้ขุดเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ที่ป่าภูฮวด อ.นครไทย จ.พิษณุโลก ขนาดยาวถึง ๑๓ วา ๓ ศอก

๘. เรือเลิศลอยฟ้า ได้ขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยหลวงพ่อบุชฌาย์นวล เป็นหัวหน้าช่างในการขุด

ซึ่งสมัยพระครูพิเชษฐธรรมคุณ หรือหลวงพ่อวิเชียร ได้เรือเลิศลอยฟ้าได้รับรางวัลชนะเลิศ ถ้วยพระราชทาน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ถึง ๓ สมัยซ้อน

ส่วนเรื่องข้าวเม่า นั้น ในอดีตชาวบ้านแถบใกล้เคียงวัดหาดมูลกระบือได้ร่วมแรงกันนำเครื่องกฐินที่เตรียมจะนำมาทอดที่วัดหาดมูลกระบือ ลงเรือแล้วลากจูงด้วยเรือยาวที่มีฝีพายเป็นชายฉกรรจ์หลายสิบคน แล้วแห่ไปตามลำน้ำเพื่อเป็นการบอกกล่าวแก่พุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำได้รับรู้และให้มาร่วมบุญใหญ่ด้วยกัน ครั้นเมื่อพิธีการทอดกฐินได้เสร็จสิ้นลงแล้ว

เรือยาวที่นำมาเป็นเรือลากเรือเครื่องกฐิน ได้จัดการแข่งขันประลองฝีพายกันขึ้นและเมื่อเรือยาวลำใดได้เป็นฝ่ายชนะก็จะได้ข้าวเม่าทอดเป็นรางวัลก่อนถึงงานคณะกรรมกรวัดและพุทธศาสนิกชนชาวตำบลไผ่ขวางตำบลย่านยาวและใกล้เคียง จะนำกล้วย ข้าวเม่า และวัตถุทิบต่างๆ

มาถวายหลวงพ่อเชียร เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบผลิตขนม "ข้าวเม่าพอก" ซึ่งเป็นขนมหวานที่สามารถสร้างรายได้เข้าสู่วัด และอยู่คู่เคียงข้างงานประเพณีแข่งขันเรือยาววัดหาดมูลกระบือมาอย่างช้านาน

หลวงพ่อเชียร เป็นพระนักพัฒนาที่พัฒนาด้านต่างๆ ของวัดหาดมูลกระบือให้เจริญเติบโตไปข้างหน้าและเป็นผู้บุกเบิกเรือยาวในนามเรือพญาราชสีห์ และเป็นผู้ฟื้นฟูการจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาว ณ สนามลำน้ำน่านหน้าวัดหาดมูลกระบือ ซึ่งเป็นงานประเพณีที่ใช้กีฬาเป็นตัวประสานสร้างความสามัคคีของคนในตำบล และจัดขึ้นช่วงกลางเดือนสิงหาคมของทุกปีและยังมีการทำข้าวเม่าพอกเพื่อหารายได้เข้าวัด จนถึงปัจจุบัน

พระพุทธชินโรส เป็นพระประธานในอุโบสถวัดหาดมูลกระบือ สร้างขึ้นในปีพุทธศักราช ๒๔๕๗ อายุ ๑๐๘ ปี (ณ ปี ๒๕๖๕) เป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย (มีลักษณะสำคัญคือ นิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ยาวเสมอกัน) ปางมารวิชัย หรือปางชนะมาร พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพลา(ตัก) พระหัตถ์ขวาวางบนพระชานุ(เข่า) ตามพุทธประวัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า(สมณโคดม) ตอนตรัสรู้มีพญามารมาฉกฉวย ซึ่งนิ้วพระหัตถ์ลงเพื่อเรียกพระแม่ธรณีเป็นพยาน แม่ธรณีได้บีบมวยผมหลั่งน้ำที่พระองค์บำเพ็ญบารมีออกมาไหลท่วมมารทั้งหลายพ่ายแพ้

ดั่งบท "พาหุงสะหัส สมะภินิมิตะสาวุธันตัง

ครีเมชะลัง อุทิศะโฆ ระสะเสนะมารัง

ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท

ตันเตชะสา ภาวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ . . "

ซึ่งแปลว่า พระจอมมุนี ได้อาชนะพญามารผู้เนรมิตแขนมากตั้งพัน ถืออาวุธครบมือ ซึ่งข้างครีเมชะล มาพร้อมกับเหล่าเสนามารซึ่งโห่ร้องกึกก้อง ด้วยวิธีอิฐฐานถึงทานบารมี เป็นต้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแต่ท่าน ด้วยเดชแห่งพระพุทธชัยมงคลนั้นเถิด

พระพุทธชินโรส สันนิษฐานว่าสร้างจำลองจากพระพุทธชินราช เมืองพิษณุโลก หล่อด้วยสำริด ลงรักปิดทอง มีขนาดหน้าตัก ๔๖ นิ้ว (๑.๑๖๘๔ เมตร) สูง ๑๑๙ นิ้ว (๓.๐๒๒๖ เมตร) ประทับบนรัตนบัลลังก์ฐานชุกชีบัวคว่ำบัวหงาย รอบพระวรกายประดับด้วยขี้ผึ้งเรือนแก้ว เปรียบเสมือนพระรัศมีกิตติคุณแผ่ชานจากพระวรกาย มีมกร(มะ-กร) คล้ายมังกรไว้เป็นอารักษ์ประจำองค์ ประดิษฐานเป็นองค์ประธานอุโบสถ (มหาอุต) วัดหาดมูลกระบือ

โดยหลักฐานในการสร้างพบข้อความที่ฐานชุกชีจารึกไว้ว่า พระพุทธศาสนาแล้ว ๒๔๕๗ พรรษา พระพุทธปฏิมากรองค์นี้ ท่านพระมหาเขียวแลทนายกสัปรุชทั้งหลายสร้างเป็นค่าจ้าง ๑๒๐๐ บาท

ถอดความหมายว่า หลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว มีพุทธศักราช นับแต่ปีแรกจนถึงบัดนั้น (๒๔๕๗) เป็นปีที่สร้างพระพุทธชินโรส พระมหาเขียว ผู้เป็นเจ้าของวัดขณะนั้น(รูปที่ ๔) พร้อมด้วยทนายกสัปรุช กล่าวคือ ทนายมีความว่า ผู้ให้ทาน และ สัปรุชมีความว่าผู้อยู่ในศีลธรรม ร่วมกันสร้าง

แต่นามของพระองค์นี้ไม่ได้มีการบันทึกไว้ แต่คงเรียกขานกันมาว่า "พระพุทธชินโรส" หากถอดความหมาย พุท,พุท (พุค,พุคทะ) หมายถึง ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เป็นลักษณะนามของพระบรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา นั่นคือ พระพุทธเจ้า ส่วน ชิน(ชินะ) หมายถึง ผู้ชนะ และโอโรส หมายถึง ลูกชาย ดังนั้น พุทธชินโรส จึงหมายถึงโอโรส(ลูก)ของพระพุทธเจ้า

ในการสร้างและนาม ไม่มีหลักฐานปรากฏว่าช่างสกุลใดสร้างและผู้ใดตั้งพระนามพระพุทธรูปองค์นี้ นับว่าพระพุทธรูปองค์นี้มีพุทธลักษณะงดงามและละเอียด เครื่องมือเครื่องมือในสมัยนั้นก็คงจะหาได้ยาก ทั้งยังหล่อด้วยสำริด (โลหะผสม ทองแดงกับดีบุก) ล้วนต้องผ่านกระบวนการอย่างปราณีตเป็นตัวแทนถึงการรำลึกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสะท้อนถึงฝีมือทางศิลปกรรมได้อย่างดี

ศิขย์วัดหาดมูลกระบือ พิจิตร ๒๕ สิงหาคม .

การสืบสานปณิธาน

ของพระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตพระครูพิเชษฐธรรมคุณพระมหาเมธี จันทวีโส รองเจ้าคณะอำเภอเมืองพิจิตร เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ รูปปัจจุบัน ผู้สืบสานปณิธานของพระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตในด้านการศึกษาคณะสงฆ์และด้านพัฒนาวัด ทั้งยังจัดตั้งมูลนิธิพระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตพระครูพิเชษฐธรรมคุณ เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา พระมหาเมธี จันทวีโส ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะและวัตถุโบราณสำคัญของทางวัดหาดมูลกระบือ จากสมัยพระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตพระครูพิเชษฐธรรมคุณ อีกทั้งยังสร้างศรัทธาและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชนในด้านต่างๆ ในการบูรณะปฏิสังขรณ์เสนาสนะนั้น พระมหาเมธีได้บูรณะพระอุโบสถเก่าแก่มาหาจุดจากที่ชำรุดทรุดโทรม มานานตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๕ และยังบูรณะปฏิสังขรณ์ เจดีย์สมัยกรุงธนบุรี อีกทั้งซ่อมแซมกุฏิของพระสงฆ์ภายในวัด รวมไปถึงการสร้างเสนาสนะต่างๆ ตามปณิธาน ที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อดุสิตเคยตั้งไว้ ทั้งถนนและสะพานเพื่อให้ชาวบ้านได้เดินทางมาทำบุญอย่างสะดวกสบาย รวมไปถึงยังสืบต่อประเพณีต่างๆ ที่สมัยหลวงพ่อดุสิตดำเนินการริเริ่มขึ้นไว้ เช่น ประเพณีแข่งเรือยาว ประเพณีการทอดข้าวเม่าประเพณีวันมหาสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งเหตุนี้เองทำให้ชาวบ้าน เกิดความ ศรัทธาและยังระดมทุนช่วยเหลือทางวัดในด้านต่างๆและร่วมงานกับทางวัดเสมอ

เจดีย์ศิลปะสมัยกรุงธนบุรี

เจดีย์ศิลปะสมัยกรุงธนบุรี เบื้องบน ๔ ทิศ ประดิษฐานหลวงพ่อดุสิตพระพุทธรูปชินราช (วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก) หลวงพ่อดุสิต (พระประธานในพระอุโบสถวัดท่าหลวง) หลวงพ่อดุสิตชินโนรส (พระประธานในโบสถ์วัดหาดมูลกระบือ) และหลวงพ่อดุสิต (พระประธานในโบสถ์วัดหงส์ ตำบลย่านยาว จังหวัดพิจิตร)^{๓๗}

ประเพณีสลากภัตต์ข้าวหลาม / สลากภัตต์ หมายความว่า การถวายทานแด่ภิกษุโดยไม่เฉพาะเจาะจงกล่าวคือเป็นสังฆทาน

ซึ่งประเพณีนี้ทางวัดหาดฯได้ปฏิบัติสืบต่อกันมานับหลายสิบปีตั้งแต่เจ้าอาวาสรูปเก่า การทำข้าวหลามถวายนั้นจะกระทำเพียงปีละครั้งในช่วงมีการสอบนักเรียนธรรมสนามหลวงประจำปีเท่านั้น (ชั้น โท-เอก) ซึ่งการสอบธรรมจะมีพระสงฆ์และสามเณรจากหลายวัดมารวมกันเพื่อเข้าสอบในสนามใดสนามหนึ่ง ดังนั้น เจ้าอาวาสรูปเก่าได้ดำริกระทำกุศลทานสืบมาจนถึงปัจจุบัน โดยทางวัดจะจัดทำบุญตักบาตร(ข้าวหลาม)ที่ศาลาการเปรียญให้ตรงกับวันสอบฯเป็นประจำทุกปี

^{๓๗} วัดหาดมูลกระบือ (ม.ป.ป.) บทสวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น. วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โดยข้าวหลามที่ได้รับถวายมานั้น จะแบ่งเป็น ๓ ส่วน ดังนี้

๑. ถวายพระสงฆ์สามเณรของวัดหาดมูลกระบือ
  ๒. ถวายสนามสอบ วัดท่าหลวง จำนวน ๑๗๐ กระบอ / นมชั้น ๒๐ กระป๋อง
  ๓. ถวายสนามสอบ วัดตะพานหิน จำนวน ๑๓๐ กระบอ / นมชั้น ๑๗ กระป๋อง
- รวมจำนวน ๓๐๐ กระบอ นมชั้น ๓๗ กระป๋อง
ศิษย์วัดหาดมูลกระบือ พิจิตร ๑๒ พฤศจิกายน เวลา ๑๕:๔๐ น.

วันนี้ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๖๕ ตรงกับขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ (วันเพ็ญเดือนสิบสอง) วัน
ลอยกระทง // วัดหาดมูลกระบือร่วมสืบสานประเพณี

โดยคติความเชื่อของการลอยกระทงนั้น คือ

- ๑.บูชารอยพระพุทธรูป
- ๒.บูชาพระอุปคุตเถระ
- ๓.ขอขมาพระแม่คงคา
- ๔.สะเดาะเคราะห์ล่อยทุกข์ล่อยโศก

รวมทั้งการลอยโคมนั้น เปรียบเสมือนการบูชาพระเกศแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

// (ตั้งนะโม ๓ จบ) มะยัง อิมินา ปะทีเปนะ อะสุกายะ นัมมะทายะ นะทียา पुलิเน จูติง มุนิ
โน ปาทะวะลัญชัง อะภิปูเชมะ อะยัง ปะทีเปนะ มุนิโน ปาทะวะลัญชัสสะ ปูชา อัมหากัง ทีฆะรัตตัง
หิตายะ สุขายะ สังวัตตะตุ คำแปล : ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชาซึ่งรอยพระพุทธรูป ที่ตั้งอยู่เหนือหาด
ทรายในแม่น้ำชื่อนมทานทีโน้น ด้วยประทีปนี้ กิริยาที่บูชารอยพระพุทธรูปด้วยประทีปนี้ ของจง
เป็นไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญ.

ศิษย์วัดหาดมูลกระบือ พิจิตร ๘ พฤศจิกายน เวลา ๒๒:๓๓ น. .

วันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ ตรงกับแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ (วันออกพรรษาจริง) ในสมัยพุทธกาล
นั้น องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จจากเทวโลกหลังโปรดพระพุทธรูปมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มายังโลก
มนุษย์ ในครั้งนั้นเกิดปาฏิหาริย์ให้ทั้งสามโลกได้เห็น คือ สวรรค์ โลก และนรก จึงมีประเพณีการตัก
บาตรเทโวโรหณะ (เทวะ คือ เทวดา, เทวโลก + โอโรหณะ คือ การลงมา (Descent) รวมกันเป็นคำ
ว่า เทโวโรหณะ) ซึ่งในปีพิเศษกว่าทุกปี คณะอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลย่านยาว ,
โรงเรียนวัดหาดมูลกระบือ และชาวบ้าน ร่วมกันจัดทำขบวนแฟนตาซี (Fantasy) ตัวละครสมมติ
จำลองเหตุการณ์เมื่อครั้งพุทธกาล อาทิ เทวดา นางฟ้า เปรต (สมัยพุทธกาล) / ชูชก กัณหา ชาลี (ชาติ
เวสสันดร) / เงาะป่า รจนา (ตัวละครนิทานไทย) พร้อมขบวนกลองยาว นางรำ และพระภิกษุสามเณร
จะเดินรับอาหารบิณฑบาตข้าวต้มมัด

ตักบาตรเทโวโรหณะ วันออกพรรษา แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีนี้ตรงกับวันอังคารที่ ๑๑
ตุลาคม ๒๕๖๕ มีขบวนนางรำ กลองยาว ตัวละครในวรรณคดีและชาดก (แฟนตาซี) อาทิ พญายมราช
เปรต สัมภเวสี เทวดา นางฟ้า , เงาะป่า นางรจนา (นิทานสังข์ทอง) , แก้วหน้าม้า ฯลฯ เป็นครั้งสำคัญ
ที่ได้รับความร่วมมือจากทางองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว โรงเรียนวัดหาดมูลกระบือ โรงเรียน

บ้านวังกระดี่ทอง โรงเรียนอนุบาล อบต.ย่านยาว โรงเรียนวัดหงษ์ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ชาวบ้านร่วมกันแต่งกายชุดไทยมาร่วมงานครั้งนี้

เวลา ๐๗.๐๐ น. ขบวนแห่จากบริเวณหน้าโรงเรียนวัดหาดฯ มุ่งสู่ลานหน้าอุโบสถ ทำพิธีบวงสรวงบูชาพระรัตนตรัย (พระพุทธชินราช ประธานอุโบสถ) ผู้นำท้องถิ่นได้เข้าร่วมพิธี พร้อมทั้งพุทธศาสนิกชนโดยพร้อมเพรียงกัน

เวลา ๐๗.๓๐ น. พระภิกษุออกกรับบิณฑบาตเทโวโรหณะ (ข้าวต้มมัด) ไปทางด้านหลังอุโบสถไปตามถนน (เขตพุทธาวาส-สังฆาวาส) มุ่งสู่ศาลาการเปรียญ โดยมีนางรำ กลองยาว รอบที่สอง ถัดไปจะเป็นราชรถอัญเชิญพระพุทธรูปอุ้มบาตร เทวดาจำลอง พร้อมขบวนพระสงฆ์เดินตามระยะทางประมาณ ๕๐๐ เมตร

เวลา ๐๘.๐๐ น. หลังการตักบาตรเทโวฯ เข้าสู่ศาลาการเปรียญแล้ว ปลัดอาวุโสอำเภอเมืองพิจิตรให้เกียรติเป็นประธานจุดธูปเทียน รับศีล ถวายภัตตาหาร เจริญจิตภาวนาเสร็จแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี

ในการนี้ พุทธศาสนิกชนใกล้เคียงเข้าวัดทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา (วันออกพรรษา) ประมาณ ๑,๕๐๐ คน ขออนุโมทนาบุญกุศลที่ทุกท่านได้กระทำอันเป็นการสืบทอดจรรยาบรรณ รักษาประเพณี และทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว .

วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๖ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๓๖ ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นครั้งแรก และในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ วัดหาดมูลกระบือ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครั้งที่ ๒ มูลเหตุที่มาของชื่อ “วัดหาดมูลกระบือ” ย้อนกลับไปในอดีต ชื่อเดิมของวัดหาดมูลกระบือคือ “วัดขทิวาลัย” แปลว่า “ป่าตะเกียง” ตำแหน่งที่ตั้งเดิมของวัดอยู่ลึกเข้าไปในป่าหลังวัดประมาณ ๕๐๐ เมตร เมื่อกระแสน้ำในแม่น้ำน่านเปลี่ยนทางเดิน พระอธิการอินทร์เจ้าอาวาสรูปแรก จึงย้ายวัดมาตั้ง ณ ตำแหน่งปัจจุบัน เนื่องจากท่านมีแนวคิดที่ว่า ชุมชนต้องอาศัยแม่น้ำในการดำรงชีวิต วัดจำต้องย้ายตามทางเดินของแม่น้ำ เพื่อให้อยู่ใกล้ชุมชน เมื่อย้ายวัดออกมาแล้ว บริเวณรอบ ๆ วัด เป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ของราษฎร ซึ่งสมัยก่อนสัตว์ที่นิยมเลี้ยง คือ โค และกระบือ ในช่วงฤดูแล้ง ระดับน้ำในแม่น้ำลดลง ส่งผลให้บริเวณหน้าวัดมีลักษณะเป็นหาด ซึ่งมีระดับน้ำไม่ลึกมาก ราษฎรในชุมชนจึงนิยมนำโค และกระบือ มากินน้ำในหาด โดยปกติกระบือเป็นสัตว์ชอบน้ำ เมื่อมากินน้ำ กระบือมักลงไปนอนแช่น้ำในหาด และถ่ายมูลลงน้ำ ด้วยเหตุนี้ หาดจึงได้ชื่อว่า “หาดขี้ควาย” และเนื่องจากหาดอยู่บริเวณหน้าวัด ราษฎรในพื้นที่จึงเรียกชื่อวัดว่า “วัดหาดขี้ควาย” ต่อมาเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป คำว่า “ขี้” ถูกตีความว่าเป็นคำไม่สุภาพ และคำว่า “ควาย” เป็นคำที่ไม่เป็นทางการ ดังนั้น จึงเปลี่ยนมาใช้ชื่อ “วัดหาดมูลกระบือ” จนถึงปัจจุบัน^{๓๘}

สรุป วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของราษฎรในพื้นที่ เดิมชื่อ “วัดขทิวาลัย”

^{๓๘} การสนทนากลุ่ม ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

แปลว่า “ป่าตะเกียง” และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดหาดขี้ควาย” ในสมัยพระอธิการอินทร์ เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาวัฒนธรรมการใช้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ศัพท์คำว่า “ขี้” และ “ควาย” ถูกนิยามให้เป็นคำที่ไม่สุภาพ ไพเราะ และไม่เป็นที่ทางการ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดหาดมูลกระบือ” เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษา จากหลักฐานนับตั้งแต่วันที่ก่อตั้งวัดหาดมูลกระบือเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๑๖ สมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ล่วงมาถึงปัจจุบัน รวมระยะเวลากว่า ๒๔๐ ปี วัดหาดมูลกระบือ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ๒ ครั้ง คือ ครั้งที่ ๑ สมัยรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๖ และครั้งที่ ๒ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙

๔.๑.๒ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ (กิจกรรมทางเศรษฐกิจ)

ระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ เกิดจากการจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวประจำปี และกิจกรรมทำข้าวเม่าพอก เป็นฐานเศรษฐกิจหลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และในชุมชนวัดหาดมูลกระบือมีการรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ก่อตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริม หรือสามารถเป็นอาชีพหลักของประชาชนในชุมชน ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และกลุ่มเลี้ยงปลา โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

กลุ่มข้าวเม่าพอกวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จัดให้มีกิจกรรมแข่งเรือยาวประจำปีและกิจกรรมทำข้าวเม่าพอก เพื่อเป็นกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ โดยเริ่มที่การประชุมคณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วย คณะกรรมการวัด กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชน และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ อาทิ โรงเรียนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เข้าร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน โดยมีพระมหาเมธี จันทวงโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือเป็นประธานในที่ประชุม เมื่อมติในที่ประชุมได้ข้อสรุปแผนการดำเนินงานแล้ว ขั้นตอนต่อมาจึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน แยกออกเป็นแผนกต่าง ๆ ตามลักษณะงาน โดยวัดหาดมูลกระบือเป็นผู้ออกเอกสาร แต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร ทำเป็นประกาศเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการ ที่มีรายชื่อคณะกรรมการอย่างชัดเจน แบ่งออกเป็นส่วนงานรับผิดชอบ เช่น ส่วนงานรับผิดชอบกองอำนวยการ ส่วนงานรับผิดชอบกิจกรรมแข่งเรือยาว และส่วนงานรับผิดชอบกิจกรรมทำข้าวเม่า เป็นต้น

กลุ่มข้าวเม่า คณะทำงานดำเนินการนำแผนการจัดการจากที่ประชุมมากำหนดเป็นแผนการทำงานของกลุ่ม จัดเตรียมวัตถุดิบและอุปกรณ์ เพื่อให้ทันจำหน่ายในงานแข่งเรือวัดดาน ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งจัดสัปดาห์แรกของเดือนสิงหาคมในทุกปี งานแข่งเรือของวัดต่าง ๆ อาทิ วัดท่าหลวง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) ฯ และวันขึ้นปีใหม่^{๓๙}

^{๓๙} สัมภาษณ์กลุ่มข้าวเม่าพอกวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

กลุ่มเรือ คณะทำงานดำเนินการรวบรวมช่างพื้นบ้านที่มีความชำนาญในการทำเรือหรือต่อเรือ รวมถึงนายหัวเรือ นายท้ายเรือ และฝีพาย มาถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เยาวชน เพื่อเตรียมบุคคลและเรือให้พร้อมสำหรับการแข่ง ดังนั้น กิจกรรมแข่งเรือยาว และกิจกรรมทำข้าวเม่า เป็นกิจกรรมกระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เพราะจะสัมพันธ์เชื่อมโยงไปถึงหลากหลายอาชีพของประชาชนในพื้นที่ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน สิ่งที่มาคือรายได้ เกิดเป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้

กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังวังกระทิง ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เริ่มต้นที่ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานจังหวัดพิจิตร สำนักงานประมงจังหวัดพิจิตร สำนักงานโยธาและผังเมืองจังหวัดพิจิตร และองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อขออนุญาตประกอบกิจการแพปลา จากนั้นขุดบ่ออนุบาลปลา และเพื่อให้ปลาคืนชินกับน้ำจึงต้องสูบน้ำจากแม่น้ำน่านขึ้นมาเพื่ออนุบาลปลา ในขั้นตอนนี้ต้องใช้เวลาประมาณ ๒ เดือน จากนั้นจึงนำลูกปลามาเลี้ยงในแพ และเลี้ยงต่อไปอีกประมาณ ๗ เดือนจึงจะจับขายได้ และเพื่อให้ธุรกิจอยู่รอดและเติบโต จึงต้องสร้างเครือข่าย ด้วยธุรกิจแพปลาเป็นธุรกิจที่ต้องลงทุนสูง ระบบการเงินและทุนจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการ ดังนั้น จึงสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับนายทุนที่จำหน่ายอาหารปลาและรับซื้อปลา รวมถึงสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเลี้ยงปลาในพื้นที่อื่น และกลุ่มของชลประทานเพื่อการสื่อสารแจ้งเตือนเกี่ยวกับปัญหาของน้ำ ฤดูน้ำหลาก การปิดเปิดประตูน้ำในการปล่อยระบายน้ำอันส่งผลกระทบกับวิถีของปลา^{๔๐}

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีจุดเริ่มต้นจากโครงการของหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จัดอบรมวิชาชีพ ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สนับสนุนงบประมาณในการจัดโครงการอบรมวิชาชีพหลักสูตร ๑ เดือนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จากนั้นจึงเกิดการรวมตัวของผู้มีใจรักงานจักสานเป็นกลุ่มจักสานวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว ซึ่งในอดีตการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ครูผู้สอนหรือวิทยากรองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว เป็นผู้นำไปจำหน่ายให้ตามงานต่างๆ อาทิ งาน OTOP หรืองานแสดงสินค้าพื้นบ้านต่างๆ เป็นต้น และมีจุดรวมผลิตภัณฑ์ในชุมชนสำหรับจำหน่ายให้คนในชุมชน ปัจจุบันจำหน่ายตามคำสั่งซื้อของลูกค้า^{๔๑}

๔.๑.๓ รูปแบบเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือในอนาคต

รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ วัดจะเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของชุมชน ด้วยการผลักดันให้วัดหาดมูลกระบือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเต็มรูปแบบ มีพิพิธภัณฑ์เรือที่รวบรวมเรือเก่า เรือต่อ และของเก่าวัตถุโบราณ

^{๔๐} สัมภาษณ์กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังวังกระทิง ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

^{๔๑} สัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

อื่น ๆ สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่มาจากประชาชนในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ด้วยการสร้างตลาดภายในพื้นที่วัด เน้นจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน ให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน อาทิ กลุ่มเรือ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และกลุ่มเลี้ยงปลา เป็นต้น จัดซุ้มแสดงสินค้า เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อสินค้าได้ตลอดเวลา และจัดกิจกรรมทางน้ำเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมแห่เทียนทางน้ำ โดยล่องเรือตามสายน้ำเริ่มจากวัดหงส์ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ถึง วัดวังมะเดื่อ ตำบลท่าพ้อ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และจะต่อ ยอดไปถึงกิจกรรมล่องเรือไหว้พระทางน้ำ ซึ่งจะเป็นกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ และเชื่อมโยงถึงระบบเศรษฐกิจของชุมชนอื่น ๆ เป็นการกระจายรายได้ให้กับเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชนกับชุมชน^{๔๖}

สรุป รูปแบบเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือในอนาคต ให้ความสำคัญไปที่มรดกทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชุมชน การเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ เช่น ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสนับสนุนการขายสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของกลุ่มอาชีพชุมชน พัฒนาระบบเศรษฐกิจให้เติบโตด้วยการสร้างเครือข่าย ร่วมมือเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ สามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจของชุมชนอื่น ๆ

๔.๒ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔.๒.๑ วิถีชีวิตของของชุมชนวัดหาดมูลกระบือดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลในพระพุทธศาสนา

ประชาชนในพื้นที่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ศรัทธาในพระพุทธศาสนา และมีความผูกพันต่อวัดหาดมูลกระบือ วิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่เกิด จนถึงวันสุดท้ายของชีวิต เฉกเช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนอื่น ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา แต่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีความพิเศษที่แตกต่างจากชุมชนอื่น ก็คือการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมงานวัดและประเพณีการแข่งขันเรือยาว ตลอดจนการทำข้าวเม่า อันเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังคนจำนวนมากในดำเนินงาน เช่น แข่งเรือยาว ต้องใช้ฝีพาย ๔๐-๕๐ คน และการทำข้าวเม่า ที่มีวิธีการทำหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการทำข้าวเม่า กวนข้าวเม่า จนถึงขั้นตอนการจำหน่ายข้าวเม่า ต้องใช้กำลังคนมากกว่า ๑๐๐ คน ซึ่งประชาชนในพื้นที่ชุมชนก็ให้ความร่วมมือ ร่วมใจ ทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี ด้วยเพราะพระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธมฺมฺยฺชฺโช) อดีตเจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ ได้นำหลักหลักสังคหวัตถุ ๔ (ทาน, ปิยวาจา, อตถจริยา, สมานัตตตา) อันว่าด้วยธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

^{๔๖} การสนทนากลุ่ม ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

น้ำใจกัน หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจและเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กันด้วยความรัก ความปรารถนาดีต่อกันมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน ส่งผลให้ราษฎรในชุมชนมาช่วยงานด้วยความเต็มใจ โดยแบ่งบทบาทหน้าที่ไปตามความสามารถ ความชอบ และความถนัด ผู้ชายช่วยงานที่ต้องใช้กำลังมาก ๆ และเป็นผีพาย ส่วนผู้หญิงทำข้าวเม่า เป็นต้น บางคนมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับวัดมาช่วยงานที่วัดตั้งแต่เด็ก เช่น คุณยายปาน เกียวทับ มาช่วยทำข้าวเม่ากับคุณยายตั้งแต่เด็ก จนถึงปัจจุบันท่านอายุ ๘๖ ปีแล้ว แต่ยังคงมาช่วยทำข้าวเม่าที่วัดอย่างสม่ำเสมอ ส่วนผีพายและชาวบ้านที่มาช่วยงาน หากบุคคลใดหรือครอบครัวใดไม่มีข้าวสาร ทางวัดจะมอบข้าวสารให้เพื่อนำไปบริโภค เป็นการช่วยเหลือกันและกัน ระหว่างวัดกับชุมชน

สรุป วิถีชีวิตของคนในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา และมีวัดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ มีความมั่นคงจากกสนสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมมายาวนาน โดยเฉพาะประเพณีแข่งเรือยาว และการทำข้าวเม่าโดยสองสิ่งนี้ไม่อาจแยกจากกันได้ อันเป็นกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชน และมีหลักธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ซึ่งพระครูพิเชษฐธรรมคุณ (วิเชียร ธมฺมเชฏฺโฐ) อดีตเจ้าอาวาสท่านนำหลักหลักธรรมสังคหวัด ๔ (ทาน, ปิยวาจา, อุตถจริยา, สมานัตตตา) มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน โดยท่านปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อเป็นแบบอย่าง เช่น เมื่อราษฎรมาช่วยงานที่วัด หากครอบครัวใดไม่มีข้าวสาร ทางวัดจะมอบข้าวสารเป็นทานเพื่อนำไปบริโภค จะเห็นได้ว่ากุศโลบายการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับชุมชน และการครองตนโดยชอบของพระครูพิเชษฐธรรมคุณ มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เพราะเป็นการปลูกฝังให้ราษฎรในชุมชนไม่เห็นแก่ตัว รู้จักแบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อว่างจากการทำเลือกสวน ไร่ นา คนในชุมชนจึงมาช่วยงานด้วยความเต็มใจ

๔.๒.๒ การออกแบบแผนการจัดการธุรกิจ

การออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ กิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า ใช้วิธีประชุมระดมสมอง จากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชนวัดหาดมูลกระบือ คณะกรรมการวัด และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ อาทิ โรงเรียนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โดยมีพระมหาเมธี จันทวังโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือเป็นประธาน กำหนดขั้นตอน และวิธีการดำเนินงานให้เป็นระบบ ทำหนังสือแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเป็นลายลักษณ์อักษร แบ่งออกเป็นส่วนงานรับผิดชอบ เช่น ส่วนงานรับผิดชอบกองอำนาจการ ส่วนงานรับผิดชอบกิจกรรมแข่งเรือยาว และส่วนงานรับผิดชอบกิจกรรมทำข้าวเม่า เป็นต้น ซึ่งแต่ละส่วนงานก็แยกเป็นแผนย่อยต่าง ๆ อย่างชัดเจน

ในส่วนของการออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชน อันเกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชน ได้แก่ กลุ่มข้าวเม่า กลุ่มเรือ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และกลุ่มเลี้ยงปลา มีการออกแบบแผนการจัดการที่แตกต่างกันออกไปตาม

วัตถุประสงค์ของกลุ่ม เช่น กลุ่มข้าวเม่า เป็นกลุ่มใหญ่ เกิดจากการร่วมกลุ่มของประชาชนจิตอาสาในชุมชน เพื่อหารายได้เข้าวัด หรือกลุ่มเรือที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อซ่อมแซมเรือที่ชำรุด จะมีการออกแบบแผนการจัดการที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อการดำรงชีวิตรายละเอียด ดังนี้

๑. กลุ่มข้าวเม่าวัดหาดมูลกระบือ

การออกแบบแผนจัดการของกลุ่มข้าวเม่า เริ่มต้นที่การประชุมปรึกษาหารือ ระดมสมองจากทุกภาคส่วน ทั้งภาคประชาชน วัดหาดมูลกระบือ และหน่วยงานราชการ จนได้ข้อสรุปแผนการจัดการ จากนั้นคณะกรรมการของกลุ่มข้าวเม่า นำแผนการจัดการจากที่ประชุมมากำหนดเป็นแผนการทำงานของกลุ่ม เพื่อเป็นกรอบการปฏิบัติงาน ดังนี้

๑.๑ แผนการจัดการด้านวัตถุดิบ

วัตถุดิบหลักที่ใช้ทำข้าวเม่าพอกของวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ประกอบไปด้วย ข้าวเหนียว น้ำตาล มะพร้าว กล้วยไข่ ซึ่งต้องใช้เป็นจำนวนมาก วัตถุดิบบางชนิดจึงต้องซื้อจากพื้นที่อื่น เนื่องจากในชุมชนมีไม่เพียงพอ เช่น มะพร้าว ต้องใช้ประมาณ ๒๐,๐๐๐ ลูกต่อปี จึงต้องซื้อจากจังหวัดเพชรบูรณ์ ด้วยมะพร้าวมีราคาถูกและขนส่งใกล้ และซื้อในพื้นที่ภาคใต้ด้วยมะพร้าวของภาคใต้เมื่อคั้นเป็นกะทิแล้วจะมีความมันมากกว่ามะพร้าวในที่อื่นๆ จึงต้องซื้อทั้งสองพื้นที่มาผสมกันให้ลงตัว ข้าวเหนียวซื้อจากจังหวัดแพร่และจังหวัดลำปางด้วยเป็นพื้นที่ผลิตข้าวเหนียวโดยเฉพาะ และต้องใช้จำนวนมากถึง ๒-๓ ตันต่อปี กล้วยไข่ซื้อจากจังหวัดกำแพงเพชรเท่านั้น ด้วยจังหวัดกำแพงเพชรมีชื่อเสียงด้านกล้วยไข่อร่อยมายาวนาน ขั้นตอนต่อไปคือการแปรรูปวัตถุดิบ ในสมัยก่อนใช้กำลังคนในการแปรรูปทั้งหมด ปัจจุบันมีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่มาช่วยทุ่นแรง เช่นเครื่องขูดมะพร้าว เครื่องโม่แป้ง แต่บางขั้นตอนไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ เพราะจะทำให้เสียรสชาติ ดังนั้นจึงต้องเริ่มจากการเตรียมวัตถุดิบที่ทำยากก่อนเป็นอันดับแรก คือการตำข้าวเม่า ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้กำลังคนในการตำ เนื่องจากต้องใช้ประสบการณ์เพื่อสังเกตดูเมล็ดข้าว และต้องใช้ทักษะเฉพาะในการ “ผัดข้าว” ในขั้นตอนนี้ใช้เวลาประมาณ ๓ เดือนเศษ คือ ตั้งแต่เดือนเมษายน ถึง เดือนกรกฎาคม ขั้นตอนหลังจากการเตรียมข้าวเม่า คือการเตรียมวัตถุดิบอื่น ๆ ที่ใช้เวลาไม่มากนักเพราะมีเครื่องทุ่นแรง ได้แก่ การเตรียมมะพร้าวเพื่อทำกะทิ เตรียมแป้งเพื่อทำฝอยของข้าวเม่า ตลอดจนเตรียมส่วนผสมอื่น ๆ และเครื่องมือตามลำดับ

๑.๒ แผนการจัดการด้านระยะเวลาและการจำหน่าย

ข้าวเม่าของวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เริ่มจำหน่ายครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ในงานแข่งเรือยาว ซึ่งเป็นตลาดจำหน่ายข้าวเม่าที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างกว้างขวาง ดังนั้นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายคือกลุ่มประชาชนที่มาเที่ยวงานแข่งเรือยาวประจำปีของวัดหาดมูลกระบือ และงานแข่งเรือของวัดอื่น ได้แก่ วัดदान ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร, วัดท่าฟ้อ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร, วัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร และวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันข้าวเม่ายังจำหน่ายในเทศกาลวันเข้าพรรษาและวันขึ้นปีใหม่ ณ วัดหาดมูลกระบือ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ได้รับเชิญ เช่น กิจกรรมอุ่นไอรักคลายความหนาวสายน้ำแห่งรัตนโกสินทร์ กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น คณะทำงานจึง

กำหนดแผนการจัดการด้านระยะเวลาและด้านการจำหน่าย กล่าวคือ ระยะเวลาตั้งแต่เดือนเมษายน ถึง เดือนกรกฎาคม เป็นช่วงเวลาของการเตรียมวัตถุดิบ เมื่อถึงวันที่ ๑ สิงหาคมจะเริ่มทำข้าวเม่า เพื่อให้ทันจำหน่ายในงานแข่งเรือวัดตาน ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ซึ่งจัดสัปดาห์แรกของเดือนสิงหาคมในทุกปี งานแข่งเรือของวัดต่าง ๆ อาทิวัดท่าหลวง ท่าหลวง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร (วัดใหญ่) ฯ และวันขึ้นปีใหม่^{๔๓}

ข้าวเม่า

ข้าวเม่าทอด เป็นขนมไทยโบราณ จับข้าวเม่าห่อกล้วยไข่ ทอดกรอบๆ โรยด้วยฝอยข้าวเม่าให้غام ทำยากไหมเชิญชมภาพประกอบด้านล่างโพสต์ได้เลยครับ

จุดเริ่มต้นของข้าวเม่าวัดหาดฯขึ้นชื่อนั้นแรกเริ่มมาจากการทำข้าวเม่าของชาวบ้านในชุมชน ทำถวายพระที่วัดบ้าง เหลือจากถวายพระก็เลี้ยงคนที่มาทำบุญ ต่อมาทำแจกผีพายเรือ(ประเพณีการแข่งขันเรือยาวในจังหวัดพิจิตร) จนเจ้าอาวาส(พระครูพิเชษฐธรรมคุณหรือหลวงพ่อวิเชียร)ดำริว่าข้าวเม่าทอดนี้มีประโยชน์หากทำขายแล้วนำเงินมาส่งเสริมกิจกรรมต่างๆของทางวัดคงจะดี จึงเริ่มต้นด้วยการชักชวนญาติโยมมาช่วยกันทำ บ้างก็ให้ข้าวเหนียว มะพร้าว น้ำตาล กล้วย ฯลฯ เริ่มต้นตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๔๙๗ จำหน่ายแพละ ๑ บาท ๒ บาท ๕ บาท ๑๐ บาท จนปัจจุบัน ๔๐ - ๔๕ บาท ตามกาลสมัยและราคาวัตถุดิบ การตั้งราคานั้นจะต้องดูบริบทสังคมทุกๆไป และต้องปรึกษาหารือกับกรรมการวัดเสียก่อน

การขายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมเวลากว่า ๖๐ ปี รายได้หรือปัจจัยก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ จากหลักพันเป็นหลักหมื่น จากหลักหมื่นเป็นหลักแสน จากหลักแสนเป็นหลักล้าน จนได้ฉายาว่า “ข้าวเม่าพอกเงินล้าน”

ทำไมถึงดัง!? น่าจะดังมาจากการสร้างความสามัคคีกันภายในชุมชน (ผสานสองตำบลคือไผ่ขวางกับย่านยาว) ทุกคนต่างล้วนต่างอายุ ต่างอาชีพ และต่างความคิด แต่สิ่งที่เป็นหนึ่งเดียวกันคือ การทำเพื่อวัด!! การหารายได้เข้าวัดนั้นย่อมเป็นประโยชน์ยิ่ง ศาลา โบสถ์ กุฏิ ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยที่จำหน่ายข้าวเม่าได้ รวมทั้งการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น งานปิดทองไหว้พระ งานแข่งขันเรือยาว ฯลฯ ล้วนอาศัยเงินจากตรงนี้เอง ซึ่งในปัจจุบันท่านเจ้าอาวาสเล็งเห็นถึงความสำคัญของผู้สูงอายุและผู้พิการที่เคยช่วยเหลืองานวัด มีการมอบถุงยังชีพตามโอกาสต่างๆทั้งที่วัดเองและทั้งที่เดินทางไปมอบถึงที่บ้าน ดังคำว่า “วัดจะดีมีหลักฐานเพราะบ้านช่วย บ้านจะสวยเพราะมีวัดคดนิสย บ้านกับวัดผลัดกันช่วยอำนวยความสะดวก ถ้าขัดกันก็เสียไปทั้งสองทาง”

ทั้งยังต้องขอบคุณหลายๆส่วนที่ช่วยกัน ไม่ว่าจะเป็นนักข่าวนำข่าวไปลงประชาสัมพันธ์หน่วยงานราชการและบุคคลทางการเมืองสนับสนุนสิ่งต่างๆ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ ผ่ากันเป็อน และให้กำลังใจผู้มาช่วยงาน รวมทั้งทางโรงเรียนก็นำโดยผู้อำนวยการ คณะครูนำนักเรียนมาช่วยเหลืองานเท่าที่จะทำได้ สมคำว่า “บวร (บอ-วอน) คือ บ้าน วัด และโรงเรียน

^{๔๓} สัมภาษณ์กลุ่มข้าวเม่าพอกวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

การที่ชาวบ้านมาช่วยเหลืองานวัดนี้ไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆทั้งสิ้น ช่วยฟรีๆ แม้คนทำจะตนเอง
 ยังต้องซื้อเพื่อทำบุญกับวัด ทุกบาททุกสตางค์ที่อุททูนข้าวเฝ้าพอกนี้ล้วนนำไปบูรณะปฏิสังขรณ์ศา
 สนสถานเพื่อประกอบกิจกรรมทางศาสนาอันเป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน

แล้วที่สำคัญ ปีนี้จะได้ทานแค่ครั้งเดียว คือช่วงแข่งเรือเท่านั้น มันเป็นของคู่กัน อร่อยหรือ
 เปล่าไม่รู้ แต่ที่รู้ๆอุททูนช่วยวัด อิ่มท้อง อิ่มบุญและอิ่มใจแน่นอน ศิษย์วัดหาดมูลกระบือ พิจิตร ๑๑
 กันยายน .

[รายรับ - รายจ่ายข้าวเฝ้าพอก ปี ๒๕๖๕]

รวมรายรับ จำนวน ๑,๒๓๔,๐๙๐ บาท

(หนึ่งล้านสองแสนสามหมื่นสี่พันเก้าสิบบาทถ้วน)

- ๒๓ สิงหาคม ได้จำนวน ๓๓,๕๐๐ บาท (วัดหาดฯ)
- ๒๔ สิงหาคม ได้จำนวน ๒๕,๖๒๐ บาท (วัดหาดฯ)
- ๒๕ สิงหาคม ได้จำนวน ๑๒,๕๔๐ บาท (วัดหาดฯ)
- ๒๖ สิงหาคม ได้จำนวน ๓๐,๙๘๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๒๗ สิงหาคม ได้จำนวน ๓๑,๐๘๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๒๘ สิงหาคม ได้จำนวน ๔๑,๔๘๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๒๙ สิงหาคม ได้จำนวน ๒๔,๖๐๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๓๐ สิงหาคม ได้จำนวน ๓๐,๕๘๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๓๑ สิงหาคม ได้จำนวน ๓๔,๕๔๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๑ กันยายน ได้จำนวน ๓๖,๐๐๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๒ กันยายน ได้จำนวน ๓๒,๑๘๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๓ กันยายน ได้จำนวน ๑๑๖,๕๐๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๔ กันยายน ได้จำนวน ๑๐๒,๐๐๐ บาท (วัดท่าหลวง-วัดหาดฯ)
- ๕ กันยายน ได้จำนวน ๒๙,๔๒๐ บาท (วัดหาดฯ)
- ๖ กันยายน ได้จำนวน ๒๐,๑๘๐ บาท (วัดหาดฯ)
- ๗ กันยายน ได้จำนวน ๕,๘๐๐ บาท (วัดหาดฯ)

(๘ - ๙ กันยายน หยุดจำหน่าย)

- ๑๐ กันยายน ได้จำนวน ๔๑,๒๕๕ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๑ กันยายน ได้จำนวน ๕๒,๘๐๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๒ กันยายน ได้จำนวน ๕๘,๓๘๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๓ กันยายน ได้จำนวน ๖๗,๑๖๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๔ กันยายน ได้จำนวน ๕๔,๒๒๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๕ กันยายน ได้จำนวน ๔๘,๓๑๕ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๖ กันยายน ได้จำนวน ๔๗,๒๓๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๗ กันยายน ได้จำนวน ๑๐๗,๒๕๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)
- ๑๘ กันยายน ได้จำนวน ๑๒๐,๐๒๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)

๑๙ กันยายน ได้จำนวน ๓๐,๐๖๐ บาท (วัดพระศรีฯ-วัดหาดฯ)

[รวมระยะเวลา ๒๖ วัน]

หักรายจ่าย ค่าวัตถุดิบ อุปกรณ์ต่างๆ จำนวน ๔๙๗,๑๙๗ บาท

(สี่แสนเก้าหมื่นเจ็ดพันหนึ่งร้อยเก้าสิบบาทถ้วน)

// คงเหลือสุทธิ จำนวน ๗๑๖,๖๙๓ บาท

(เจ็ดแสนหนึ่งหมื่นหกพันหกร้อยเก้าสิบบาทถ้วน)

ศิษย์วัดหาดมูลกระบือ พิจิตร ๒๐ กันยายน

ประเพณีบุญข้าวเม่าพอกวัดหาดมูลกระบือ

ชื่อข้าวเม่าพอกวัดหาดมูลกระบือ ประเภทและลักษณะขนมไทย

ประวัติความเป็นมานายสมชาย อภินันท์โน อายุ ๕๙ ปี เล่าว่าแต่เดิมยายเพรา นครพุม ขยายขนมข้าวพอกที่หน้าวัดหาดมูลกระบือ และมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก มักนำมาถวายอดีตหลวงพ่ोज้าอวาส ท่านจึงริเริ่มให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกัน ตั้งแต่ ๓๐ - ๑๐๐ คน ทำข้าวเม่าพอกจำหน่ายเพื่อนำเงินที่ได้มาร่วมจัดงานประเพณีแข่งขันเรือยาวที่จะต้องใช้ทุนเป็นจำนวนมาก ซึ่งงานประเพณีแข่งขันเรือยาววัดหาดมูลกระบือที่จะมีในช่วงกลางเดือนสิงหาคมของทุกปี ตั้งแต่นั้นมาจึงเกิดเป็นประเพณีก่อนวันงานใหญ่ชาวบ้านจะมาช่วยกันทำข้าวเม่าพอกที่วัดและจำหน่ายตั้งแต่เดือนมิถุนายน เตรียมข้าวเม่า (ซึ่งทำจากข้าวเปลือกข้าวเหนียว) ถึงเดือนสิงหาคม โดยผู้มาทำก็ไม่มีค่าจ้างแต่อย่างใด การได้มาซึ่งวัตถุดิบอย่างเช่นมะพร้าวได้รับบริจาคจากชาวบ้าน ทำเช่นนี้มานานกว่าประมาณ ๕๐ ปีแล้ว

ผู้ให้ข้อมูลพระมหาเมธี จันทวิโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ

และครูสมชาย อภินันท์โน อายุ ๕๙ ปี (โทร.๐๘๗-๗๓๕๓๘๒๑)

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องข้าวเม่าพอก เป็นความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านย่านยาว และชาวบ้านไผ่ขวาง ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับวัดหาดมูลกระบือ คนทำอัมบุญ คนซื้ออัมท้อง บำรุงศาสนา

เป็นการทำบุญช่วยแรงวัด คือ ชาวบ้านจะร่วมแรงด้วยใจทำงานโดยไม่หวังผลตอบแทน

วัสดุที่ใช้

๑. ข้าวเปลือก (ข้าวเหนียว) ๕๐ - ๖๐ ถัง

๒. มะพร้าว เตรียมไว้ ๑๖,๐๐๐ ลูก

๓. น้ำตาลทราย

๔. แป้ง

๕. น้ำมันมะพร้าว

วิธีทำ

๑. เตรียมข้าวเปลือก ข้าวเหนียว นำไปตากแห้ง รวม ๓ ครั้ง/วัน

๒. นำน้ำร้อนที่ต้มจนเดือดมาแช่ข้าวเปลือก(ข้าวเหนียว)

๓. นำออกมาใส่กระป๋อมใบใหญ่ เพื่อให้สะเด็ดน้ำจนแห้ง

๔. นำมาข้าวเปลือกมาใส่ครกใหญ่ตำให้แหลก แล้วฟัดเลือกกากข้าวเปลือกออก
๕. แล้วนำมาตำอีกครั้ง ฟังให้แห้งอีก ๑ วัน จะได้ข้าวเฒ่าที่พร้อมไว้ในการเป็นส่วนผสมของขนม
๖. นำข้าวเฒ่า เนื้อมะพร้าวขูด และน้ำตาลทรายบด กะทิ ที่เตรียมไว้ นำมาผสมคลุกเคล้าในอัตราส่วนผสมที่เหมาะสม
๗. โดยนำข้าวเฒ่ามาปั้นพอกกล้วยไข่ (โดยไม่ให้สัมผัสกับมือเลย)
๘. ทอดเสร็จนำมาวางให้น้ำมันที่ทอดแห้ง นำแป้งที่นวดมาทอดให้เป็นฝอย วางแต่งหน้าข้าวเฒ่า

บทบาทหน้าที่และความสำคัญในอดีตและปัจจุบันเมื่อใกล้ถึงวันงานประเพณีแข่งเรือยาววัดหาดมูลกระบือชาวบ้านจะเตรียมการทำขนมข้าวเฒ่าพอกเพื่อหารายได้เข้าวัดเป็นทุนในการจัดงานและบำรุงพระพุทธศาสนา ดังนั้น ผู้ที่มาช่วยงานวัดจึงเป็นผู้ที่ได้กุศลอย่างมาก เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ชาวบ้านได้มาช่วยกันทำงาน ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย ทำให้มีความรัก ความสามัคคี การรู้จักเสียสละทั้งทุนทรัพย์และแรงกาย เพื่อประโยชน์ต่อส่วนร่วมของชุมชน

วิธีการเรียนการสอนการถ่ายทอดด้วยการฝึกปฏิบัติ ทำตามกันมาจากรุ่นสู่รุ่นกว่า ๕๐ ปี ประโยชน์ของภูมิปัญญาเกิดเอกลักษณ์ของชุมชน และทำให้ชาวบ้านมีความรัก ความสามัคคี การรู้จักเสียสละทั้งทุนทรัพย์และแรงกาย เพื่อประโยชน์ต่อส่วนร่วมของชุมชน

สถานที่วัดหาดมูลกระบือ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร อื่น ๆ นอกจากจะทำขายที่วัดหาดมูลกระบือแล้ว ยังมาทำจำหน่ายที่งานแข่งเรือยาวประเพณีของจังหวัดพิจิตร ที่วัดท่าหลวง พระอารามหลวง ของทุกปี^{๔๔}

๒. กลุ่มปลา

กลุ่มเลี้ยงปลาวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ก่อตั้งในชื่อ กลุ่มแพปลาบ้านวังกระดี่ เป็นกลุ่มใหญ่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอาชีพหลักสร้างรายได้ให้กับครอบครัวอย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นอาชีพที่ใช้เงินจำนวนมากในการลงทุน และต้องใช้ความรอบรอบด้านการจัดการธุรกิจ จึงออกแบบแผนการจัดการธุรกิจบนพื้นฐานระบบการเงินและทุน รายละเอียด ดังนี้

๒.๑ แผนการจัดการพื้นฐาน

เนื่องจากแพปลามีหน่วยงานภาครัฐคอยกำกับดูแล การทำธุรกิจแพปลาต้องทำให้มีมาตรฐาน จึงต้องประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอันดับแรก ได้แก่ สำนักงานจังหวัดพิจิตร สำนักงานประมงจังหวัดพิจิตร สำนักงานโยธาและผังเมืองจังหวัดพิจิตร และองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อขออนุญาตประกอบกิจการแพปลา ตลอดจนการเขียนแพปลาให้ถูกต้องตามหลักของโยธา

๒.๒ แผนการดำเนินกิจการ

ขั้นตอนแรก คือ การอนุบาลปลา เริ่มจากการขุดบ่อนุบาลปลา ใช้เนื้อที่ ๒ ไร่ ทำเป็น ๒ บ่อ และเพื่อให้ปลาคุ้นชินกับน้ำจึงต้องสูบน้ำจากแม่น้ำน่านขึ้นมาเพื่ออนุบาลปลา ใน

^{๔๔} กระทรวงวัฒนธรรม ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. (๒๐๑๒). ประเพณีบุญข้าวเฒ่าพอกวัดหาดมูลกระบือ. สืบค้นจาก <http://www.m-culture.in.th/album/view/๑๕๐๑๖๑/>

ขั้นตอนนี้ต้องใช้เวลาใช้เวลา ๗๕ วัน หรือจนกว่าลูกปลาจะมีน้ำหนักประมาณ ๖๐-๗๐/กิโลกรัม จากนั้นจึงนำลูกปลามาอนุบาลต่อ และคัดไซส์ลูกปลาเพื่อนำมาปล่อยเลี้ยงในแพอีก ๑๕๐ วัน นับจากวันอนุบาลจนถึงจับขายใช้เวลาอย่างน้อย ๒๑๐ วันหรือ ๗ เดือนนั่นเอง

ขั้นตอนต่อมา คือการสร้างเครือข่าย เนื่องจากธุรกิจแพปลาเป็นธุรกิจที่ต้องลงทุนสูง ระบบการเงินและทุน จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจการ ดังนั้นจึงต้องสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้ประกอบการที่จำหน่ายอาหารปลา ด้วยการจ่ายเป็นงวด นอกจากสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับผู้ประกอบการแล้ว ยังสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเลี้ยงปลาในพื้นที่อื่น เพื่อคอยแจ้งเตือนซึ่งกันและกัน เช่น ในฤดูน้ำหลาก ซึ่งจะมีขอนไม้และขยะต่างๆไหลมาตามกระแสน้ำ รวมไปถึงน้ำจะเป็นสีแดงขุ่น กลุ่มเครือข่ายทางต้นน้ำจะแจ้งเตือนสมาชิกเพื่อเตรียมรับมือทั้งการจัดการป้องกันขยะไม่ให้มากระทบกระชังปลา และงดการให้อาหารปลาเพื่อให้ปลาใช้เหงือกน้อยลง ด้วยวิธีของปลาใช้เหงือกหายใจและย่อยอาหาร จึงต้องงดให้อาหารเพื่อลดการทำงานหนักของเหงือก ทำให้ปลารอดชีวิตในช่วงฤดูน้ำหลาก ลดความเสี่ยงจากปลาตายได้มาก (เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน)^{๔๕}

๓. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ

กลุ่มจักสานวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีจุดเริ่มต้นจากโครงการของหน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จัดอบรมวิชาชีพ ต่อมาองค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สนับสนุนงบประมาณ และจัดโครงการอบรมวิชาชีพหลักสูตร ๑ เดือน ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ เมื่อผ่านการอบรมแล้วจึงเกิดการรวมกลุ่มกันสำหรับผู้ที่มีความรักทางด้านนี้ เกิดเป็นกลุ่มจักสานวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว ดังนั้นการออกแบบการจัดการธุรกิจของกลุ่มจักสานวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ใช้วิธีการผสมผสานความร่วมมือทั้งจากคนในชุมชนและหน่วยงานภาครัฐเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจฐานราก รายละเอียด ดังนี้

๓.๑ แผนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้เสริม

กลุ่มจักสานวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ออกแบบแผนด้วยวิธีการรวมกลุ่มประชาชนในพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้เสริมหลังจากฤดูแห่งการทำสิกรรมสิ้นสุดลง โดยการชักชวนคนในชุมชนที่มีความรักหรือมีความชอบในด้านการจักสานและต้องการรายได้เสริมเพื่อเลี้ยงชีพมารวมเป็นกลุ่มอาชีพ จากนั้นให้บุคลากรจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มาถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการจักสานในระยะสั้น ๗ วัน จากนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร จึงสนับสนุนงบประมาณและจัดทำโครงการอบรมจักสานให้อีกครั้งเป็นเวลา ๑ เดือน ซึ่งปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ที่เป็นผลงานของกลุ่มหลากหลายรูปแบบ อาทิ ตะกร้า โตก ถาดกับข้าว เป็นต้น

๓.๒ แผนการจัดการด้านวัสดุ อุปกรณ์

^{๔๕} สัมภาษณ์กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังวังกระตือทอง ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

วัตถุดิบสำหรับทำผลิตภัณฑ์จักสานของกลุ่มที่ใช้หลัก ๆ คือ ทางมะพร้าว หวายเทียม เชือกปอ เชือกเหลือง และยูรีเทรน ดังนั้น การจัดการด้านวัตถุดิบ เริ่มจากวัตถุดิบที่มีในชุมชนก่อน เช่น ทางมะพร้าว หลัก ๆ จะใช้ทางมะพร้าวที่ได้จากต้นมะพร้าวของตนเองก่อน ถ้าวัตถุดิบไม่พอก็หาซื้อในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียง ซื่อทางมะพร้าว กิโลกรัมละ ๒๕ บาท มีจำนวน ๑๐๐ เส้น และจ้างชุดให้ทางมะพร้าวสะอาดมีสีขาวอีกกิโลละ ๑๒ บาท คนชุดต้องมีฝีมือถ้าชุดไม่เป็นทางมะพร้าวจะขาด เป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชนอีกทางหนึ่ง สำหรับวัตถุดิบที่ไม่มีในชุมชนจะสั่งซื้อเพิ่มเติม เช่น หวายเทียม เชือกปอ เชือกเหลือง และยูรีเทรน เป็นต้น

๓.๓ แผนการจัดจำหน่าย

ในอดีตการจัดจำหน่าย ครูหรือวิทยากร ที่องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง จ้างมาอบรมให้ความรู้ นอกจากสอนแล้วยังเป็นผู้นำไปจำหน่ายให้ตามงานต่าง ๆ อาทิ งาน OTOP หรืองานแสดงสินค้าพื้นบ้านต่าง ๆ เป็นต้น อีกทั้งมีจุดรวมผลิตภัณฑ์ในชุมชนสำหรับจำหน่ายให้กับคนในชุมชนอีกด้วย แต่ปัจจุบัน ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการทั้งสถานการณ์โรคระบาดติดต่อเชื้อโควิด และทั้งคู่ที่เป็นผู้นำสินค้าไปจำหน่ายมีอายุมากขึ้น สุขภาพร่างกายไม่อำนวยจึงหยุดการจัดจำหน่ายไปโดยปริยาย ในปัจจุบันจึงเป็นการจำหน่ายตามคำสั่งซื้อของลูกค้าเท่านั้น และเมื่อสถานการณ์โรคระบาดเชื้อโควิดคลี่คลายลง ก็จะฟื้นฟูการจำหน่ายผลิตภัณฑ์อีกครั้งในอนาคตต่อไป^{๔๖}

สรุป ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ กิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า ใช้วิธีประชุมระดมสมอง จากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชนวัดหาดมูลกระบือ คณะกรรมการวัด และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ เกิดเป็นกลุ่มข้าวเม่าและกลุ่มเรือ ในขณะที่การรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และกลุ่มเลี้ยงปลา ออกแบบแผนการจัดการธุรกิจบนพื้นฐานระบบการเงินและทุน แต่ทุกกลุ่มล้วนมีความเชื่อมโยงถึงกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า ทุกกลุ่มจะรวมเป็นกลุ่มเดียวเพื่อดำเนินงานร่วมกัน

๔.๓ เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔.๓.๑ แนวทางการขยายเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวัดและชุมชน

แนวทางการขยายเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากของวัดหาดมูลกระบือ เริ่มต้นจากการประชุมปรึกษาหารือเพื่อลงมติ การจัดกิจกรรม การแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ อาทิ กิจกรรมแข่งเรือยาว

^{๔๖} สัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

และกิจกรรมทำข้าวเม่า ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในเวลาเดียวกัน การดำเนินงานจึงต้องทำอย่างรอบคอบ สิ่งที่สำคัญประการแรกคือการประชุมคณะกรรมการ ซึ่งประกอบไปด้วย คณะกรรมการวัดกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชน ผู้แทนจากหน่วยงานราชการ โรงเรียนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร องค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เข้าร่วมประชุมวางแผนการดำเนินงาน โดยมีพระมหาเมธี จันทวังโส เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือเป็นประธานในที่ประชุม เมื่อมติในที่ประชุมได้ข้อสรุปแผนการดำเนินงานแล้ว ขั้นตอนต่อมาจึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน แยกออกเป็นแผนกต่าง ๆ ตามลักษณะงาน โดยวัดหาดมูลกระบือเป็นผู้ออกเอกสาร แต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร ทำเป็นประกาศเรื่องการจัดตั้งคณะกรรมการ ที่มีรายชื่อคณะกรรมการอย่างชัดเจน ซึ่งคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งก็มีเครือข่ายคณะกรรมการแยกย่อยออกไปตามกลุ่มของตน ภาครัฐเป็นอีกหนึ่งเครือข่ายที่ช่วยผลักดันเศรษฐกิจฐานราก เช่น โรงเรียนวัดหาดมูลกระบือ ฝึกเด็กและเยาวชนเป็นนักพากย์รุ่นเยาว์ สร้างสีสันความแปลกใหม่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลย่านยาว สนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สนับสนุนด้านการบริการสาธารณสุขให้กับประชาชนที่มาร่วมกิจกรรม และองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ และช่วยจัดเตรียมสถานที่ เป็นต้น

แนวทางการขยายเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากของประชาชนในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เริ่มต้นที่การรวมกลุ่มของประชาชนในพื้นที่ก่อตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ เพื่อสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริม หรือสามารถเป็นอาชีพหลักของประชาชนในชุมชน ได้แก่ กลุ่มเรือ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และกลุ่มเลี้ยงปลา ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีเครือข่ายเชื่อมโยงไปถึงชุมชนในตำบล และจังหวัดอื่นๆ รวมถึงเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น กลุ่มจักสานได้รับการฝึกอบรม เทคนิค วิธีการจักสานรูปแบบต่าง ๆ จากบุคลากรของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ (กศน.) ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร และองค์การบริหารส่วนตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร หรือกลุ่มเลี้ยงปลาที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงในหลายจังหวัด ทั้งจังหวัดอุดรธานี จังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดอื่น ๆ เพื่อการสื่อสารแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับระดับน้ำ เตือนให้สมาชิกทราบล่วงหน้าเพื่อเตรียมรับมือกับกระแสน้ำที่จะมาถึง^{๔๗}

สรุป วัดและชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ใช้วิธีเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เป็นแนวทางการขยายเครือข่ายเศรษฐกิจฐานราก เช่น วัดหาดมูลกระบือ ใช้กิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า เป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน หรือกลุ่มเลี้ยงปลาที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงในหลายจังหวัด เพื่อสื่อสารแจ้งเตือนให้สมาชิกทราบล่วงหน้าเกี่ยวกับปัญหาระดับน้ำ เพื่อเตรียมรับมือกับกระแสน้ำที่จะมาถึง นับว่าเป็นแนวทางการขยายเครือข่ายเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือที่มีประสิทธิภาพ

^{๔๗} การสนทนากลุ่ม ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๔.๓.๒ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ภายหลังสถานการณ์โควิด-๑๙ คลี่คลาย

เมื่อสถานการณ์โควิด-๑๙ คลี่คลาย หรือยุติลง ชุมชนมีแผนการฟื้นฟูและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างเต็มรูปแบบ โดยใช้พื้นที่วัดหาดมูลกระบือ เป็นศูนย์กลางสร้างและเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชน โดยการวางแผนทางเชื่อมโยงประสานงานกลุ่มอาชีพในชุมชนทุกกลุ่ม เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนและพัฒนาศักยภาพระบบเศรษฐกิจของชุมชน และแผนงานปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ภายในวัดหาดมูลกระบือ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แผนงานแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านซึ่งเป็นผลผลิตของสมาชิกกลุ่มในชุมชน ให้ก่อเกิดรายได้ให้กับชุมชนและวัดหาดมูลกระบือ

กิจกรรมทำข้าวเม่า แม้จะเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ให้กับวัดหาดมูลกระบือ และเชื่อมโยงถึงระบบเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่การทำข้าวเม่าใช้ว่าจะสามารถทำได้ตลอดทั้งปี แม้จะมีวัตถุดิบพร้อม แต่กระบวนการทำต้องใช้เวลาหลายเดือน ประชาชนที่มาช่วยทำข้าวเม่าก็มาด้วยจิตอาสา เพราะมีความผูกพันกับวัดหาดมูลกระบือที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น แต่ปัจจุบันเยาวชนวัยหนุ่มสาวมีความผูกพันกับวัดหาดมูลกระบือน้อยลง เนื่องจากปัจจัยด้านต่าง ๆ ทางสังคม เช่น เมื่อถึงวัยเรียนในระดับที่สูง ต้องย้ายไปเรียนในพื้นที่อื่น และเมื่อเรียนจบก็ไปทำงานประกอบอาชีพในต่างจังหวัด อีกทั้งการทำข้าวเม่ามีกรรมวิธีที่ซับซ้อน ใช้เวลาในการทำหลายเดือน จึงเป็นประเด็นที่สร้างความกังวลไม่น้อย หากหมดรุ่นนี้แล้ว จะมีรุ่นต่อไปสืบทอดอีกหรือไม่ จึงอยากเสนอแนะให้เด็ก เยาวชน วัยรุ่นหนุ่มสาว มาเรียนรู้กรรมวิธีการทำข้าวเม่า เพื่อสืบทอดวิถีของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ที่มีมาแต่โบราณให้ดำรงอยู่ต่อไป^{๔๘}

สรุป ข้อเสนอแนะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอมืองพิจิตร มีสองทัศนะ มุมหนึ่งมองจากวัดมายังชุมชน ส่วนอีกมุมหนึ่งมองจากชุมชนไปยังวัด แต่ความเห็นทั้งสองมุมมองมาบรรจบกันอย่างลงตัว กล่าวคือ วัดเห็นว่าสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่วนชุมชนมองว่ากิจกรรมทำข้าวเม่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของวัด เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นหุ้นส่วน ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ กระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

๔.๓.๓ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ จังหวัดพิจิตร ตามแนวคิด TERMS Model

ในส่วนนี้ผู้วิจัยขออธิบายในประเด็นการรวมกลุ่มของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในแต่ละกลุ่ม การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ทันสมัย และสามารถควบคุมได้ การออมและการลงทุน การรวมกลุ่มการผลิตและการตลาด การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การมีระบบนิเวศที่ดี รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติเมื่อคนในชุมชน

^{๔๘} การสนทนากลุ่ม ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจของคนในชุมชน ภาวะผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และข้อเสนอแนะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เป็นต้น

๔.๓.๓.๑ การนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ทันสมัย และสามารถควบคุมได้ ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

กลุ่มข้าวเม่าพอก ในปัจจุบันทางกลุ่มข้าวเม่าพอกเองก็ได้้นำนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในเรื่องของการทุนแรงกำลังคนในกรรมวิธีการผลิตวัตถุดิบทำข้าวเม่าพอกไม่ว่าจะเป็น การใช้เครื่องนวดแป้งที่ในอดีตทางกลุ่มชาวบ้านจะใช้มือในการนวดแป้ง โดยที่แป้งนั้นทางกลุ่มก็จะทำการโม่เอง แต่ก็พบกับปัญหามากมายไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ได้คุณลักษณะทำให้ไม่สามารถเก็บแป้งไว้ได้อย่างยาวนานได้ กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ รวมถึงการขนย้ายที่ค่อนข้างจะลำบาก ส่งผลให้ทางกลุ่มจึงหันมาใช้แป้งสำเร็จรูปในการทำ อีกทั้งยังมีเครื่องเฉาะมะพร้าว เครื่องชูดมะพร้าว และเครื่องคั้นมะพร้าวที่เป็นอุปกรณ์ในการเตรียมวัตถุดิบซึ่งสามารถช่วยทุนแรงกำลังของกลุ่มได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลที่จะนำข้าวเม่าพอกไปขายตามสถานที่ต่าง ๆ ทางกลุ่มก็ได้มีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ไว้ล่วงหน้า อีกทั้งแรงกำลังของหนุ่ม-สาวในชุมชนที่นำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในเรื่องของการจัดทำบัตรคิว การใช้ e-Payment ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่สามารถอำนวยความสะดวกสบายให้กับผู้ซื้อข้าวเม่าพอก และกลุ่มข้าวเม่าพอกเอง^{๔๙}

กลุ่มทำไม้ สำหรับกลุ่มทำไม้เองก็ได้มีการนำอุปกรณ์ที่ทันสมัยไม่ว่าจะเป็นเครื่องไฟฟ้า เครื่องตัดไม้ที่เข้ามาช่วยทุนแรงของคนในกลุ่ม อีกทั้งการมีแพลตฟอร์มบนโลกออนไลน์ในยุคปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น Google YouTube เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่ให้ความรู้ในเรื่องของการทำผลิตภัณฑ์ไม้แปรรูปทางกลุ่มก็ได้ศึกษาข้อมูล และได้ความรู้จากส่วนนี้ด้วย ในขณะเดียวกันนั้นทางกลุ่มเองเมื่อผลิตสินค้าจากไม้แปรรูปได้ ก็มีการประชาสัมพันธ์ออกสู่ตลาดบนโลกออนไลน์ให้ผู้ที่สนใจสามารถสั่งซื้อสินค้าเป็นพร็อเดอร์ ในบางครั้งทางกลุ่มเองก็เผยแพร่วิธีการทำ หรือขั้นตอนการทำไม้แปรรูปของกลุ่มลงสู่แพลตฟอร์มบนโลกออนไลน์ต่าง ๆ เช่นเดียวกัน^{๕๐}

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้พบว่า กลุ่มในแต่ละกลุ่มได้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในเรื่องการอำนวยความสะดวก การทุนแรงมนุษย์ในการผลิตสินค้า และบริการ อีกทั้งยังใช้สื่อเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการศึกษาหาความรู้ รวมถึงการประชาสัมพันธ์เพื่อให้คนได้รู้จักผลิตภัณฑ์เป็นการเพิ่มยอดขาย และสร้างรายได้ให้กับกลุ่มของตนเช่นเดียวกัน

๔.๓.๓.๒ การออมและการลงทุน การรวมกลุ่มการผลิตและการตลาดของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

กลุ่มข้าวเม่าพอก การรวมกลุ่มของกลุ่มข้าวเม่าพอกนั้นเกิดจากความศรัทธาของคนในชุมชนที่จะนำเงินจากการขายข้าวเม่าพอกมาช่วยทำนุบำรุงวัด ซึ่งการทำข้าวเม่าพอกในแต่ละครั้งก็จะได้

^{๔๙} สทนากลุ่มคณะกรรมการวัดหาดมูลกระบือ สัมภาษณ์กลุ่มทำข้าวเม่าพอก ตำบล ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

^{๕๐} สทนากลุ่มคณะกรรมการวัดหาดมูลกระบือ สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มทำไม้ ตำบล ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

วัตถุดิบต่าง ๆ จากการบริจาคของชาวบ้านในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมะพร้าว กล้วยไข่ น้ำมันพืช น้ำตาล และอื่นๆ ถ้าขาดเหลือในส่วนไหนทางวัดก็จะเป็นผู้ลงทุนให้ นอกจากนี้ทางกลุ่มเองก็ได้มีต้นทุนทางการผลิตบรรจุภัณฑ์ใส่ข้าวเม่าพอก เพื่อป้องกันสินค้าที่ลอกเลียนแบบ และนำชื่อของทางวัดไปอ้าง เพราะเคยมีกรณีศึกษามาแล้วส่งผลให้ทางกลุ่มจึงป้องกันโดยการสร้างบรรจุภัณฑ์เป็นของกลุ่มตนขึ้นมาเพื่อไม่ให้ผู้บริโภคเกิดความสับสน^{๕๑}

กลุ่มไม้ การทำไม้ในแต่ละครั้งนั้นทางกลุ่มจะใช้เงินทุนส่วนตัวของแต่ละบุคคลในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ โดยขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวว่า “เหมือนจะมีมาแต่ก็หายเงียบไปพอเขาได้ในสิ่งที่เขาต้องการแล้ว เขาก็ไม่สนใจ เงินทุกบาททุกสตางค์ผมก็เป็นคนออก บางครั้งไม่พอจนต้องทำการกู้ยืม”^{๕๒}

กลุ่มจักรสาน ทางกลุ่มจักสานเองได้รับการสนับสนุนทางด้านเงินทุนจากกองทุนหมู่บ้าน ที่คอยให้การสนับสนุนในทุก ๆ ปี^{๕๓}

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้พบว่า ในแต่ละกลุ่มจะมีที่มาทางการเงินสำหรับการลงทุนที่แตกต่างกันออกไป แต่ทุกกลุ่มก็มีจุดมุ่งหมายที่ว่าการลงทุนจะช่วยให้เขาได้สิ่งตอบแทนตามที่เขาคาดหวังไว้ อย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกความหวังเดียวคือ การขายข้าวเม่าให้ได้มากที่สุด และนำเงินเข้าวัดให้ได้มากที่สุด ชาวบ้านมาด้วยใจศรัทธาที่แท้จริง ขณะที่กลุ่มไม้ และกลุ่มจักรสาน เขาก็จะพยายามที่สร้างสรรค์ผลงานการผลิต เพื่อให้ลูกค้าสนใจ และสามารถขายผลงานได้ ซึ่งจะนำเงินในส่วนนั้นมาปันผลลงกลุ่ม และแบ่งกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในชุมชนแห่งนี้

๔.๓.๓.๓ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การมีระบบนิเวศที่ดี รวมถึงการฟื้นฟูทรัพยากรทางธรรมชาติเมื่อคนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากส่วนนั้นแล้ว

แม่น้ำน่าน ด้วยวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่มีพื้นฐานอาชีพทำการเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ เกษตรกรจึงต้องอาศัยแหล่งน้ำที่เป็นหัวใจหลักในการทำเกษตรกรรม แม่น้ำน่านที่ไหลผ่านชุมชนแห่งนี้จึงเปรียบเสมือนเลือดที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งทางชุมชนเองก็ได้มีการบริหารจัดการน้ำที่ดี มีเจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานเข้ามาช่วยจัดสรรดูแลน้ำให้คนในชุมชน เมื่อถึงฤดูแล้งน้ำในแม่น้ำแห่งนี้ก็ลดลงไปบ้างตามธรรมชาติ แต่ผู้นำชุมชนได้ใช้เครื่องสูบน้ำเพื่อดึงน้ำจากแม่น้ำส่งให้ประชาชนถึงจะช้าหน่อย แต่ก็ไม่มีปัญหาเรื่องของการแย่งชิงน้ำ

ป่าไม้ ได้รับความร่วมมือจากโรงเรียนในการหากกล้าพันธุ์ของไม้ มาให้นักเรียนช่วยกันปลูก อีกทั้งเจ้าอาวาสรูปปัจจุบันท่านก็ได้สืบสานต่อหลวงพ่อเชียร ธัญญะเขนุโธ อดีตท่านเจ้าอาวาสที่สืบทอดการปลูกป่ามายาวนานถึง ๔๐ ปี

^{๕๑} สนทนากลุ่มคณะกรรมการวัดหาดมูลกระบือ สัมภาษณ์กลุ่มทำข้าวเม่าพอก ตำบล ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

^{๕๒} สนทนากลุ่มคณะกรรมการวัดหาดมูลกระบือ สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มทำไม้ ตำบล ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

^{๕๓} สนทนากลุ่มคณะกรรมการวัดหาดมูลกระบือ สัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มทำเครื่องจักรสาน ตำบล ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

กลุ่มไม้ ในส่วนของไม้นั้นเป็นของชาวบ้านที่หากันมา หรือบางคนได้รับมรดกมากรุ่นปู่-ย่า ก็นำไม้นั้นมาให้ทางกลุ่มทำการแปรรูปให้

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้ พบว่า แม่น้ำน่านและป่าไม้ถือว่าเป็นความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ โดยเฉพาะแม่น้ำน่านที่เปรียบเสมือนเลือดที่หล่อเลี้ยงชีวิตของคนในชุมชนที่ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตทางการเกษตร อีกทั้งชุมชนยังมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี ในช่วงฤดูแล้งแม่จะพบกับปัญหา และอุปสรรคบ้างแต่คนในชุมชนก็ไม่เรียกร้อง และช่วยกันในการแก้ไขปัญหา น้ำไปถึงพื้นไร่พื้นนาข้าวชาวบ้านก็ยินดีที่จะรอ ในส่วนของป่าไม้ชุมชนก็พยายามที่จะปลูกป่าเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยได้รับความร่วมมือจากโรงเรียน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม่ชุดชนวัดหาดมูลกระบือมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อยู่อย่างจำกัด แต่ชาวบ้านก็เรียนรู้ และใส่ใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๔.๓.๓.๔ การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจของคนในชุมชน ที่สามารถประยุกต์ด้านจิตใจ ฝึพัฒนาและมีความรู้ ชยันหมั่นเพียร

กลุ่มข้าวเม่าพอก วัดได้กลายเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของคนในชุมชน ในการทำข้าวเม่าพอก การเตรียมวัตถุดิบต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะมาร่วมด้วยช่วยกันที่วัด บางครั้งตรงกับวันพระเมื่อชาวบ้านทำบุญเสร็จก็จะพากันรับประทานอาหารที่วัด หลังจากนั้นก็จะช่วยกันลงมาตำข้าวเหนียวที่เป็นวัตถุดิบในการทำข้าวเม่าพอก ^{๕๔}

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้ พบว่า ชาวบ้านในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ถือเป็นกลุ่มชาวบ้านที่มีแรงศรัทธาต่อวัดเป็นอย่างมาก จากการทำบุญประเพณีข้าวเม่าพอก ชาวบ้านได้ร่วมแรงร่วมใจกันเป็นอย่างดีถึงแม้จะเป็นคนจากสองตำบลที่คุ้นเคยกันบ้าง ไม่คุ้นเคยกันบ้างแต่พวกเขาก็ร่วมมือร่วมใจกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางความร่วมมือ ผู้นำท้องที่/ท้องถิ่นให้การช่วยเหลือ และสนับสนุนแม้ในบางครั้งอาจจะมีข้อบกพร่องไปบ้าง ในส่วนของโรงเรียนก็ส่งเด็กนักเรียนมาเข้าร่วมกิจกรรมจัดเตรียมวัตถุดิบ ซึ่งการกระทำ ต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และสามารถพึ่งตนเองได้

๔.๓.๓.๕ ภาวะผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ความเป็นปึกแผ่นในชุมชน การกระจายข้อมูลข่าวสารในชุมชน

วัดหาดมูลกระบือ เป็นสถานที่สำคัญของคนในชุมชนนอกจากจะเป็นที่พึ่งทางจิตใจแล้ว ยังเป็นสถานที่สำคัญที่ญาติโยมทั้งสองตำบลไม่ว่าเป็นตำบลย่านยาว ตำบลไผ่ขวางก็จะมาพบปะพูดคุยกันที่วัด อีกทั้งในช่วงเทศกาลต่าง ๆ วัดก็ได้กลายเป็นสถานที่หลักในการจัดกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมแต่ละกิจกรรมที่เกิดขึ้นนั้นก็ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านทั้งสองตำบลเป็นอย่างดี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวัดหาดมูลกระบือเป็นศูนย์รวมทั้งในด้านจิตใจ การพบปะพูดคุย การจัดกิจกรรม และสถานที่ที่มอบความสุขให้กับคนในชุมชน

^{๕๔} สทนากลุ่มคณะกรรมการวัดหาดมูลกระบือ สัมภาษณ์กลุ่มทำข้าวเม่าพอก ตำบล ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

บทบาทของผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่น ผู้ให้สัมภาษณ์ กล่าวว่า “ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผู้นำในชุมชนให้ความร่วมมือ และสนับสนุนเป็นอย่างดี แต่ก็ยังน้อยอยู่”

โรงเรียน ในทุกๆครั้งที่วัดจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทางคณะครู อาจารย์และนักเรียนต่างก็พากันมาเข้าร่วมกิจกรรม รวมไปถึงช่วงที่เตรียมวัตถุดิบในการทำข้าวเม่าพอกทางเด็กนักเรียนก็เข้ามาช่วยในเรื่องของการจัดเตรียมวัตถุดิบ (การตำข้าว)^{๕๕}

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยได้ พบว่า การจัดการของชุมชนในเรื่องบทบาทภาวะผู้นำของชุมชนวัดหาดมูลกระบือเป็นการจัดการที่ดี และลงตัว กล่าวคือ วัดและพระสงฆ์ ได้ทำหน้าที่ของตนตามหลักสาธารณสงเคราะห์ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจให้กับคนในชุมชน เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนรู้จัก และสามัคคีช่วยเหลือกัน อีกทั้งทางวัดคอยให้การช่วยเหลือ และเป็นที่พักทางจิตใจในยามพวกเขาเดือดร้อน ขณะที่ผู้นำท้องถิ่น/ท้องถิ่นก็ทำหน้าที่ของตนให้ความร่วมมือ ให้การสนับสนุนแม้ในบางครั้งอาจจะขาดตกบกพร่องไปบ้าง อีกทั้งโรงเรียนก็พร้อมที่จะร่วมทำกิจกรรมกับทางวัด หรือถ้าทางวัดต้องการความช่วยเหลือในด้านไหนโรงเรียนก็พร้อมที่จะช่วยเหลือ และสนับสนุนวัด และชุมชน

---

^{๕๕} สันทนาการกลุ่มคณะกรรมการวัดหาดมูลกระบือ เจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ ตำบล ย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตและวิธีการวิจัย

๕.๑.๑ สรุปความเป็นมา

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศให้เป็นประเทศรายได้สูง ที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคตโดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและวิสาหกิจชุมชน^{๕๖}

“เศรษฐกิจฐานราก” คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชนวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก

ระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความหลากหลายและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุดระบบเศรษฐกิจฐานราก จะต้องมีความหลากหลาย พอเพียงเพื่อเปิดโอกาสและแบ่งปันให้คนทุกกลุ่มทุกวัยสามารถมีพื้นที่และมีโอกาสในการร่วมพัฒนาได้อย่างผสมผสานและสร้างสรรค์ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตรเป็นธรรม และมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียม^{๕๗} การท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากได้

เนื่องจากกระแสการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกกล่าวถึงในระดับโลกและระดับประเทศ ประกอบกับสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีอัตราการเติบโตเพิ่มสูงขึ้น หน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยว ได้ตระหนักรู้และร่วมกันพัฒนาเพื่อยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ

^{๕๖} แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑๖) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

^{๕๗} คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก บรรณาธิการ . (๒๕๕๙). คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๑๙-๒๐

ประเทศไทยจากฐานรากสู่มาตรฐานสากล โดยมุ่งเน้นภาคประชาชนในท้องถิ่นเป็นเป้าหมายหลัก บทความวิชาการนี้จึงมุ่งเน้นการศึกษาประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน และหลักการเศรษฐกิจฐานราก จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับหลักเศรษฐกิจฐานราก ในการนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนผ่านหลักการเศรษฐกิจฐานราก ตลอดจนวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ความอย่างยั่งยืนจากแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนอันนำไปสู่การเสริมสร้างสมรรถนะของทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนใหม่ศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบพึ่งพาตนเองบนฐานแห่งความพอเพียง ผูกกับการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น และมุ่งเน้นการสร้างความสุขของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเกิดความยั่งยืนในชุมชนอย่างแท้จริง^{๕๔}

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยประชาชนจำนวน ๒ ตำบลโดยมีการรวมตัวของประชาชนหมู่ที่ ๓ จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาอาชีพเกษตร ขณะที่ยังมีประชาชนภายในตำบลย่านยาวอีกจำนวนหนึ่งซึ่งได้รวมตัวกันประกอบอาชีพที่หลากหลาย อาทิเช่น การเกษตร การทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย การทำดอกไม้จันทน์ ขนมกระยาสารท เครื่องจักสาน การเพาะเห็ด นอกจากนี้ยังมีการผลิตสินค้า OTOP ซึ่งเป็นสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่ผลิตและจำหน่ายในแต่ละท้องถิ่นโดยได้รับอิทธิพลมาจากภูมิปัญญาของบรรพชนวิถีชีวิต ประเพณี และได้รับการพัฒนาต่อยอดให้ทันสมัย ด้วยความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น นอกจากนี้เมื่อถึงเทศกาลแข่งขันเรือยาวภายในจังหวัดพิจิตร ชาวบ้านต่างมีส่วนร่วมในการที่จะทำอาหารจัดจำหน่ายโดยมีวัดหาดมูลกระบือเป็นศูนย์กลาง อาทิเช่น ข้าวหลาม ข้าวเม่าพอก ซึ่งจะมีเพียงปีละ ๑ ครั้ง คือช่วงงานแข่งเรือยาวเท่านั้น โดยอดีตเจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดที่จะทำจำหน่ายเพื่อนำเงินเข้าวัดนับเป็นการสร้างบุญ สร้างความผูกพันระหว่างชาวบ้านและวัดเพราะคนทั่วไปทอดข้าวเม่านั้น ไปด้วยใจไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น เพื่อนำรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายถวายวัดเพื่อเป็นการบำรุงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่สังคมไทย และยังมีประเพณีที่สำคัญและกิจกรรมหรือวิถีที่สร้างความรักความสามัคคีและเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและสามารถสร้างรายได้หรือกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี คือ แต่ในปัจจุบันการแข่งขันด้านการค้าขายมีการแข่งขันกันในระดับสูง อาทิเช่น ห้างสรรพสินค้าต่างๆ มีการแข่งขันทางการค้ากันในระดับสูงได้ดำเนินธุรกิจทั้งค้าส่งและปลีก และได้ขยายสาขาแทบจะทุกพื้นที่ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชน

อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-๑๙) ทำให้เกิดรูปแบบการการค้าขายผ่านระบบออนไลน์มีบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้านยังส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนอย่างหนักหน่วง เพราะชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชนบทขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงรูปแบบการค้าขายที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งจะเคยชินกับการที่รอผู้ซื้อเดินทางมาซื้อสินค้าที่ร้าน รวมถึงจุดอ่อนที่สำคัญ ๓ ด้านหลัก คือ ๑. “การตลาด” สินค้าไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ สินค้ามีลักษณะใกล้เคียงกัน ไม่มีความแตกต่างบรรณจุภัณฑ์ หีบห่อไม่สวยงามและทันสมัย ๒. “ตั้งราคาไม่สอดคล้องกับต้นทุนของสินค้า” ทำให้ประสบปัญหาทางการเงินจนเกิดภาวะขาดทุน ๓. “ขาดช่องทางการจำหน่าย” ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่

^{๕๔} เกวลิน หนูสุทธิ วราภรณ์ ดวงแสง. (๒๕๖๒). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดเศรษฐกิจฐานราก. วารสารการบริหารท้องถิ่น, ๑๒(๓) ๔๘๑-๔๙๖.

สามารถเข้าถึงสินค้า และไม่มี การทำการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้จัก แบรินด์ และสินค้า ๔. เครือข่ายในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ซึ่งส่งผลให้ประชาชนที่รวมตัวกันผลิตสินค้ามีความ ท้อแท้ในการดำเนินการ

วิถีชีวิตของของชุมชนวัดหาดมูลกระบือดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลใน พระพุทธศาสนา ดังนั้นจะมีหลักธรรมใดในพระพุทธศาสนาที่จะสามารถนำมาบูรณาการเพื่อเป็นส่งเสริมให้ เกิดพุทธวิธีการในการสร้างพลังบวรของชุมชนวัดหาดมูลกระบือให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น รูปแบบ เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือควรเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนา รูปแบบ เศรษฐกิจฐานรากให้ดียิ่งขึ้น จะมีแนวทางใดที่จะสามารถการพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิง สร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรให้ขยายออกไปเป็นวงกว้างได้ อย่างไรนั้นว่าเป็นคำถามที่ท้าทายพลังบวรในพื้นที่เป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจฐาน รากของชุมชนที่สัมพันธ์กับวิถี วัฒนธรรม ประเพณี และวัดในพระพุทธศาสนา

๕.๑.๒ วัตถุประสงค์

๕.๑.๒.๑ เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูล กระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๕.๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูล กระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๕.๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูล กระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๕.๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๕.๑.๓.๑ ขอบเขตด้านแนวคิด ทฤษฎี

แนวคิดที่นำมาศึกษาเป็นแนวคิดทฤษฎี ผลการวิจัย จากผู้รู้ต่างๆ ตลอดจนผู้ที่มีประสบการณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

เศรษฐกิจฐานราก แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑๖) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สู่ SDGs แผนธุรกิจเพื่อชุมชน (Business Model Canvas ; BMC) การพัฒนาที่ยั่งยืน ยุทธศาสตร์ชาติ กับ SDGs แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม หลักสัพพัตถธรรม หลักอิทธิบาท ๔ เป็นต้น

๕.๑.๓.๒ ขอบเขตด้านการศึกษา

การรวมกลุ่ม การจัดการระบบการเงินของชุมชน ระบบการจัดการทุน ชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน การฟื้นฟูทรัพยากร ระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายใน และภายนอก ระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า สร้างความร่วมมือในทุกระดับและ ทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดี ระบบการอยู่ร่วมกัน มีคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นเจ้าของร่วมกัน คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในศักยภาพเศรษฐกิจ ฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ที่มีการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา ทุนด้านต่างๆ การพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนที่มาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและ

การบริการในชุมชน มีการเชื่อมโยง/การบูรณาหลักพุทธธรรม ทุนชุมชน (ที่เป็นเงินและไม่ใช้ตัวเงิน) ระบบข้อมูล และมีชุดความรู้ของชุมชน (นวัตกรรมชุมชน) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้

๕.๑.๓.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกการเลือกประชากรแบบเจาะจง (Purposive) ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

เจ้าอาวาส, กรรมการวัด วัดหาดมูลกระบือ กลุ่มข้าวเม่าพอก กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ กลุ่มเลี้ยงปลา กลุ่มเรือยาว พ่อค้า แม่ค้า ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ประชาชนในพื้นที่วัดหาดมูลกระบือ

รวมทั้งสิ้น ๔๕ รูป/คน

๕.๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในพื้นที่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร

๕.๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตุลาคม ๒๕๖๔ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๕

๕.๑.๔ สรุปวิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการจัดเวที ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับชุมชน แนวทาง และกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก เป็นต้น

๕.๒ สรุปผลการศึกษา

ในการสรุปผลในครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นสามประเด็นหลักคือหลักการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรม การวิเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมกับหลักศาสนาและสิทธิมนุษยชน และแนวทางการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมกับการสร้างความมั่นคงทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือในอนาคต ให้ความสำคัญไปที่มรดกทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของชุมชน การเพิ่มมูลค่าสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ เช่น ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสนับสนุนการขายสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของกลุ่มอาชีพชุมชน พัฒนาระบบเศรษฐกิจให้เติบโตด้วยการสร้างเครือข่าย ร่วมมือเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ระบบเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ สามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจของชุมชนอื่น ๆ

ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ กิจกรรมแข่งเรือยาว และกิจกรรมทำข้าวเม่า ใช้วิธีประชุมระดมสมอง จากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชน

วัดหาดมูลกระบือ คณะกรรมการวัด และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ เกิดเป็นกลุ่มข้าวเม่าและกลุ่มเรือ ในขณะที่การรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก และกลุ่มเลี้ยงปลา ออกแบบแผนการจัดการธุรกิจบนพื้นฐานระบบการเงินและทุน แต่ทุกกลุ่มล้วนมีความเชื่อมโยงถึงกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่าทุกกลุ่มจะรวมเป็นกลุ่มเดียวเพื่อดำเนินงานร่วมกัน

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร มีสองทัศนะ มุมหนึ่งมองจากวัดมายังชุมชน ส่วนอีกมุมหนึ่งมองจากชุมชนไปยังวัด แต่ความเห็นทั้งสองมุมมองมาบรรจบกันอย่างลงตัว กล่าวคือ วัดเห็นว่าสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน ส่วนชุมชนมองว่ากิจกรรมทำข้าวเม่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของวัด เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นหุ้นส่วน ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ กระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ การจัดการของชุมชนในเรื่องบทบาทภาวะผู้นำของชุมชนวัดหาดมูลกระบือเป็นการจัดการที่ดี และลงตัว กล่าวคือ วัดและพระสงฆ์ ได้ทำหน้าที่ของตนตามหลักสาธารณสงเคราะห์ เป็นศูนย์รวมทางจิตใจให้กับคนในชุมชน เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนรู้จักและสามัคคีช่วยเหลือกัน อีกทั้งทางวัดคอยให้การช่วยเหลือ และเป็นที่พักทางจิตใจในยามพวกเขาเดือดร้อน ขณะที่ผู้นำท้องที่/ท้องถิ่นทำหน้าที่ของตนให้ความร่วมมือ ให้การสนับสนุนแม่ในบางครั้ง อาจจะขาดตกบกพร่องไปบ้าง อีกทั้งโรงเรียนก็พร้อมที่จะร่วมทำกิจกรรมกับทางวัด หรือถ้าทางวัดต้องการความช่วยเหลือในด้านไหนโรงเรียนก็พร้อมที่จะช่วยเหลือ และสนับสนุนวัด และชุมชน

๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย

ปณิธาน

หากดวงดาวที่มองเห็นอยู่ร่าไรเป็นหลักชัย คือการทำดีสัมฤทธิ์ผล
ถึงลำบากยากแค้นแสนมิดมน จะสู้ทนไปให้ถึงซึ่งดวงดาว

การอภิปรายผลในครั้งนี้คณะผู้วิจัยเลือกใช้การรวมกลุ่มของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในแต่ละกลุ่มของชุมชน ข้อเสนอแนะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คณะผู้วิจัยขอเสนอประเด็นสำคัญที่ค้นพบมีรายละเอียดดังนี้

การรวมกลุ่มของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

กลุ่มข้าวเม่าพอก การรวมกลุ่มกันของกลุ่มข้าวเม่าพอกนั้นเกิดจากการร่วมมือกันของชาวบ้านสองตำบลได้แก่ ตำบลไผ่ขวาง และตำบลย่านยาว เมื่อใกล้ถึงฤดูการแข่งขันเรือยาวในทุก ๆ ปี ชาวบ้านทั้งสองตำบลก็จะมาร่วมด้วยช่วยกันในการเตรียมวัสดุสำหรับทำข้าวเม่าพอก ซึ่งการ

เตรียมวัตถุดิบนั้นมีการจัดเตรียมกันเป็นเดือน ๆ เรียกได้ว่าทางวัดหาดมูลกระบือเองก็ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันชาวบ้านเองก็มาด้วยจิตศรัทธาเพื่อที่จะสืบสาน อนุรักษ์ไว้ซึ่งบุญประเพณี"ข้าวเม่าพอก" ที่พระครูพิเชษฐธรรมคุณ หรือหลวงพ่อเชียร ธัญญะโชติ อดีตเจ้าอาวาสวัดหาดมูลกระบือ ที่ท่านเป็นนักพัฒนาผู้สืบสานการทำข้าวเม่าพอกแห่งวัดหาดมูลกระบือนี่

กลุ่มทำไม้ การรวมกลุ่มกันของกลุ่มทำไม้นั้น เริ่มจากการมีสมาชิกจำนวน ๕ คน และได้จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต่อมาในภายหลังได้รับการจดทะเบียนเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยที่การรับงานของกลุ่มทำไม้นั้นส่วนใหญ่ก็จะรับงานจากคนในชุมชน และวัดหาดมูลกระบือ

กลุ่มจักรสาน การรวมกลุ่มกันของกลุ่มจักรสานนั้น เริ่มจากการที่ชาวบ้านว่างงานจากการทำเกษตร ทางหน่วยงานจากส่วนกลางให้ความอนุเคราะห์ โดยจัดคณาจารย์จาก กศน.มาจัดฝึกอบรมให้กับชาวบ้านในเรื่องของการจักรสาน เมื่อชาวบ้านได้รับความรู้ในส่วนนี้แล้วก็ได้รวมตัว และทำการจัดตั้งเป็นกลุ่มกันขึ้นมาให้มีลักษณะเป็นรูปธรรม โดยมีเงินทุนจากชุมชนให้การสนับสนุน

การรวมกลุ่มของแต่ละกลุ่มในชุมชนมีที่มา และความสำคัญที่แตกต่างกันไป อย่างกลุ่มข้าวเม่าพอกเป็นการรวมกลุ่มกันของสองตำบลที่มีจิตศรัทธาในเรื่องเดียวกัน คือ การที่จะสืบสานบุญประเพณีข้าวเม่าพอก ขณะที่กลุ่มทำไม้นั้นการรวมกลุ่มเกิดจากการกลุ่มคนที่มีความสนใจในเรื่องของการทำไม้จนได้รับการจดทะเบียนเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ส่วนกลุ่มจักรสานนั้นการรวมกลุ่มเกิดจากการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐที่เห็นว่าเมื่อชาวบ้านหมดฤดูกาลเก็บเกี่ยวชาวบ้านได้ว่างงานจึงมีนโยบายที่จะสอนงานให้กับชาวบ้านเพื่อเพิ่มช่องทางทางรายได้อีกหนึ่งช่องทาง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในแต่ละกลุ่มของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

กลุ่มข้าวเม่าพอก ความสำเร็จของกลุ่มข้าวเม่าพอกนั้นเกิดจากแรงศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อหลวงพ่อเชียรที่ท่านเป็นนักพัฒนา สืบสานการทำข้าวเม่าพอก ตลอดระยะเวลาที่ท่านมีชีวิตอยู่ท่านก็จะลงแรง และลงไปช่วยชาวบ้านทำข้าวเม่าพอกเป็นประจำ อีกทั้งท่านเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับคนในชุมชนเสมอมา เมื่อท่านถึงแก่กรรมภาพ ส่งผลให้คนในชุมชนจึงอยากสานต่อความตั้งใจของหลวงพ่อเชียรในการทำข้าวเม่าพอก ซึ่งในปัจจุบันมีพระมหาเมธี จันทวิโส ไวยวัฒน์ เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้สานต่อทั้งในเรื่องของการทำข้าวเม่าพอกเอง และการสานสัมพันธ์กับชาวบ้านในชุมชน เมื่อถึงฤดูกาลแข่งเรือยาวทางวัดเองก็ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในการช่วยกันจัดเตรียมวัตถุดิบเมื่อทำข้าวพอก ขณะเดียวกันทางวัดเองก็เป็นศูนย์รวมจิตใจให้กับชาวบ้าน ทุก ๆ ครั้งที่ชาวบ้านมีกิจกรรมต่าง ๆ ทางวัดก็ให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

กลุ่มทำไม้ ความสำเร็จของกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคล โดยเฉพาะในเรื่องของความอดทน และการพากเพียรที่จะพัฒนาฝีมือของตนเองอยู่เสมอ ก่อนที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะมาอยู่ในจุดนี้นั้นเขากล่าวว่า “ ผมไปศึกษาการทำไม้ถึงศูนย์ศิลปาชีพบางไทร ที่อยู่อยู่กับผู้รู้มาเป็นปี ๆ ถึงได้นำมาต่อยอด และพัฒนาเป็นของกลุ่มตนเอง ”

กลุ่มจักรสาน ความสำเร็จของกลุ่มจักสานนั้นเกิดจากการได้รับความอนุเคราะห์จากภาครัฐได้แก่ กศน. อาจารย์จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาให้ชุดความรู้ในเรื่องของการจักสาน และตัวของกลุ่มจักสานเองก็พากเพียรที่จะเรียนรู้ และพัฒนาฝีมือของกลุ่มอยู่เสมอ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในแต่ละกลุ่มของชุมชนวัดหาดมูลกระบือมีความแตกต่างกัน แต่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือการทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จจากงานที่กลุ่มได้ทำอยู่ อย่างกลุ่มข้าวเม่าพอก เกิดจากแรงศรัทธา และความร่วมมือของคนในชุมชนที่จะช่วยกันผลิตข้าวเม่าพอกให้ได้จำนวนมาก และขายให้ได้ยอดเงินที่มากเพื่อนำเงินที่ได้มาทำนุบำรุงวัด ขณะที่กลุ่มไม้เกิดจากความขยันหมั่นเพียรของแต่ละบุคคลเพื่อสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาดีที่สุดในที่สุด และสร้างรายได้ให้กับคนในกลุ่ม และในส่วนของกลุ่มจักสานนั้นถึงแม้จะมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนแต่ทางกลุ่มเองก็ต้องเรียนรู้ชุดความรู้ ใหม่ ๆ เพื่อให้ผลงานของตนออกมาดี และมีคุณภาพเนื่องจากงานจักสานนั้นเป็นสินค้า และผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ทั่วไปตามท้องตลาด

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

กลุ่มข้าวเม่าพอก ต้องการกำลังคน อยากได้คนรุ่นใหม่ที่มาสืบทอดการทำข้าวเม่าพอก ในปัจจุบันได้มีได้คนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยแต่เข้ามาช่วยในเรื่องของการตลาด การประชาสัมพันธ์ ซึ่งยังขาดกลุ่มคนที่จะสืบสาน อนุรักษ์การทำข้าวเม่าพอกมิให้หายไปในอนาคต

วัด ทางวัดมีแผนที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแต่ยังไม่พร้อม เนื่องจากตึ๊งยังต้องได้รับการปรับปรุง ยังขาดทำน้ำในการโดยสารขึ้น-ลงเรือ ซึ่งเจ้าอาวาสกล่าวว่า “ต้องการที่จะให้หน่วยงานเข้ามาช่วยสนับสนุนในส่วนนี้” การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีวัด ๓ วัด ได้แก่ วัดหงส์ วัดท่าพ้อ และวัดหาดมูลกระบือร่วมกัน โดยใช้เส้นทางเดินเรือไปยังวัดต่าง ๆ อีกทั้งทางวัดหาดมูลกระบือเองก็จะเปิดเป็นตลาดชุมชนให้ชาวบ้านในชุมชน และทางโรงเรียนได้นำสินค้ามาวางจำหน่าย เพื่อเพิ่มรายได้ให้ชาวบ้าน และโรงเรียนอีกหนึ่งทาง เปิดศาลา ๑๐๐ ปีทำเป็นพิพิธภัณฑ์ในการจัดแสดงของเรือยาว อีกทั้งจะจัดทำโบว์ซัวร์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์จากกลุ่มไม้ และกลุ่มจักสานให้ผู้สนใจสามารถดูแบบ และสั่งซื้อสินค้าได้

กลุ่มไม้ ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย และกระบวนการส่งผลให้เป็นปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มทำไม้ ไม่ว่าจะเป็นการแปรรูปไม้ก็มีข้อกฎหมายเข้ามาจำกัด ซึ่งส่งผลให้กลุ่มทำไม้มีความลำบากในการผลิตสินค้า ในปัจจุบันนี้กลุ่มทำไม้ก็จะพัฒนาขอจัดตั้งเป็นโรงเลื่อยไม้ให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ต้องการให้คนรุ่นใหม่เข้ามาเรียนรู้วิธีการทำข้าวเม่าพอก เพื่อสืบสานบุญประเพณีข้าวเม่าพอกไม่ให้ขาดหายไปจากชุมชนในอนาคต ขณะที่ถ้าวัดเองสามารถทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ก็จะส่งผลดีต่อคนในชุมชน ชาวบ้าน โรงเรียน กลุ่มทุกกลุ่มในชุมชนมีงาน มีรายได้ พึ่งพาตนเองได้จนไม่ต้องเดือดร้อนเพื่อที่จะไปหางานทำที่อื่น ในส่วนของกลุ่มไม้ นั้นข้อกฎหมายกลายเป็นอุปสรรคในการประกอบอาชีพของกลุ่ม จึงต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงในแง่ของกฎหมายเพื่อให้กลุ่มมีงาน และมีรายได้จากการแปรรูปไม้ได้

และมีความสอดคล้องกับรัฐกาญู ฉีรบรรกุล ได้ทำการศึกษาเรื่องการออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ขนมไทยของชุมชนตรอกข้าวเม่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. ผลการศึกษาพบว่า ขนมไทยของชุมชนตรอกบ้านข้าวเม่า เป็นเหมือนสิ่งบ่งชี้อัตลักษณ์ชาวบางกอกน้อย จากวัตถุดิบและกรรมวิธีการผลิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมที่คงเอกลักษณ์ เพื่อคงลักษณะและรสชาติของขนม แต่ยังคงขาดแนวทางในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ทั้งไม่ช่วยคงอายุที่เหมาะสมของขนม และตราสัญลักษณ์ขาดการขอรับการคุ้มครองภายใต้กฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้ขาดอำนาจต่อรองในเชิงทางการค้า

และสรรเพชร เพียรจัด, จตุพัฒน์ สมป์ปิโต, จินตนา วัชรโพธิกร, จารินี ม้าแก้ว. ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า แบบบูรณาการ อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ทางการตลาดใหม่คือ ขายแบบของฝาก ขายแบบกิจกรรมทดลองทำ ขายแบบออกร้านทำกินสด ขายออนไลน์ การออกบูธแสดงสินค้าตามงานเทศกาลและงานอีเว้นท์การเพิ่มช่องทางการจำหน่าย คือ กลยุทธ์การตลาด ๖P มาตรฐานผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ พบว่า การควบคุมมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ลักษณะเนื้อสัมผัส สีกลิ่น รส สิ่งแปลกปลอมวัตถุเจือปนอาหาร บรรจุภัณฑ์ปริมาณ ข้อมูลฉลากโภชนาการ และลักษณะของผลิตภัณฑ์ รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชน พบว่า การบูรณาการแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้การบูรณาการศาสตร์วิชาการความรู้จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนจากสถานการณ์ปัญหาของชุมชนโดยแบ่งบทบาทหน้าที่ในการพัฒนา ผลความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจชุมชน พบว่า มูลค่าของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น ๑๕-๒๘.๐๖% มูลค่าเพิ่มมีดังนี้ ข้าวเม่าตูปอค่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้น ๑๓๖.๒๒% ข้าวเม่าลูกชิ้นมีมูลค่า เพิ่มขึ้น ๑๑๕.๓๐% ข้าวเม่าคลุกมูลค่ามีเพิ่มขึ้น ๑๐๗.๒๑% ข้าวเม่าหมีมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ๙๘.๓๑% ข้าวเม่า กระจายสารท มีมูลค่าเพิ่มขึ้น ๘๘.๔๗% คณะกรรมการกลุ่มเป็นผู้จัดสรรการจัดซื้อวัตถุดิบเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง

และ ฐิติพร สํารายศาสตร์, ชลลดา รุ่งเรือง, วรวิญชลี เหมะสุทธิ. ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มอาชีพสตรีจักสานปานครนารายณ์ สูผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างรายได้ภายใต้ชื่อแบรนด์ “ ARAYA ” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของกลุ่มอาชีพสตรีจักสานปานครนารายณ์ คือ ๑.) การวางแผนก่อนการผลิต ๒.) การพัฒนาตราสินค้าและสร้างการรับรู้ต่อผู้บริโภค ๓.) การใช้กลยุทธ์ ๔ P's ในการทำการตลาด ๔.) การพัฒนาทักษะของสมาชิกภายในกลุ่มสตรีจักสานปานครนารายณ์อยู่เสมอ ๕.) มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายใกล้เคียงเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ๖.) มีการจัดการด้านการขนส่งอย่างมีประสิทธิภาพ ๗.) นำเทคโนโลยีด้านสื่อออนไลน์เข้ามาร่วมพัฒนาแบรนด์ ๘.) ผู้นำกลุ่มมีทักษะในการแก้ไขปัญหาและมีความเป็นผู้นำ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มอาชีพสตรีจักสานปานครนารายณ์ คือ ๑.) ข้อจำกัดในด้านเวลาของสมาชิกที่ไม่ตรงกัน ๒.) สภาพอากาศในบางฤดูทำให้วัตถุดิบไม่เพียงพอ

ผลการศึกษาที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้อง สำหรับผู้ประกอบการในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินธุรกิจของตนเองให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

และ สวรินทร์ เบ็ญเต็มอะหลี. ได้ทำการศึกษาเรื่อง วิถีคนและวิถีคลองนาทับ ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. ผลการศึกษาพบว่า การปรับตัวของชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางกระแสการพัฒนา ที่มีอาจเล็งได้ ขณะเดียวกันภาครัฐควรตระหนักในสิทธิของชุมชนโดยดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของโครงการอย่างโปร่งใสและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง ตลอดจนปรับแนวนโยบายให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน

๕.๔ องค์ความรู้ใหม่

คณะผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานราก วิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ศักยภาพ

ประเพณีแข่งเรือยาว, กลุ่มข้าวเม่าพอก
กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้, กลุ่มจักสาน
กลุ่มเลี้ยงปลา, กลุ่มทำเรือยาวพิจิตร

วิเคราะห์

วิถีชีวิตของคนในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ดำเนินไปตาม
วัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา และมีวัดเป็น
ศูนย์กลางของจิตใจ มีความมั่นคงจากการสืบทอดมรดกทาง
วัฒนธรรมมายาวนาน โดยเฉพาะประเพณีแข่งเรือยาว และ
การทำข้าวเม่าพอก อดีตเจ้าอาวาสท่านนำหลักหลักธรรม
สังคหวัตถุ ๔ (ทาน, ปิยวาจา, อัตถจริยา, สมานัตตตา)
มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างความสามัคคีให้กับชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. มองจากวัดมายังชุมชน วัดเห็นว่าสืบคำและผลิตภัณฑ์พื้น
บ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน
2. มองจากชุมชนไปยังวัด ส่วนชุมชนมองว่ากิจกรรมทำ
ข้าวเม่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของวัด
3. เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นส่วนช่วยขับเคลื่อน
ระบบการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ
4. ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาโดยใช้วัดเป็น
ศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ
กระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
พ.ศ. 2565

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง
การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิง
สร้างสรรค์
ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

MCU RS 610765015

ภาพที่ ๑ องค์ความรู้: การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๕.๕ ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. ภาครัฐควรสนับสนุนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางของคนในท้องถิ่น (ไม่ควรสนับสนุนวัดที่มีความโด่งดังอยู่แล้วๆ ไปสนับสนุนควรสนับสนุนวัดที่มีกระแสรอง)

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถออกแบบตลาดเชิงวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมสนับสนุนวัฒนธรรมพื้นถิ่นของชุมชนได้ และเป็นเวทีให้คนในชุมชนแสดงออกผ่านวัฒนธรรมของตนเองได้ โดยใช้วัดเป็นพื้นที่ดำเนินการได้

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า

๑. มองจากวัดมายังชุมชนวัดเห็นว่าสินค้าและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

๒. มองจากชุมชนไปยังวัดส่วนชุมชนมองว่ากิจกรรมทำข้าวเม่าเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของวัด

๓. เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นหุ้นส่วนขับเคลื่อนระบบการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพเข้าด้วยกันโดยใช้วัดเป็นฐาน

๔. การประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธกระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. การบริหารจัดการวัดในทางพระพุทธศาสนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒. การอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพื้นถิ่นเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจชุมชน

บรรณานุกรม

- กลุ่มข้าวเม่าพอก. วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. สัมภาษณ์, ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.
- กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังวังกระดี่ทอง. ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. สัมภาษณ์, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.
- กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ. ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. สัมภาษณ์, ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕.
- กศิพัญญ์ ทองแถม และโฆสิต แพงสร้อย. “ปัญหาและแนวทางการแก้ไขสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิธี ในจังหวัดอุดรธานี”, วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗ (กันยายน ๒๕๖๒): หน้า ๓๔๖๙-๓๔๘๘.
- กาญจนา แก้วทิพย์ และคณะ. “รูปแบบการจัดความยากจนเพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของ ชุมชนในจังหวัดเชียงราย”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓): หน้า ๓๓๖-๓๔๗.
- กาญจนา รอดแก้ว ฤกษ์ค์ เสนานุช ธรรมรงค์ จันใด. (๒๕๖๔). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบาย การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. King Prajadhipok's Institute Journal, ๑๙(๑) ๔๘-๖๖.
- กาญจนา รอดแก้ว และคณะ. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): หน้า ๔๘-๖๖.
- กาญจนา รอดแก้ว. “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, วารสารสถาบันพระปกเกล้า. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๔): หน้า ๔๘-๖๖.
- การสนทนากลุ่ม ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร พิจิตร
- การสนทนากลุ่ม. ณ วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร พิจิตร. ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕.
- เกวลิน หนูสุทธิ วราภรณ์ ดวงแสง. (๒๕๖๒). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิด เศรษฐกิจฐานราก. วารสารการบริหารท้องถิ่น, ๑๒(๓) ๔๘๑-๔๙๖.
- เกศสุดา โภคานิตย์ และคณะ. (๒๕๖๒). ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจ ฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมใน จังหวัดชัยภูมิ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ๖(๓) ๒๗๙ - ๒๘๙
- เกศสุดา โภคานิตย์ และคณะ. (๒๕๖๒). ศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งเศรษฐกิจ ฐานรากโดยแนวทางประชารัฐตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมใน จังหวัดชัยภูมิ. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ ๖(๓) ๒๗๙ - ๒๘๙

- คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก บรรณาธิการ . (๒๕๕๙). คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ๑๙-๒๐
- จักพงค์ มัตสยะวนิชกุล และพิชญาภา ยืนยาว. “กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, **วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๑): หน้า ๓๔๖-๓๖๒.
- ฐิติพร สำราญศาสตร์, ชลลดา รุ่งเรือง, วรวิชัย เหมะสุทธิ. (๒๐๑๙). ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มอาชีพสตรีจักสานป่านศรนารายณ์ ผู้ผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างรายได้ภายใต้ชื่อแบรนด์ “ ARAYA ” **Veridian E-Journal, Silpakorn University**, Vol. ๑๒ No. ๓ (๒๐๑๙): Humanities, Social Sciences, and Arts (May – June ๒๐๑๙) ๓๗๙-๓๘๖
- ณัฐกาญจน์ ธีรบรรณกุล. (๒๕๖๑). การออกแบบพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ขนมไทยของชุมชนตรอกข้าวเม่า เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (๒๕๖๑): **วารสารศิลป์ พีระศรี** ๑๒๖-๑๔๙
- ทิพวรรณ ฤทธิชัย และนันทวัน ปัญญาศรนากรณ. “ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนผ่านการพัฒนาระบบบัญชีสู่ความยั่งยืน”, **วารสารศิลปะศาสตร์และอุตสาหกรรมบริหาร**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕): หน้า ๒๔๒-๒๕๑.
- ชนชาติ โชติชนันท์ และกฤษฎวรรณ โล้วชินทร์. “ศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี”, **Journal of Buddhist Education and Research**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): หน้า ๑๑๒-๑๒๘.
- ธนากร เทียงน้อย และคณะ. “องค์กรชุมชนด้านการส่งเสริมอาชีพเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”, **วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน**. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔): หน้า ๔๘-๖๙.
- นภาพรณ บัวแก้ว และไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม. “รูปแบบการพัฒนาอาชีพพืชผักอินทรีย์ของครอบครัวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑): หน้า ๑๗๒๑-๑๗๓๘.
- บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ. (๒๕๖๒). **ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้**. **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา** ๒๗(๕๓) ๘๗ - ๑๐๘
- บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ. “ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้”, **วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๕๓ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒): หน้า ๘๗ - ๑๐๘.
- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (๑๖) ประเด็น เศรษฐกิจฐานราก (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)
- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) สืบค้นจาก <https://84000.org> เมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๔

- พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พระธรรมปิฎก (ประยูรย์ ปยุตฺโต) สืบค้นจาก <https://๘๔๐๐๐.org> เมื่อ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๔
- พระปลัดสุระ จันทิก และคณะ. “บทบาทของสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์”, **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓): หน้า ๒๘๑-๒๙๔.
- พระสิทธิสิงหเสนี (โสภณ โสภโณ) และคณะ. “รูปแบบการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภาคเกษตรกรรมตามหลักพุทธธรรมจังหวัดนครพนม”, **มหาจุฬานาครทรรศน์**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑๐ (ธันวาคม ๒๕๖๒): หน้า ๕๔๑-๕๕๗.
- ยุรดา น้อยวังหิน และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. “ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น”, **Journal of Modern Learning Development**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๔): หน้า ๓๙-๔๘.
- เรวดี พาณิช. “เจตคติผู้บริหารบริษัทไทยที่มีต่อการดำเนินธุรกิจแบบยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ๒๐๑๕-๒๐๓๐”, **วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.)**. ปีที่ ๒๖ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓): หน้า ๑-๑๒.
- วราภูมิ สุวะโสภา และคณะ. “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): หน้า ๘๕-๑๐๐.
- วราภูมิ สุวะโสภา อภินันท์ จันตณี รัชชนันท์ อิศรเดช. (๒๕๕๙). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรม. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, ๕(๑)๘๕-๑๐๐
- ศรัญญา นาเหนือ. “แนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมพื้นเมืองกลุ่มชาติพันธุ์เขมรเพื่อเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจฐานราก”, **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๓): หน้า ๒๓๓-๒๔๘.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๕๙). คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. ๑๙ - ๒๒, ๔๑ - ๔๓
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (๒๕๕๙). คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”. ๑๙ - ๒๒, ๔๑ - ๔๓
- สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ และคณะ. “การสร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม”, **วารสารสมาคมนักวิจัย**. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๒): หน้า ๑๙๑-๒๐๓.
- สรเพชร เพียรจัด, จตุพัฒน์ สมป์ปิโต, จินตนา วัชรโพธิกร, จารินี ม้าแก้ว. (๒๕๖๔). รูปแบบการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์พื้นถิ่นข้าวเม่า แบบบูรณาการอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์. **วารสารวิชาการ มจรบุรีรัมย์**, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑(๒๕๖๔): มกราคม -มิถุนายน ๑๐๕-๑๑๙

สวรินทร์ เบ็ญเต็มอะหลี. (๒๐๑๒). วิถีคนและวิถีคลองนาทับ ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา. **วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)** VOL. ๔ NO. ๘ (๒๐๑๒) ๑๒๙-๑๓๙

สัมภาษณ์กลุ่มข้าวเม่าพอกวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

สัมภาษณ์กลุ่มผู้เลี้ยงปลาในกระชังวังกระดี่ทอง ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

สัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจักสานทางมะพร้าวบ้านหาดมูลกระบือ ตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

สุชินชยันต์ เพ็ชรนิล และสีบตระกูล คำโหมง. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนพัฒนาเทศบาลเพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืนของเทศบาลตำบลเขาชีจรรย์ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี”, **วารสารวิชาการสิรินธรปริทรรศน์**. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓): หน้า ๔๐-๕๑.

สุนทร สายคำ เจาอธิการบุญช่วย โชติวิโส. (๒๕๖๒). ยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. ๕(๒)๔๑๓-๔๒๘.

สุนทร สายคำ เจาอธิการบุญช่วย โชติวิโส. “ยุทธศาสตร์และรูปแบบการเสริมสร้างเครือข่ายเมืองขอนแก่นสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. **Journal of Buddhist Education and Research**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒): หน้า ๔๑๓-๔๒๘.

เสาวลักษณ์ หิรัญรักษ์ และคณะ. “การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในอำเภอดงพญา จังหวัดนครสวรรค์”, **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓): หน้า ๑๕๑-๑๖๒.

โสภณ วุฒิประเสริฐกุล และประทุมทอง ไตรรัตน์. “กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัย ตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๔): หน้า ๓๘๗-๔๐๓.

หทัยชนก คตะสมบุรณ์. “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาด้านเนินศาลา หมู่ที่ ๖ ตำบลเสือโฮก อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท”, **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๒): หน้า ๒๗๐-๒๘๖.

หทัยชนก คตะสมบุรณ์. (๒๕๖๓). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาด้านเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร** ๘(๒) ๔๗๓ - ๔๘๘

หทัยชนก คตะสมบุรณ์. (๒๕๖๓). การพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาด้านเนินศาลา อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร** ๘(๒) ๔๗๓ - ๔๘๘

อนุกุล ต้นสุพล. (๒๕๕๙). **นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, ๑๒(๑)๑๙๓-๒๒๑.

อนุกุล ต้นสุพล. “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): หน้า ๑๙๓-๒๒๑.

อรุณ สนใจ และคณะ. “ศักยภาพการพัฒนาชุมชนสู่หมู่บ้านท่องเที่ยววิถีชุมชนโดยเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจชุมชนฐานรากกับวิถีวัฒนธรรมชุมชนตำบลบุงน้ำเต้า จังหวัดเพชรบูรณ์”, วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖ (มิถุนายน ๒๕๖๔): ๑๙๑-๒๐๐.

อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ. (๒๕๖๓) **ต้นน้ำเจ้าพระยากับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ๘(๔) ๑๔๗๙ - ๑๔๙๑

อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ. “ต้นน้ำเจ้าพระยากับการพัฒนาสู่เศรษฐกิจฐานรากทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๔ (กรกฎาคม-สิงหาคม ๒๕๖๓): หน้า ๑๔๗๙-๑๔๙๑.

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือการวิจัย

แบบคำถามการสัมภาษณ์

เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. ระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ (กิจกรรมทางเศรษฐกิจ) มีอะไรบ้างและทำอย่างไร

.....

.....

.....

๒. การออกแบบแผนการจัดการธุรกิจท่านทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓. กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน (วัดและชุมชนทำร่วมกัน) มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

๔. การมีใจรักในสิ่งที่ท่านทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๕. ความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๖. ความรอบคอบในธุรกิจของท่านอย่างไร

.....
.....
.....

๗. การทบทวนตัวเองและทบทวนองค์กรหรือทบทวนขบวนการในสิ่งที่ได้คิดสิ่งได้ทำผ่านมามีเกิดผลดีผลเสียอย่างไร

.....
.....
.....

๘. ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

หมายเหตุ: เศรษฐกิจฐานราก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่น และในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอกสามารถเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจอื่นๆ ได้อย่างดี อย่างมีฉันทมิตรเป็นธรรมและมีความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ
พระครูวศินวรกิจ, ดร. และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

หมายเหตุ:

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

แบบสังเกต

เรื่อง การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. การรวมกลุ่มเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๒. การจัดการระบบการเงินของชุมชนเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๓. ระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน การฟื้นฟูทรัพยากร ทำอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๔. ระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอกเป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๕. ระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้า สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและสัมพันธภาพที่ดีทำอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๖. ระบบการอยู่ร่วมกันมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

๗. มีคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นเจ้าของร่วมกันอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๘. คนในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างไร

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ
พระครูวศินวรกิจ, ดร. และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

หมายเหตุ:

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี วัน/เดือน/ปี ..... สถานที่ .....

เวลา .....

แบบคำถามการสนทนากลุ่ม

เรื่อง การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. การวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา ทუნด้านต่างๆ ทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๒. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่มาจากความร่วมมือของคนในชุมชน มีการเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูป และการบริการในชุมชนอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๓. มีการเชื่อมโยง/การบูรณาหลักพุทธธรรม ทุนชุมชน (ที่เป็นเงินและไม่ใช้ตัวเงิน) ทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๔. ระบบข้อมูล ชุดความรู้ของชุมชน (นวัตกรรมชุมชน) ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

๕. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคพร้อมทั้งข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ
พระครูวศินวรกิจ, ดร. และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

หมายเหตุ:

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....
อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

วัน/เดือน/ปี ..... สถานที่ .....
.....
เวลา .....

แบบคำถามการสนทนากลุ่ม

เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร การพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. ในชุมชนของท่านมีการรวมกลุ่มอะไรบ้าง เป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๒. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในแต่ละกลุ่มมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....

๓. ชุมชนมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม ทันสมัย และสามารถควบคุมได้อย่างไร (การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยี)

.....
.....
.....

๔. ในชุมชนมีการออมและการลงทุน การรวมกลุ่มการผลิตและการตลาดหรือไม่ อย่างไร (การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ)

.....
.....
.....

๕. ในชุมชนมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์สามารถใช้ประโยชน์ได้ มีระบบนิเวศที่ดี และเมื่อใช้ประโยชน์แล้วสามารถนำมาฟื้นฟูได้ (การพึ่งตนเองทางทรัพยากรธรรมชาติ)

.....
.....
.....

๖. คนในชุมชนพึ่งตนเองด้านจิตใจอย่างไรบ้าง ที่สามารถประยุกต์ด้านจิตใจ ใฝ่พัฒนาและมีความรู้ ขยันหมั่นเพียร(การพึ่งตนเองทางจิตใจ)

.....
.....
.....

๗. ภาวะผู้นำในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ความเป็นปึกแผ่นในชุมชน การกระจายข้อมูลข่าวสาร
ในชุมชนเป็นอย่างไร (การพึ่งตนเองทางสังคมและวัฒนธรรม)

.....
.....
.....

๘. ท่านมีข้อเสนอแนะการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอ
เมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

หมายเหตุ: TERMS เป็นตัวแบบหรือรูปแบบ (ความสัมพันธ์เชิงหน้าที่) การที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ต้องการอาศัยองค์ประกอบ
5 ประการ ซึ่งองค์ประกอบแต่ละตัวต่างมีความสำคัญและหน้าที่ของตนเอง การปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละตัวจะมีความสัมพันธ์กับ
องค์ประกอบตัวอื่นๆ เช่นกัน (ครุฑชิต, 2554)

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ
พระครูพิพัฒน์สุตคุณ,ดร. และคณะ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

หมายเหตุ:

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ..... นามสกุล.....

อายุ ..... ปี ตำแหน่ง.....

แบบคำถามการจัดเวที

เรื่อง การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร เพื่อเสนอแนะศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

๑. การเชื่อมโยงกลุ่มการผลิต การแปรรูปและการบริการในชุมชน ให้เป็นเครือข่ายระดับตำบล (เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ความรู้ การต่อรอง) ควรทำอย่างไร

.....

.....

.....

๒. การพึ่งตนเองของการสร้างเศรษฐกิจฐานรากโดยอาจพิจารณาจาก (ผลิต/บริโภค/แปรรูป/จำหน่าย/แบ่งปัน) ควรทำอย่างไร

.....

.....

.....

๓. การช่วยเหลือเอื้อเพื่อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ควรทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

๔. ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณ/เจริญพรขอบคุณ

พระครูวศินวรกิจ, ดร. และคณะ

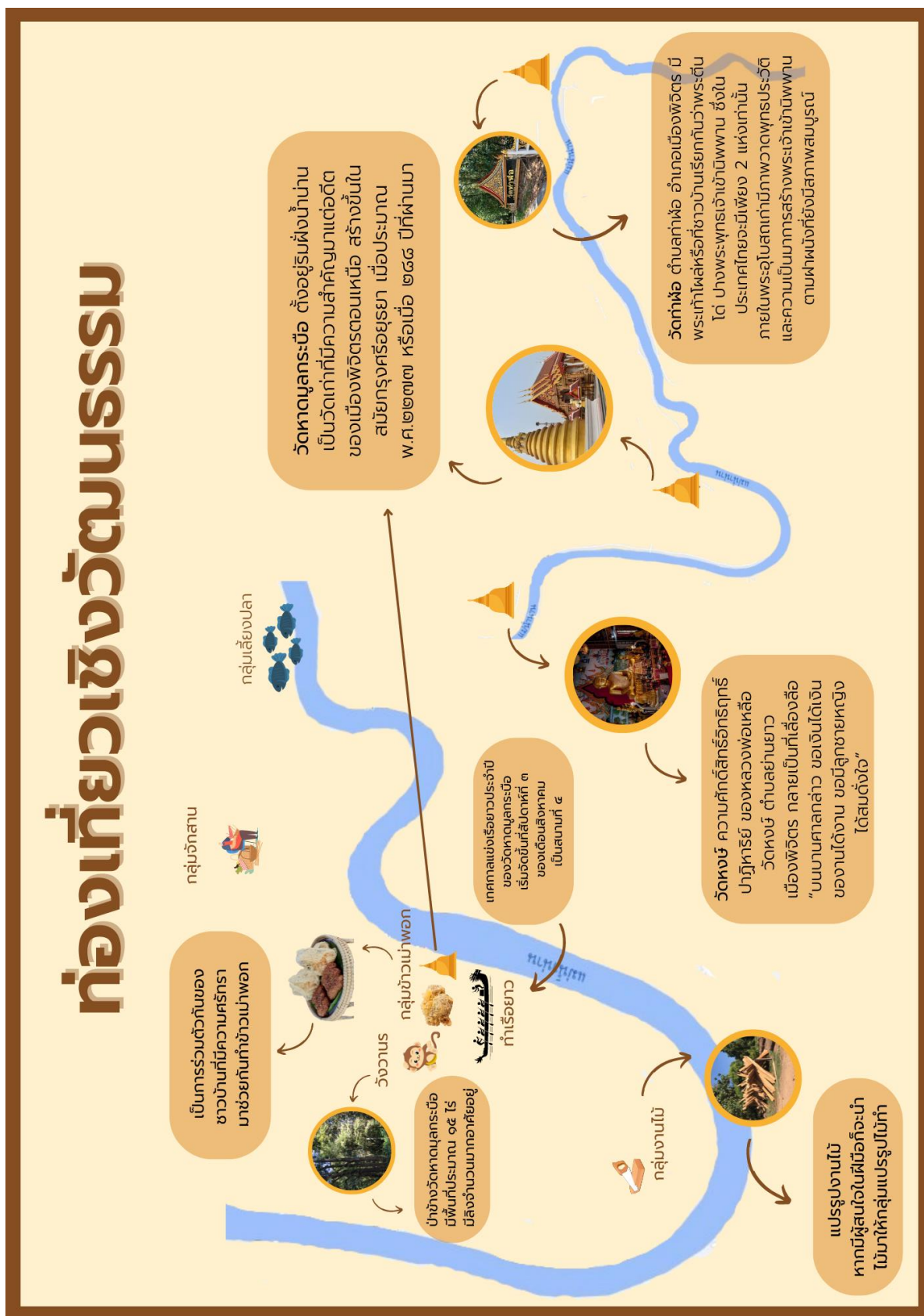
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

เส้นทางท่องเที่ยว

การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

โปรแกรมการท่องเที่ยววิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ปฏิทินบุญ

วัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว
อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

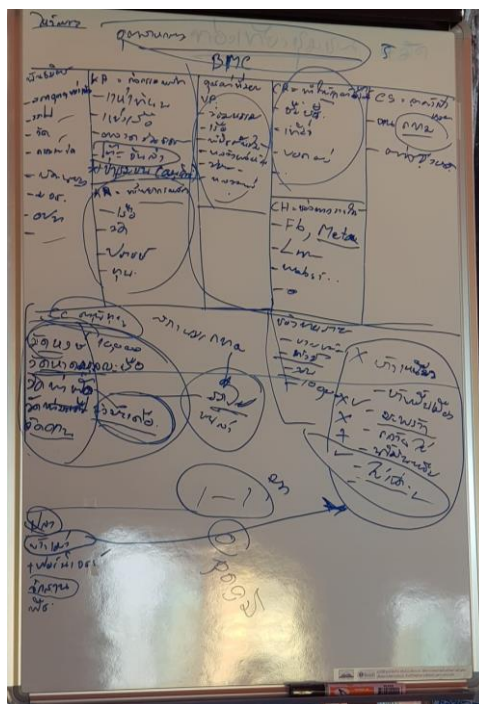
มกราคม	กุมภาพันธ์	มีนาคม
สวดมนต์ข้ามปี	ประเพณีวันเพ็ญเดือนสาม	ประเพณีบุญแจกรวมญาติ
เมษายน	พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม	สิงหาคม ถึง กันยายน
สงฆ์น้ำพระ	เริ่มตำข้าวมา	เริ่มทอดและขายข้าวมาพอก
		สิงหาคม (สัปดาห์ที่๓)
		ประเพณีแข่งเรือยาว

ภาคผนวก ค
ภาพกิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

หนังสือตอบรับการเผยแพร่บทความ

ที่ อว ๘๐๐๕.๔/๐๕๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๔ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ตอบรับผลงานบทความได้รับการตีพิมพ์

นมัสการ พระครูวินัยกิจ, ดร. และคณะ

ตามที่ ท่านได้ส่งบทความเรื่อง “การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัด
หาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร” เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร การพัฒนาสังคม (JMSS) นั้น
กองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง
(Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนลงตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจึงขอแจ้ง
ให้ท่านทราบว่าบทความที่ท่านส่งมาได้ผ่านการกลั่นกรอง และอยู่ในขั้นตอนการตีพิมพ์ในวารสาร มจร
การพัฒนาสังคม ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๖)

อนึ่ง วารสาร มจร การพัฒนาสังคม ได้รับอนุมัติจัดทำวารสารตามมติสภามหาวิทยาลัย ในคราวประชุม
ครั้งที่ ๑๐/๒๕๕๙ วันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีเผยแพร่ผลงานวิจัย และผลงาน
ทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต ทั้งในและนอกสถาบัน โดยมีกำหนดออกวารสารปีละ
๓ ฉบับ ทั้งนี้ วารสาร มจร การพัฒนาสังคมได้ผ่านการรับรองคุณภาพ และอยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการ
อ้างอิงวารสารไทย TCI : Thai-Journal Citation Index Centre วารสารกลุ่มที่ ๒ (๑๐ มกราคม ๒๕๖๒ – ๓๑
ธันวาคม ๒๕๖๗) กองบรรณาธิการขอขอบคุณท่านที่ให้ความสนใจและส่งผลงานวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร
มจร การพัฒนาสังคม มา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อทราบ

นมัสการมาด้วยความเคารพ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)

บรรณาธิการบริหาร

สำนักงาน วารสาร มจร การพัฒนาสังคม (JMSS)

โทรศัพท์ : ๐๓๕ - ๒๔๘ ๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘ มือถือ ๐๙๖ ๓๒๙ ๗๐๗๕

www.journal-socdev.mcu.ac.th Email: maxkiattipong@gmail.com

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล

พระครูวศินวรกิจ (วิชาญ แดงประไพ)
Phrakruvasinvorakij (Vichan Daengpraphai)

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ประจำหลักสูตรการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัน เดือน ปีเกิด

๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙

สถานที่เกิด

กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

วุฒิการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๗

ศาสนศาสตร์บัณฑิต (ศน.บ.)

สาขาวิชาพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๑

ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.)

สาขาวิชาพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕

พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.)

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

ชื่อเรื่องและสถานภาพการวิจัย เรื่อง

พลังบวร : การสร้างจิตสำนึกแห่งความปรองดองสมานฉันท์ ใน
สังคมไทย ๒๕๖๓

ผู้ร่วมวิจัย

การส่งเสริมกระบวนการแห่งสัมมาชีพของกลุ่มวิสาหกิจ
ชุมชนในจังหวัดพิจิตร ๒๕๖๒

ผู้ร่วมวิจัย

การพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอด
ชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ ๒๕๖๑

ผู้ร่วมวิจัย

ความรับผิดชอบต่อเชิงจริยธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน
จังหวัดพิจิตร ๒๕๖๐

ผู้ร่วมวิจัย

บทความวิชาการ

แนวทางการสร้างเสริมศักยภาพและความรับผิดชอบต่อ
เชิงจริยธรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพิจิตร วารสาร

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราช
ภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน) ๒๕๖๕

การพัฒนารูปแบบและเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ตลอด
ชีวิตของโรงเรียนผู้สูงอายุ วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขต
นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๕
ฉบับที่ ๑ เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

พลังบวร : การสร้างจิตสำนึกแห่งความปรองดอง
สมานฉันท์ในสังคมไทย วารสารวิจัยวิชาการ (วิทยาเขต
นครสวรรค์) ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – กุมภาพันธ์) ๒๕๖๕

รูปแบบการส่งเสริมและการปฏิบัติต่อศาสนาในประเทศไทย
ไทยและสิงคโปร์ วารสารสันติศึกษา มจร มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน – ธันวาคม)
๒๕๖๓

“มายาคติ” ว่าด้วย สะพานแขวน และ ลิฟต์: ลมหายใจ
ของผู้คนในจังหวัดพิจิตร วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัย
สงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน) ๒๕๖๓

หลักการและเทคนิคการบริหารตนเองตามแนวพุทธธรรม
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ ๕
ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม) ๒๕๖๒

ประสบการณ์การสอน

อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

ที่อยู่ปัจจุบัน
ดอน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัดดอนเมือง (พระอารามหลวง) เลขที่ ๑ ถนนเชิดวุฒากาศ แขวง

เมือง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐๘๔-๗๗๒-๕๖๙๒

E-mail: Vasin.daeng@mcu.ac.th

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล ตำแหน่งปัจจุบัน	พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ เต๋นประเสริฐ) อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร
วัน เดือน ปีเกิด	๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐
สถานที่เกิด	จังหวัดพิจิตร ประเทศไทย
วุฒิการศึกษา	สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล, พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๒ บริหารธุรกิจบัณฑิต (บธ.บ.) สาขาวิชาการจัดการสำนักงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓ - ๒๕๔๖ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘ - ๒๕๕๐ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว	ชื่อเรื่องและสถานภาพการวิจัย เรื่อง การศึกษาการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไป ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของประชาชนชุมชนวัดไชยทิศ กรุงเทพมหานคร ๒๕๕๕ การจัดการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกตามหลัก พุทธธรรม ๒๕๕๙ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด พิจิตรตามแนวพระพุทธศาสนา ๒๕๖๐
งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ	ชื่อเรื่อง และสถานภาพในการทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วม” ความปรองดองสมานฉันท์ : พลังบวรในสังคมไทย” ๒๕๖๓
สถานภาพ	ผู้ร่วมวิจัย
บทความวิชาการ	ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย วิถีวัฒนธรรมกระเหรี่ยง : โจทย์ท้าทาย การอยู่ร่วมกันของรัฐ และชุมชน. ประมวลบทความ : การประชุมวิชาการวิทยาการสิ่งแวดล้อมระดับชาติ ๒๕๖๑; ๑๓๘ - ๑๕๑.

ป่าชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี วารสารวิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๗ ฉบับที่
๒ เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑

ประสบการณ์การสอน

อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

ที่อยู่ปัจจุบัน

เลขที่ ๑๐๐ ถนนพฤษะวัน ตำบลตะพานหินอำเภอตะพานหิน
จังหวัดพิจิตร ๖๖๑๑๐ โทรศัพท์ ๐๘๑-๖๐๕-๙๒๙๖

E-mail: mcu.phichit@hotmail.com

ผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล :
- ๑.๑ ภาษาไทย   พระครูอุทัยกิจจารักษ์, ดร. (สุรางค์ จันทรงาม)
- ๑.๒ ภาษาอังกฤษ   Pherakhru Uthaikitjaruk, Dr. (Surang Channgam)
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
๓. ตำแหน่งการบริหาร : -
๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ   วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ตำบลบ้านบุง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ๖๖๐๐๐
๕. ที่อยู่ติดต่อได้
- บ้านเลขที่ วัดเขาดิน หมู่ที่ - ตรอก/ซอย - ถนน -
แขวง/ตำบล	ธนู	เขต/อำเภอ อุทัย
จังหวัด	พระนครศรีอยุธยา	รหัสไปรษณีย์ ๑๓๐๐๐
โทรศัพท์	๐๘๑๗๔๔๕๒๐๘	โทรสาร -
โทรศัพท์มือถือ	๐๘๑๗๔๔๕๒๐๘	อีเมล Surangchanngam@gmail.com
๖. วุฒิการศึกษา   ปริญญาเอก : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาโท : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญญาตรี : พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ   การวิจัยทางสังคมศาสตร์ การจัดการเชิงพุทธ

ผู้ร่วมวิจัย

๑.๑ ภาษาไทย พระครูใบฎีกาสุวินท์ สุวีชาโน, ดร. (สอนเล็ก)

๑.๒ ภาษาอังกฤษ PherakhrubaidikaSuwin, Dr. (Sornlek)

๒. ตำแหน่งทางวิชาการ : อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๓. ตำแหน่งการบริหาร : -

๔. สังกัดหน่วยงาน/คณะ วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ตำบลบ้านบุง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ๖๖๐๐๐

๕. ที่อยู่ติดต่อได้

บ้านเลขที่ วัดบางกอบัว หมู่ที่ - ตรอก/ซอย - ถนน -

แขวง/ตำบล บางกอบัว เขต/อำเภอ พระประแดง

จังหวัด สมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ ๑๐๑๓๐

โทรศัพท์ ๐๘๑๔๒๕๙๓๖๕ โทรสาร -

โทรศัพท์มือถือ ๐๘๑๔๒๕๙๓๖๕ อีเมล Suwin1966_mcu@hotmail.com

๖. วุฒิการศึกษา ปริญญาเอก : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาตรี : พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญ การวิจัยทางสังคมศาสตร์ การจัดการเชิงพุทธ

ผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ-สกุล	นายปริญญา นิกรกุล
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วัน เดือน ปีเกิด	๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๙
สถานที่เกิด	จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย
วุฒิการศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๑ ศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๒ - ๒๕๕๔ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
กำลังศึกษา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาสหวิทยาการ
งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว	ชื่อเรื่องและสถานภาพการวิจัย เรื่อง การศึกษาการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไป ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของประชาชนชุมชนวัดไชยทิศ กรุงเทพมหานคร ๒๕๕๕ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการเขตรักษา พันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ๒๕๕๘ พุทธเศรษฐศาสตร์: โอกาส อุปสรรค และการจัดการ ระบบการค้าข้าว ของผู้ส่งออกข้าวไทย ๒๕๕๘ องค์การจัดการลุ่มน้ำสะแกกรังในบริบทของการบริหาร จัดการบ้านเรือนแพ จังหวัดอุทัยธานี ๒๕๕๙ การพึ่งพาป่าชุมชนของชุมชนบริเวณเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ๒๕๖๐ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัด พิจิตรตามแนวพระพุทธศาสนา ๒๕๖๐ การจัดการป่ากันชนร่วมของชุมชนบริเวณเขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ๒๕๖๑ ชุมชนสีเขียววัดสีขาว: รูปแบบการจัดการพื้นที่สาธารณะ ด้านสิ่งแวดล้อม และความโปร่งใสของวัดและชุมชนในจังหวัด พิจิตร ๒๕๖๒

“การมีส่วนร่วม” ความปรองดองสมานฉันท์: พลังบวรใน
สังคมไทย ๒๕๖๓

รายงานการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกองทุน
ฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สำนักงานสาขาจังหวัดพิจิตร ๒๕๖๔

งานวิจัยที่กำลังดำเนินการ

ชื่อเรื่อง การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัด
หาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ๒๕๖๕
ผู้ร่วมวิจัย

บทความวิชาการ

การบริหารจัดการทรัพยากรร่วม ป่าชุมชนสวนพลู - พุด่อ
อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี วารสารพิกุล ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒
เดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐

ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย วิถีวัฒนธรรมกระเหรี่ยง :
โจทย์ท้าทาย การอยู่ร่วมกันของรัฐ และชุมชน. ประมวลบทความ
: การประชุมวิชาการวิทยาการสิ่งแวดล้อมระดับชาติ ๒๕๖๑;
๑๓๘ - ๑๕๑.

ป่าชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี วารสารวิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ ๗ ฉบับที่
๒ เดือน กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๑

การเปลี่ยนแปลงสังคม กติกา และกลไกของรัฐ ที่ส่งผล
ต่องานบุญบั้งไฟของคนอีสานพลัดถิ่น การจัดประชุมวิชาการ
ระดับชาติ ครั้งที่ ๒ MCU Nan Congress II วิทยาลัยสงฆ์นคร
น่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ ๙
กันยายน ๒๕๖๑

ปริญญา นิกรกุล, พระครูอุทัยกิจจารักษ์, พระครูวิฑูรนคร
ราภิรักษ์, พระครูพิพัฒน์สุตคุณ, สุภาพพิมพ์ คล้ายธานี และ
กิตติพัฒน์ คงมะกล้า. (๒๕๖๓). “อัตลักษณ์” หมายาคติ: ว่าด้วย
แม่ค้ารถไฟในจังหวัดพิจิตร. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬา
ขอนแก่น, ๗(๒)๔๒-๕๖

พระครูอุทัยกิจจารักษ์, นายปริญญา นิกรกุล นายจำมัย
ลุงเฮือง นางสาวสรินทร์ อยู่เย็น นางสาวณัฐยา ราชสมบัติ.
(๒๕๖๕). กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร: ความท้าทายในการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทย. การประชุมวิชาการ
ระดับชาติ ครั้งที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๖๕ เรื่อง พระพุทธศาสนา กับ

แนวโน้มโลกยุคใหม่: วิถีครูบาศรีวิชัยสู่อารยธรรมร่วมสมัย,
วันเสาร์ อาทิตย์ ที่ ๑๙-๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๖๕ ณ
วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สุบัณฑิต จันทร์สว่าง,ภราดร แก้วบุตรดี, พระครูวิโชติ
สี กข กิจ, ศราวุธ ปลอดภัย ปริญา นิกกุล. (๒๕๖๕).
“รถจักรยานยนต์สาธารณะ” ว่าด้วยการเชื่อมโยงความปรารถนา
ทางสังคม. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ๗(๑) ๓๕๙-๓๗๑

ประสบการณ์การสอน

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
หน่วยวิทยบริการฯ จังหวัดอุทัยธานี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาจารย์พิเศษ สาขาวิชารัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ที่อยู่ปัจจุบัน

บ้านเลขที่ ๑๙๓/๑๐ หมู่ที่ ๕ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง
จังหวัดนครสวรรค์ ๖๐๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘๓-๓๓๙๗ ๑๙๗
E-mail: parinya555@msn.com